

TRIBUNA

Letnik XXXIII Stevilka 3 Cena 1800 din

TRIBUNA

Glasilo UK ZSMS Ljubljana

št. 3, leto XXXVIII

16. november 1988

Uredništvo:

Tomi Gračanin (glavni urednik), Ruža M. Barić (odgovorna urednica), Tomaž Toporišič (kultura), Borut Rismal (down & out), Brane Senegačnik (lektor), Sena Sarkič (prelom in oblikovanje)

Stalni sodelavci:

Alenka Cotič, Karli Erdlen, Tine Furlan, Jana Pavlič, Jasna Rajh, Jure Rifelj, Matjaž Šuen, Aleksa Šušulic, Zdravko Zupančič

Tisk & priprava:

Tiskarna Ljudska pravica

Naklada:

5000 izvodov

Naslov:

Kersnikova 4, Ljubljana

Telefon:

319-496, 318-457

TRIBUNA izhaja načeloma vsakih štiri-najst dni, med počitnicami pa počivamo. Cena posamezne številke je 1800 din. Oproščeno temeljnega davka za promet po sklepu št. 421-170 z dne 22. 1. 1973.

Tribuna lahko kupite v naslednjih knjigar-nah:

Brežice: Knjigarna DZS

Maribor: Knjigarna MK, Partizanska 9 & Gosposka 28

Kranj: Knjigarna DZS

Novo mesto: Knjigarna MK

Kočevje: Knjigarna DZS

Zagreb: Znanstvena knjižara Mladost, Preradovičeva 2

Ljubljana: Trubarjev antikvariat

Knjigarna CZ, Trg osvoboditve 7 & Titova 15

Knjigarna MK, Miklošičeva 40

Partizanska knjiga, Trg osvoboditve 12

Mimogrede: Sestanki uredništva se vršijo vsak torek v prostorih Tribune od 18. ure dalje. Vljudno vabljeni!

Naslovnica Jane Štravs: fotografija Ema Kugler: kreacija

VSEBINA

ZA POLITIČNE...

4 Gregor Tomc: NOTRANJEPOLITIČNI KOTIČEK

5 Intervju: SAMO PAHOR

8 Intervju: dr. FRANCE BUČAR

32 Alenka Cotič: NO PASSARANI!

26 Personalizem, Društvo 2000

... ZA KULTURNE...

2 Kje, kam, kdaj

11 Makar Čudra: OH, TO BORŠTNIKOVO SREČANJE

17 Umberto Eco in Jacques le Goff

19 Jane Štravs: FOTOGRAFIJE

23 Miha Zadnikar: QUASI UNA SCORDATURA (esej)

29 Robert de Niro

35 Teater

38 Knjiga

... IN OSTALE

33 Študentski bojkot

34 Celovski zvon

36 Hockey

37 Bogo Božič & Gary Gray

39 Tribuna o ŠKUC-u

40 Torturator

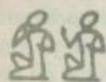
TOO COOL

Če pa človeka kaj še lahko preseneti, je to vsekakor skrpucalo od nekakšne »mladozveneč« ipd. ... TV oddaje, ki smo jo lahko oni dan gledali in v kateri smo občudovali cool pozo Tončija Kuzmaniča in jugoslovenstveno držo predsednika YU mladine Branka Greganoviča-Grege. Vsa zadeva je bila tragično zanimiva. Vprašanja, ki so letela na sodelujoče, bi lahko označili s stavkom ene izmed udeleženk, ki je rekla, da je mladina še preveč na Titovi poti (pogumna deklica, ni kaj!). Vmes med bučnim blebetanjem in nekompetentnim, nasilno mladostniškim (pubertetniškim?) vodenjem oddaje, smo lahko videli reinkarnacijo neke zlagane idilične simbioze, idilike à la Tavčar tako rekoč, ki jo je poosebljal Profesor, ki bil je brenkajoč na kitaro, bolj namenjen za dekoracijo kot za petje. Ker so udeleženci sedeli tako lepo v studiu, je do popolne izvedbe sakralnega rituala umanjkal samo še taborni ogenj in kakšen mitraljez, pa bila vsa navlaka potrebna za posvetitev mladinske aktivistično-funkcionarske pameti tu.

In tako je na mesto sakralizacije stopila desakralizacija, ki nás je naravnost skastrirala in zafrustrirala. Brez videnja te oddaje bi še lahko verjeli, da se vsaj mladi lahko dogovorijo, da še ni nastopil popoln kolaps razuma & uma in da nemoč mladih ni tako velika. Tako pa je tisti manjko, ki ga nismo hoteli videti do sedaj začel dejansko konstituirati celotno sceno, kajti mladi, za katere je veljalo, da na njih svet stoji, so s svojim nastopom to tudi potrdili, najbolj pa še Grega. Na mladih stoji namreč točno takšen »svet«, kot ga poznamo sedaj, »svet« brez perspektiv, s travmatsko represivnimi argumenti za svoj obstoj.

Škoda, da smo to morali celo videti (vid je namreč najbolj aristokratski čut), kajti posledica tega je, da mladcem, ki so too cool, da bi mislili s svojo glavo, sedaj še mladi ne bomo verjeli.

RUŽA M. BARIĆ

Potem pa pride v Ljubljano **Bikec Ferdinand** * * * * * ampak ne prezgodaj * * * * * čeprav je že zelo mraz * * * * * od 18. do 31. decembra * * * * * pripeljala pa ga bo **Ksenija Hribar** * * * * * Zakaj? »On je vendar prvi znani mirovnik med biki... Njegovo milo srce v krvoločni množici opazi samo rožice v laseh dam, mirno sede na svojo mogočno ozadje in – rešen je!« * * * * * **Bikec Ferdinand** v CD-ju * * * * * že zdaj lahko pokličete in naročite stvari, s katerimi bi obdarovali svoje... * * * * * V CD-ju je bil tudi Ferdinandov prijatelj, **Buster Keaton**, v treh večerih in šestih filmih * * * * * potem **Joseph Nadj** in njegovih *Sedem nosorogovih kož*, ki pa niso bile nič zabavne * * * * * balet, ki hoče biti gledališče, kostumografija in scenografija v offu, šejkovstvo, **Prežihov Voranc** in ljubljanski balet * * * * * ampak še ena opera: *Carmen* s **Placidom Domingom** na filmu, **Francesc Rossi**; pon. 14., četrtek 17., petek 18., pon. 21. november ob osmih zvečer * * * * * samo ubogi šolarji morajo na *Literarni kulturni dan*, besedo **Miška Kranjca**, od 15. do 17. 11. * * * * * torek, 22. nov. radiostezija končno tudi v CD-ju, predava **Osman Hasanpašić** iz ZGH. * * * * * isti dan, tri ure kasneje **Tomaž Pengov** v okrogli dvorani * * * * * nostalgiki so pričakali koncert desetletja * * * * * petek, 25. nov. Zvočnost slovenskih pokrajin dua **Omerzel-Terlep** and guest stars * * * * * isti dan, uro in pol prej, ob 18, še enkrat *Pasje življenje* * * * * * v soboto tudi za vozače Belorusi iz minska, Spartak in Giselle * * * * * balet napada * * * * * razstava *Frankfurt po Frankfurtu* že končana, telesne preiskave so izurile delavce CD-ja, da ne bi kdo ukradel kakšne knjige! * * * * * 15. in 18. novembra otvoritvi dveh fotografskih razstav: **Carl de Keyzeer**, indijske fotografije Belgijca; **Czeri Laszlo**, fotografija iz cikla *Gube*. * * * * * sobota, 26. bukvarna * * * * * poned., 5. dec. klavirski recital **Mihaila Voskresenskega** v VD CD * * * * * 6. december premiera plesnega projekta ISHIKAWA KVAK mlade koreografinje londonske šole sodobnega plesa **Bethanie Sue Shakeshaft** s **Plesnim teatrom Ljubljana** * * * * * upajmo da dogodek meseca; seveda še vedno v CD * * * * * od 9. do 11. dec. Dnevi plesa, 11. italijanska skupina **Sutki**, predstava **AHNUNG** * * * * * Televizija Ljubljana ponuja izvrstne stvari: petek, 18. november npr. najprej *Dinarski gozd*, potem pa še *Marš na Drino* * * * * * filmi za sprostitev * * * * * **KAJ SO ČRNE VDOVE** je razstava, ki si jo bomo že tretjič vsi ogledali v Prirodoslovnem muzeju Slovenije * * * * * preden bomo šli na spet prestavljeno premiero **Rdečega Pilota** in **Mladinskega**. Tam pripravljajo tudi že *Šeherezado* * * * * * 24. 11. otvoritev razstave *Antično mizarstvo*, v Mestnem muzeju * * * * * 7. 11. smo zamudili otvoritev razstave **INTART**, likovnikov treh dežel * * * * * 15. 11. v narodni galeriji še ena zanimiva otvoritev, *Poti k moderni umetnosti* – **Anton Ažbe** in njegova šola v Münchnu * * * * * bravo * * * * * 6. 12. **Duša Sambolec** v Moderni galeriji * * * * * 21. 11. nekaj magičnega, CD, hologrami **Dieterja Junga**, do 13. 12. * * * * * **EQURNA**, **Metka Krašovec** od 16. 11. * * * * * **ŠKUC**, 22. 11. predstavitev mladih umetnikov z Reke * * * * * **KINOTEKA**: 16. 11. *Othello* in **Orson Welles**; 17. 11. *Kitajska četrt* in **Roman Polanski**; 21. 11. *Svetlolasa Venera* in **Marlene Dietrich**; 22. 11. *Sayat Nova* in **Paradžanov**; 15. 11. *Ogledalo* in **Andrej Tarkovski**; 30. 11. *Gospod Hulot* na počitnicah in **Jacques Tati** * * * * *

FF – filofaks je bil včasih znan po tem, da se je v vročih študentskih letih, kjer se je le dalo, počelo tudi razne nečednosti. Potem so prišla manj zabavna leta, ampak stvari so šle vseeno svojo pot. V K 16, se pravi klubu-bifeju, se sicer ne počne različnih nečednosti, vseeno pa je odprt od ponedeljka do petka od 9. do 18. V njem si ne boste mogli izposoditi zbranih del Mao Ce Tunga ali Lenina, lahko pa boste gledali video filme, pili angleški čaj, jedli sendviče in imeli recimo razstavo vaših fotografij. Obvezna je seveda udeležba na žurih-veselicah-koncertih. Vse poti na FF vodijo v klet, K 16.

RdEČE ZveZde

Tudi sovjetske filmske igralka so lepotice, ugotavlja zahodni svet. Dobro si zapomnite naslednja imena: Tatjana Drubič, Lubov Poličuk, Tamara Akulova, Larisa Udovinčenko. Gotovo se bodo kmalu zableščala s filmskega platna.

LJUBLJANA DOBILA NOVO KAVARNO

Prebivalci Bežigrada so že leta gojili željo, da bi dobili pravo mestno kavarno, kar jim je izpolnjeno, ko je kavarnar C. M. vogalne prostore »Mavričevega bloka« opremil v res moderno in z vsemi novitetami opremljeno kavarno. Posebna novost so tla iz gumija (hoja po teh tleh je elegantno prožna) in pa prvovrstna ventilacijska naprava, dako da tudi pri polnozasedenih prostorih ni čutiti nikakega dima in slabega zraka. Točilnico ima ta kavarna seveda tudi, ampak toči se vino in pivo kar v avtomatično napravo zračnega pritiska direktno iz sodov v kleti na pipe v točilnici. Nobenega prenašanja in prelivanja pijače. Za ljubitelje kegljaškega športa ima kavarna tudi moderno urejeno zimsko s centralno kurjavo ogrevano kegljišč.

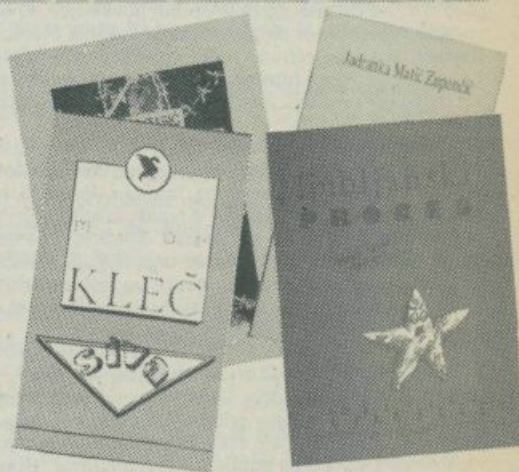
foto Borut Krajnc

EMONA IN EMONICA

Kaj je Emonica? Vlado Žabot: »Na kratko. Emonica je samozaložniški servis v okviru TDS SKD Guliver. Temelji na dveh zbirkah: Emonica, v kateri izhajajo najboljši literarni teksti in pa zbirki Bestseller. V prvi je zaenkrat izšla pesniška zbirka Milana Kleča Siva, tik pred izidom pa sta ponatista prvih, v samozaložbi izdanih pesniških zbirk Daneta Zajca (Požgana trava) in Vena Tauerja (Svinčene zvezde). V kratkem bo izšla tudi nova pesniška zbirka Milana Dekleva: Odjedanje božjega. V zbirki Bestseller sta izšli knjigi Leševi z Golog Davida Tasića in Grakulićev Ljubljanski proces, knjigi, ki jih ni treba posebej predstavljati. V pripravi imamo več političnih vročih knjig. »Čutanje kao sudbina« Ante Rokova Jadnjevića, monografijo o Miloševiću, Šoškićevo knjigo o slovenski in hrvaški ekonomiji v odnosu do jugo ekonomije, pa mogoče knjigo o Medjugorju... Tu so zaradi aktualnosti stvari še odprte. Načrtujemo še eno zbirko, namenjeno izdajanju samozaložniške literature pesnikov in pisateljev začetnikov.«

Posebnosti vaše založniške dejavnosti? »Vsaka knjiga izide v treh tednih po oddaji rokopisa, prodajne cene so ugodne, avtorje honoriramo po dogovoru. Kmalu bomo razširili uredniški odbor (zaenkrat sta poleg Vladota v njem Goran Gluvić in Dušan Cunjak, oblikovanje ima na skrbi Janez Zalaznik), tako da bodo v njem pisatelji in publicisti iz vseh republik (verjetno David Albahari, Čegec...).

Prihodnost malih založb? »Vidim jo predvsem v povezovanju, ne pa v medsebojnem konkuriranju. Vse pesti ekonomski kaos, rad pa bi sprožil akcijo, s pomočjo katere bi vse male založbe najprej združile distribucijo, nastopile na trgu knjig enotno, spoznale kot edino pravo konkurenco velike založbe. Posamezne založbe bi seveda morale ohraniti vso samostojnost, s povezavo pa bi se odprle možnosti nabave tiskarskih strojev, odprtja knjigarne. Mislim da druge alternative ni.«

Še kaj? »Mogoče samo to. Naša tretja zbirka je seveda odprta za dobre tekste mlajših piscev.«

Bogo Božič

SUP-KULTURA

Glasbeni kritikastrji so po navadi naklonjeni k temu, da na vse kriplje hvalijo subkulture, pri tem pa (prav bedasto in nepravilno!) pozabljajo na eno, ki je kot klasična subkultura prišla na oblast in tam po tolikih letih tudi ostala. Kot subkultura (circa 10 procentov). Zveza komunistov, jasno, ki je že zašla v zrela leta (to je verjetno izgovor za splošno državno menopavzo), ter je prisiljena ohranjati svoj čist kših z uporabo ton kozmetike, ne brani pa se niti »nedovoljenih« sredstev. Tega sicer ne počne najbolj

spretno in pravila igre v takem primeru nalagajo, da bi se moral najti nekdo, ki bi jo brcnil iz tega špila. Pa ni dovoljeno, da bi se. Celo športniki (ki so po tradiciji skupaj s politiki skorumpiranci številka ena) so bolj pošten. Ben Johnson je slabo zamaskiral svoje proteine in je dobil nogo. Seveda pa s tem nočem užaliti Johnsona, ki bi bil tudi brez kemije med najboljšimi.

Naša subkultura je med ljudmi kot evergreen uveljavila popevčico *Struggle for life*, ki jo je v devetnajstem stoletju spisal neki Darwin. Obstaja seveda nešteto komunističnih remiksov te skladbe in ob minimalističnem piskanju na kempel so med najpopularnejšimi še Srpska se truba sa Kosova čuje. Načelo ideološke selekcije (diferencialni miksi!), Socializem s človeškim obratom (na pikér disku odtisnjena faca Staneta Dolanca!) in Socializem po meri človeka (kripl remiks v House (= kuća) izvedbi). Še posebej zadnji je ves čas na programu »deželni« plemenskih bobnov. In je res všečen, še posebej njegov refren. »A bova eno kavo spila?« Ja, samo ne turške. Sicer pa: konzerve ali kava, isti drek. Cankar pa nič.

Pfistirji te subkulture uspešno stresajo zgodbe v elitnih teve terminih, kar je še en dokaz, da so trg v praksi prazne marnje. Drugače bi morali pastirji v borbi za programski prostor z ostalimi estradnimi umetniki krepko pljunuti v roke. Pastirji vsi po vrsti čivkajo famozni refren *Sestop z oblasti*, ki prav tako datira tja v prejšnje stoletje. Če je ata Marx res obvladal vse živo, je kot vizionar popolnoma odpovedal. Ker je Sestop z oblasti grandiozen projekt (za režijo se potegujeta Magelli in Zivadinov, produkcija bo seveda v rokah Cankarjevega doma), morajo pastirji natehtati čimveč cekinov. Vrata! Ljudje bi jim že dali novce, pa še odpravnino povrh, samo da se že enkrat spokajo! Sicer pa si je naša subkultura, ki po tolikih letih še vedno leži v povojih v špitalu, že nabrala toliko gelda, da bi svojim plezalcem lahko kupile dereze, kline in podobne priprave, pa še vse bi lahko vpisala v alpinistični klub, kjer bi jih v tečaju poleg že obvladanega plezanja naučili še drugo prvinu – sestop.

Vsake toliko časa odprem televizijo, ki nadaleč slovi kot uspešen tozdr Podjetja za zajebljanje ljudi. Slišim, da bodo tozde ukiniti. Upam, da televizija pri tem ne bo izjema. Zadnjič so gospodje v uniformah spet odigrali eno svojih komedij na ravni zloglasnega Laibachovega nastopa v Tedniku pred leti. Ne da niso jebali prisotnih novinarjev, ki so jih morili z budalastimi vprašanji! Še dobro, da ni bilo blizu kakšnih otrok, ti zmeraj vse pokvarijo. Barthes za stalne refrene naših vojščakov predlaga opis »teaterski kostumi, v katere je ogrnjeno bistvo«. Teaterski kostumi so v tem primeru že omenjeni komunistični remiksi, med katerimi prevladuje Socializem po meri človeka. Kaj ostane? Kripl!!!

Gledam reklame. Navduši me oglas za vseslovensko revijo *Naša obramba*. Tako se spravlja v klasje propagandistični kredito Misli globalno – deluj lokalno! Naša država prvič na mitingu dežel, ki trgujejo s kanon-futrom, pihalniki in podobnim. In to v Atenah, zibelki bojevnosti. Izkušnje s svetovnega mitinga porabimo na domači fronti. Če pa se Beogradu potopijo vse ostale ladje, mu še vedno ostane organizacija naslednjega srečanja. Tradicija je na naši strani – športniki, četice za kulturnike, manjka samo še kakšna četica teroristov za politike. Včasih sem mislil, da se ne sme reklamirati stvari nevarne zdravju, ampak kaj se še vse ne sme.

Že nekaj časa imam v kinu priložnost opazovati napore »izvesnog« P. Potočnika, ki nas futra z res izbornimi podnapisi. Če ne verjamete, pejte gledat Crocodile Dundee. Lahko si nataknete temna očala, če vas je sram, ampak to je res vredno ogleda. Ne vem, kaj delajo vse, mogoče jezikovne inkvizicije, ki se drugače tako bahajo s svojo skrbjo za slovenski jezik in iz vseh topov streljajo na publicistične puniglavce. Brezvezno je še naprej rediti takale kolerična društva. Ne vem tega P. Potočnika, upam da ne gre spet za kakšnega »armijskega stručnjaka«. Ampak od tipa (sklepam, da je možki), ki bra prevede kot steznik lahko pričakujemo še marsikaj. Če morajo Ljubljanski kinematografi res tako šparati, potem naj raje rolajo samo še neme filme. Pa še s kvaliteto ne bo težav.

Gary Gray

POP – ŠTA

Vedno redkejši optimisti in patrioti (optimistični patrioti?!), ki se skušajo o glasbenem dogajanju informirati iz edinega domačega popularnoglasbenega časopisa – beograjskega mesečnika Rock – so ob pogledu na zadnjo številko doživeli hud šok. Na dobro znani logo Rock se je kot klop nalepil nekakšen supersončni napis POP. Ampak to ni še nič v primerjavi s fotografijo. Namesto poštenih hevimetalev in nasmejanih kao (zvezd jugo) rocka se na naslovnici prsi neka Sabrina. Z detaljnijšim raziskovanjem lahko

naključni bralec ugotovi, da je ovitek dvakrat zapognjen in da sledita še dve fotografiji prsate Sabine. Kot ustvarjeno za vojake in stanovalce samskih domov. Le poštenemu poslušalcu rocka (ki mora po novem poslušati pop-rock) je malo nerodno hoditi naokoli s takim cajngom. Ne, ne, ne ga za moralo, ampak Sabrine joške so vseeno tu mač (too much, op. lekt.), če bi bila vsaj Mandy Smith.

Ob listanju POP-ROCKA sem pomislil, da so joškata in nič kaj privlačna Sabrina, tisti nadzvočni napis Pop in temu pripadajoča zamenjava glavnega in odgovornega urednika še ena potegavščina dr. Živorada Minovića, direktorja Politike, časopisne hiše, ki izdaja tudi Rock. Ampak to se mi je zdelo le preveč bizarno. Dosti bolj verjetno se mi je zdelo, da se je Rock slabo prodajal in so hoteli pritegniti množično infantilno publiko z neslanimi štoski, kot so (poleg Sabine) horoskop, psiho-test, rock-karikatura in nagradna križanka. Balkansko razumevanje tržnega pristopa pač. Človek bi moral biti paranoik, da bi pomislil, da je lahko tudi brezbarven glasbeni časopis, kakršen je bil Rock, predmet političnih obračunov in čistk.

Potem pa mi je prišel v roke reški Val z datumom 17. oktober 1988. In postal sem paranoik. Dragan Kremer je namreč na peti strani taistega časopisa razložil razloge, zaradi katerih je bil po nekaj mesecih glavnega in odgovornega urednikovanja odstavljen vršilec dolžnosti Dragan Todorović. Takole pravi Kremer:

»Mimogrede, D. Todorović je bil pred tem štiri leta kulturni urednik Nona, tednika ZSM Srbije, v zadnjem času pa se je uveljavil kot avtor uvodnikov v tem časopisu. Po naključju Non – ob še nekaterih mladinskih časopisih – ni sodil v časopisno-založniški fan-klub politično-časopisnega dvojca Slobodan Milošević-Živorad Minović. Slednji se je opredelil proti Draganu Todoroviću, za najnovejšega v.d. glavnega in odgovornega urednika (naslednjih šest mesecev) pa so iz notranjih rezerv Politike pripeljali Aleksandra Sašo Gajovića.« Dovolj noro? Sledil je že običajen odhod najboljših novinarjev, preostali pa so se z vso vmeno lotili sestavljanja križank in horoskopov. Gajović je svojo uredniško politiko strnil v naslednjem stavku, ki ga neprevedenega citiram iz uvodnika:

»Tako je nekako i došlo do ovog i ovakvog 116. broja lista POP ROCK, čiji je nesumnjivi cilj dostizanje dobrog i novog vremena, kao i izglednijeg sutra.«

Nasproti uvodnika je na prvi strani kazalo, kjer so z velikimi črkami poudarjene tele vsebine »dobrega in novega časa«: AFERA, SKANDAL, MALI OGLASI, VIDEO in MODA.

Samo Pahor

MANJŠINA JE PRISILJENA V GVERILSKI BOJ

O življenju in problemih slovenskih narodnih manjšin vemo malo. Zato smo se o težavah, s katerimi se srečujejo Slovenci v Italiji, ter o aktualnih dogajanjih v italijanski družbi pogovarjali s Samom Pahorjem, profesorjem zgodovine na slovenskem učiteljskem Anton Martin Slomšek v Trstu. Pahor je aktiven družbeni delavec, znan po prizadevanjih za pravice slovenske skupnosti v Italiji. Bil je tajnik Zveznega odbora za etnično jezikovne skupnosti in deželno kulturo v Italiji, generalni tajnik Zveze za jezike manjšinskih narodov v italijanski državi, od leta 1977 pa je predstavnik slovenskih prosvetnih delavcev v vsedravnem šolskem svetu.

TRIBUNA: V začetku letošnjega leta ste precej razburili italijansko javnost, ko ste poskusili na tržaški pošti oddati položnico, izpolnjeno v slovenskem jeziku. Reakcija policajev je bila zelo groba. Za kaj je pravzaprav šlo?

PAHOR: Že več kot 25 let si sistematično prizadevam za uresničevanje pravic Slovencev. Nekatere stvari so mi uspeli. Tako sem dobival obrazec za prijavo dohodkov v slovenskem jeziku, prav tako davčni list s slovenskim prevodom... Od leta 1986 zahtevam, da mi omogočijo plačilo avtomobilske takse s položnico, izpolnjeno v slovenskem jeziku. V drugi polovici letošnjega januarja sem ponovno poskusil, a mi ni uspelo. Zato sem napovedal ponovni prihod na tržaško pošto 10. februarja, ko je bil zadnji rok za poravnavo obveznosti. Tudi takrat sem naletel na težave, saj poštna uslužbenka ni hotela sprejeti položnice, izpolnjene v slovenščini. Vztrajal sem, da moram plačati takso in s tem opraviti svojo dolžnost. Policia me je nasilno odvela od blagajniškega okna v pisarno. Kaže, da so se posvetovali z Rimom, kako naj postopajo z mano. **Ni torej šlo za samovoljo policajev, ampak za politično akcijo.** Tudi v zaporu so se dogajale grozljive stvari. Po zakonu mora vsak zapornik ob prihodu dobiti izvleček vseh pravilnikov, ki urejajo pravice in dolžnosti zapornikov. Kljub mojim zahtevam teh aktov nisem dobil. Višek vsega pa je bil, ko sem v svoji celici – po razpravi – našel anonimno grozilno pismo. Torej ne drži, da je človek v zaporu na varnem.

TRIBUNA: Kaj ste s svojo akcijo hoteli doseči?

PAHOR: S svojo potezo sem poskušal doseči le, da mi konkretno priznajo, kar mi je ustavno sodišče s svojo razsodbo že zagotovilo, torej pravico do rabe slovenskega jezika. Prepričan sem, da bi nam to lažje uspelo, če bi ne bil v takih in podobnih akcijah osamljen.

TRIBUNA: Zanimivo je, da je nekaj podobnega kot vi, poskusila storiti novinarka reškega La voce del popolo, glasila italijanske manjšine pri nas, vendar tudi ona v svoji nameri ni uspela. Ali ne gre za isto vprašanje zaštite manjšine, in sicer v državi, v kateri je dolgo veljalo prepričanje, da smo tovrstne probleme idealno rešili?

PAHOR: Mislim, da obeh primerov ne moremo enako obravnavati. Poskus italijanske novinarko je bil zgolj reakcija na moje početje in je imela za cilj pokazati, da se Italijanom v Jugoslaviji ne godi nič bolje kot nam v Italiji. Poleg tega sem v konkretnem primeru plačila avtomobilske takse o svoji nameri predhodno

obvestil pristojne organe, da bi mi lahko zagotovili tolmača. Ne gre namreč zanemariti problemov tehnične narave, ki spremljajo dvojezično poslovanje.

TRIBUNA: Očitno imajo italijanske oblasti dvojna merila, ko gre za odnos do narodnih manjšin. Na eni strani je npr. nemška skupnost na Južnem Tirolskem, na drugi pa slovenska narodna manjšina na Tržaškem, Goriškem in v Videmski pokrajini. Medtem ko je prva, po mnenju poznavalcev, ena najboljše zaščiteneh v Evropi z dokajšnjo mero avtonomije, pa Slovincem v Italiji marsikdaj niso priznane niti osnovne pravice. Zakaj?

PAHOR: Vzrokov je pravzaprav več. Nemška skupnost na Južnem Tirolskem ima precejšnjo podporo Avstrije in predvsem ZRN. Z diplomatsko spretnostjo, za katero je seveda gospodarska moč, sta Avstrija in ZRN uspeli prisiliti Italijo, da je dala Nemcem v Gornjem Padižju precejšnjo avtonomijo. Drugi razlog je ta, da predstavljajo Nemci večino na celotnem območju Bocienske pokrajine, medtem ko so Slovenci, z izjemo nekaterih občin, manjšina v Furlaniji-Juljski krajini. Poudariti pa je tudi treba, da so Nemci vedno nastopali odločno in celo s terorističnimi akcijami izsiljevali italijansko vlado. Slovenci smo sami delni krivci za položaj, v katerem smo se znašli, saj se nismo znali ali celo hoteli – tudi na povsem zakonit način – upreti kršitvi naših zakonitih pravic.

TRIBUNA: Še vedno je aktualen zakon o globalni zaščiti Slovencev. Ali ste na pravi poti, ki bo pripeljala k sprejetju tega zakonskega dokumenta?

PAHOR: Pred 18 leti je bil predložen prvi osnutek zakona za globalno zaščito, vse do danes pa se – z izjemo Zakona o šolstvu leta 1973 – ni storilo nič konkretnega za izboljšanje položaja Slovencev. Celo nasprotno! **Ko hočemo v okviru rednih italijanskih zakonov reševati tudi probleme slovenske manjšine** (npr. v šolstvu), se vlada izgovarja, da bodo vsa sporna vprašanja rešena z globalnim zakonom. Osebnostno mislim, da je propadla že sama ideja, vendar čutim dolžnost, da podpiram in pospešujem pobude slovenskega političnega vodstva v Italiji. Leta 1978 je bil z dekretom predsednika republike predlagan osnutek zaščitnega zakona, ki je bil precej pomanjkljiv, a je vendarle predpisoval pravico rabe slovenskega jezika v Tržaški pokrajini. Slovenski politiki so zagnali vik in krik, češ da bi moral zakon veljati za vse Slovence v Italiji. Žal pa to ne drži, saj sta tako Posebni statut iz leta 1954 kot pogodba iz leta 1975 napisana tako, da veljata le za Tržaško pokrajino. Odklonili so torej še tisto, kar so bili Italijani pripravljeni ponuditi. In prav to danes izkorišča Antonio Macca-nico, minister brez listnice, zadolžen za deželne zadeve. Ostaja pa dejstvo, da mednarodne obveznosti Italije do slovenske manjšine še zdaleč niso izpolnjene. Možnost pritiska Slovencev vidim danes, med drugim, v sklicevanju na razsodbo ustavnega sodišča iz leta 1982, ki je priznalo enakovredno rabo slovenskega jezika v uradnih zadevah in v postopkih, v katerih sodna oblast potrdi pravico do rabe slovenščine.

TRIBUNA: Kako bi ocenili različne osnutke zaščitnega zakona?

PAHOR: Vztrajanje pri ločenih zakonskih osnutkih kaže, da gre bolj za varovanje strankarskih interesov, manj pa za resnično pripravljenost zaščititi Slovence. Za uspeh bi bilo potrebno uskladiti vse osnutke in z enim samim predlogom enotno nastopiti. Leta 1977 sem nekaj podobnega že poskusil, ko sem v okviru mednarodnega združenja za zaščito ogroženih jezikov in kultur formuliral peticijo v obliki zakonskega osnutka in jo naslovil na parlament. Z majhnimi spremembami jo je sprejela Gruber-Bencova, predstavnica Liste za Trst. Tudi načrta Proletarske demokracije in Neodvisne leve se zgledujeta po omenjeni peticiji, kar dokazuje, da je mogoče različne ideje sintetizirati in jih predložiti kot enotno besedilo. Če do tega še ni prišlo, smo krivi predvsem Slovenci, ker se pač ne moremo zediniti o tem, kaj pravzaprav želimo.

TRIBUNA: Že nekaj časa sodelujete v oddaji *L'altra Trieste* (Drugi Trst) na edini slovenski zasebni radijski postaji Radio Opčine. Kakšen namen ima ta oddaja, kakšni so odzivi slovenskih in italijanskih poslušalcev?

PAHOR: Cilj je sprememba mentalitete ljudi. Če bomo Italijane, pa tudi Slovence, prepričali, da tisto, kar piše tržaški *Il Piccolo*, ni resnično, in jih prisilili k razmišljanju, bo naš cilj dosežen. Sodeč po klicih in pismih, ki prihajajo na Radio Opčine, nam to uspeva. Mi ne nasprotujemo pogovorom o fojbah, zavzemamo pa se za argumentirano razpravo o tem in drugih problemih. Hkrati pa je naše prizadevanje usmerjeno v spreminjanje precej zakoreninjenega mnenja med Slovenci, češ da so vsi Italijani nenaklonjeni naši manjšini.

TRIBUNA: Pred junjskimi deželnimi volitvami v Furlaniji-Juljski krajini ste predlagali skupni volilni nastop tradicionalnih slovenskih političnih komponent (Ssk, PSI, PCI), kar pa so le-te zavrnile. Mar to pomeni, da je nacionalni interes slovenskih politikov v Italiji podrejen strankarskemu interesu?

PAHOR: Sklepal sem, da je najboljša pot za slovensko uveljavitev in proti razpršitvi glasov enoten nastop vseh slovenskih kandidatov. Vedel pa sem, da realnega upanja za uresničitev te zamisli ni. Skupni nastop bi lahko odgovoril na vprašanje, kolikšen delež slovenskih glasov dobivajo komunisti in socialisti, ob ugodnem razpletu pa bi verjetno dal slovenskim predstavnikom v PSI in PCI večjo težo. Pričakoval sem bojazen socialistov in komunistov, da se bo pokazala maloštevilnost Slovencev in bi bilo zato bolje, da bi slovenski predstavniki kandidirali na listi strank, kjer bodo k njihovi izvolitvi pripomogli tudi italijanski volilci. V precejšnji meri bi bilo upravičeno nestrinjanje Slovenske skupnosti zaradi nevarnosti **majorizacije**, pri kateri bi njihovi kandidati izpadli, saj je komunističnih in socialističnih volilcev več. Povsem neumestna pa je bila obrazložitev negativnega odgovora socialistov, češ da nastopajo sami. Lani so namreč sodelovali z Listo za Trst. Težko bi rekel, da je nacionalni interes podrejen strankarskemu, morda gre bolj za osebni interes posameznih politikov.

TRIBUNA: Po drugi strani pa so vam očitali, da s svojo kandidaturo na listi Proletarske demokracije razbijate tradicionalno tripartitno opredeljenost slovenskih volilcev in izzivate razpršitev glasov, ki bi lahko imela usodne posledice za manjšino. Zakaj ste se pravzaprav odločili kandidirati na listi stranke, ki je, formalno gledano, levo od PCI, a ima kljub vsemu marginalno vlogo na italijanski levici?

PAHOR: Ne bi se strinjal, da ima Proletarska demokracija obrobno vlogo, vsaj ne v smislu kvalitete svojega programa in pobud, ki jih predlaga. Naj omenim samo osnutek zakona o globalni zaščiti, ki je po prvi oceni Primorskega dnevnika iz leta 1984 najboljši od vseh predlaganih rešitev. Lahko rečem, da sem kandidiral po sili razmer, da bi s tem podprl Paola Parovela, ki je s svojimi nastopi na Radiu Opčine in v občinskem svetu razgibal ljudi in dogajanje. Hkrati sem želel pomagati proletarskemu demokratu **Giorgiu Cavallu**, kandidatu za deželni svet, ki je že večkrat pokazal zanimanje in občutljivost za naše probleme. Pomembno je tudi, da sem ponudil Slovincem možnost glasovanja za slovenskega kandidata na listi stranke, ki ne spada v tradici-

onalno trojico. S tem so lahko pokazali nezadovoljstvo z mlačnostjo, nedejavnostjo in neizpolnjevanjem volilnih obljub tradicionalnih slovenskih strank. Čudni pa so pogledi slovenskih politikov, ki so odločili, da izpadem iz pregleda slovenskih kandidatov v Primorskem dnevniku 26. junija letos.

TRIBUNA: Kako bi lahko globalno ocenili rezultate volitev? Ali lahko rečemo, da se je potrdil vsedržavni trend upadanja glasov komunistov, utrditve položaja krščanske demokracije in napredovanja socialistov?

PAHOR: Vsekakor gre za potrditev razmerja sil na italijanski politični sceni z nekoliko manjšim padcem komunistov kot drugod. Vse kaže, da so večji poraz komunistov preprečili prav slovenski volilci. Agitacija Primorskega dnevnika proti Parovelu in meni ter pomanjkljiva predstavitev **Borisa Kobala** (kandidata PCI) je bolj ali manj uspela. Za izvolitev mi je namreč manjkalo samo 26 glasov, Kobalu pa ravno toliko preferenc, ki bi jih ob normalnem poteku dogodkov brez težav zbrala. Nerazumljivo je, da je **Primorski dnevnik** po volitvah za vsako ceno iskal izvoljene Slovence na listi »zelenih« in drugod, ki bi dokazovali, da moja namera ni uspela.

TRIBUNA: Italijanska levica je nedvomno eden od najbolj zapletenih družbenih in političnih fenomenov zahodne Evrope in ključna točka mnogih političnih obratov v povojni zgodovini Italije, po katerih je ta postala poseben primer v strukturi zahodne demokracije. Kakšne so perspektive leve v Italiji in kakšne so možnosti vzpostavitve leve alternative danes?

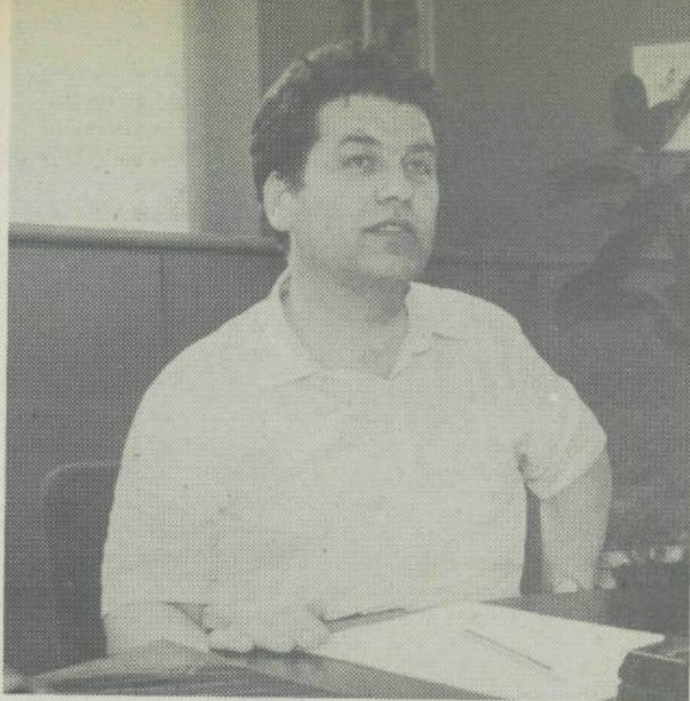
PAHOR: Italijanska levica se korenito spreminja, zato je veliko vprašanje, če k levici lahko štejemo vse stranke, ki vanjo sicer formalno sodijo. Socialisti se čedalje bolj nagibajo k centru, zavrgli so srp in kladivo, zanemarili so reševanje problemov Slovencev v Italiji in prav s tako politiko prvič na deželnih volitvah v Furlaniji-Juljski krajini prehiteli komuniste. In to celo z glasovi Slovencev! Možnosti leve alternative so majhne vse dotlej, dokler komunisti in socialisti skupaj ne bodo presegli 50 odstotkov volilnega telesa ter s tem resno ogrozili monopolni položaj krščanske demokracije v italijanski politiki.

TRIBUNA: Kakšna je povezava Slovencev v Italiji z matico? Ali je ideja skupnega slovenskega kulturnega prostora dovolj zaživel in ali ne gre iskati prav v tesnejši povezavi s Slovenci tostran meje možnost učinkovitejšega demokatičnega pritiska na italijansko javnost in sistemske institucije?

PAHOR: Povezava med Slovenci tostran in onstran meje peša. V precejšnji meri so za to krive slovenske organizacije v Italiji, vključno s **Primorskim dnevnikom**. Ni namreč pravega pretoka informacij, ki bi omogočil, da bi se Slovenci v Italiji seznanili z dejavnostjo in problemi sonarodnjakov v sosednji državi. Zavzemam se za skupni slovenski kulturni prostor in tudi učim, da je Slovenija celotno ozemlje, od nekdanj strnjeno poseljeno z avtohtonim slovenskim prebivalstvom, ne glede na državno mejo. Zato je zgrešeno, kadar uporabljamo izraz Slovenija in pri tem mislimo na SR Slovenijo. Ko sem bil na obisku pri Baskih v Bilbao, sem bil zanje predstavnik Slovenije, ne pa Slovencev, ki živijo v Italiji. Diskutabilno je tudi vprašanje matic. Zame je Trst v matični domovini, saj živi moj rod tukaj že preko 150 let. Slovenci izven maticne domovine so tisti v Švici, ZRN, Avstraliji, Ameriki... Ločiti je treba torej med pojmom **maticna domovina in država maticnega naroda**. V 52. členu italijanske ustave piše, da je sveta dolžnost vsakega državljana braniti svojo domovino. Toda jaz ne morem braniti domovine, branim lahko samo državo, katere državljan sem, in to dolžnost mislim zvesto opravljati.

Kar pa se tiče pritiskov jugoslovanskega javnega mnenja na italijansko javnost, bi rekel, da so v situaciji, v kateri se je znašla Jugoslavija, nesmiselni in obsojeni na neuspeh.

TRIBUNA: Nedvomno ne morete biti indiferentni, ko spremljate dogajanje v Sloveniji in Jugoslaviji. Kako gledate na aktualni politični in gospodarski trenutek, ter kje gre po vašem mnenju iskati rešitev zapletene situacije?

PAHOR: Položaj je kritičen, krivi pa so tisti, ki so vanj pripeljali. Kljub temu pa menim, da ne bi bilo pametno zamenjati vseh voznikov naenkrat, saj bi v tem primeru zmanjkalo kvalificiranih šoferjev. To pa bi utegnilo situacijo še poslabšati. Večkrat slišim pritožbe, češ da je krivda v samoupravnem sistemu. Po mojem je sistem dober, saj načelno omogoča ljudem aktivno sodelovanje v upravljanju. Če se je ljudem priskutil, je kriv tisti, ki je odgovoren za njegovo izpeljavo. Zavestne ali nezavedne zlorabe in operativne napake so razlog za nezaupanje in nezadovoljstvo ljudi. Drugače povedano – krivi so tisti, ki delajo, ne pa orodje, s katerim razpolagajo. Če pa je večina kljub vsemu prišla do sklepa, da sistem ni dober, se sprašujem, zakaj ni prišlo do sprememb, še preden je začela teči voda v grlo.

TRIBUNA: Današnji čas je pokazal, da nacionalno vprašanje v Evropi še zdaleč ni zadovoljivo rešeno, ne glede na to ali pri tem mislimo na probleme manjšinskih narodov, etničnih skupin ali narodnih manjšin. Gre za paradoksalen pojav težnje po etničnem in kulturnem pluralizmu na eni strani, hkrati pa za tesnejšo povezavo različnih narodov na kulturnem, ekonomskem pa tudi političnem področju. Kako vidite evropske integracijske procese, in kje je mesto Jugoslavije v tem dogajanju?

PAHOR: Iskanje lastne narodne identitete je relacija na težnje po poenotenju vsega in vsakogar, do katerih je prišlo v času hitrega tehnološkega napredka. V reintegraciji ne vidim nasprotovanja uveljavljanju specifičnosti lastnega naroda, saj gre za povezovanje s spoštovanjem pravic in posebnosti vsake etnične skupine. Moti me, da se danes pogosto reducira Evropa na njen zahodni del, čemur se zoperstavlja tudi papež. Grčija je dokazala, da se lahko enakopravno vključuje v EGS, na isti poti je Turčija. Kljub temu sem skeptičen glede vključitve Jugoslavije, upoštevajoč politično situacijo. Italijanski pregovor namreč pravi, da se na vozu, kjer se peljejo lončeni in železni lonci, vedno najprej razbijajo lončeni. O morebitnih gospodarskih prednostih jugoslovanskega sodelovanja v zahodnoevropskih integracijskih procesih pa ne bi mogel soditi, ker to področje premalo poznam. Sicer pa bi rekel, da se od leta 1992 preveč pričakuje in da spremembe ne bodo tolikšne, kot se danes napoveduje.

TRIBUNA: Vaši nasprotniki znotraj slovenske skupnosti v Italiji vam pogosto očitajo, da ste prosti strelec, obtožujejo vas maksimalizma in nerealnosti, ko gre za vaše zahteve po spremembi odnosa do slovenske manjšine. Ali gre pri teh razprtijah zgolj za razlike v pojmovanju najustreznejše strategije boja za dosego zakonitih pravic ali tudi za razhajanja glede ciljev?

PAHOR: Obtožba, da sem prosti strelec, drži po njihovi krivdi. Če bi »napadali« skupaj, bi ne bil prosti strelec in možnosti za uspeh bi bile večje. Očitane maksimalizma je nesmiselno, saj je

vse, kar zahtevam, načelno že priznано. Gre predvsem za svobodno rabo slovenskega jezika in vse, kar iz tega izhaja. To pravico priznava 6. člen republiške ustave (potrjuje jo razsodba ustavnega sodišča). Posebni statut iz leta 1954 in Osimski sporazumi. Ne bi se strinjal, da so moji predlogi nerealni, če pa že so, se je treba potruditi, da bomo ustvarili pogoje, v katerih se bodo te zahteve pojmovale kot nekaj normalnega in zakonitega. Moji cilji so njihovi cilji, če so njihovi res tisti, ki jih deklarirajo. Nedolgo tega sem na vprašanje slovenskega zamejskega funkcionarja o taktiki in strategiji dejal, da do taktike še pridem, strategija pa je stvar takih ljudi, kot so oni. Zdi pa se mi, da jim nekako ne gre, ne funkcionira. Razlogi za obnašanje zamejskih politikov in celo blokiranje iniciativ Slovencev pa mi sploh niso jasni.

Manjšina mora v danem položaju uporabljati gverilske metode. Izbrati mora kraj in čas »spopada«, neprestano mora vznemirjati večino s svojimi napadi. Skratka, pobudo mora imeti v svojih rokah. Le tako bo dosegla, da ji večina ne bo odrekla že priznanih pravic.

TRIBUNA: Zakaj je v hudi krizi PCI? Ali niso korenine takega stanja že v izjalovljenem poskusu zgodovinskega kompromisa oziroma masovnega konsenza kot edinega načina izgradnje socializma v Italiji?

PAHOR: Italijanska komunistična partija se stara, priliv mladih je čedalje manjši. Po eni strani gre za protest proti prizadevanjem za vstop v vladno koalicijo za vsako ceno, hkrati pa oslABLJENA partija 80-ih let ne ustreza karieristom, ker ni na oblasti in nanjo tudi vedno manj vpliva. Zgodovinski kompromis je preteklost, vsekakor pa bi bila njegova uresničitev mnogo bolj pozitivna v 70-ih letih, ko so bili komunisti močnejši. Berlinguerjeva in Morova koncepcija se zdi danes anahronistična, aktualna pa bi lahko postala, če bi napredek PSI postal resna nevarnost za DC. V tem primeru bi bili krščanski demokrati zainteresirani za povezavo s šibkejšim levim partnerjem, torej s komunisti.

TRIBUNA: Italijanski politični sistem je v krizi. Lahko institucionalna reforma pomeni Ariadnino nit, ki bo povprečnemu Italijanu nakazala pot iz labirinta medstrankarskih odnosov?

PAHOR: Pomembnejša, kot so institucionalne reforme, je boljša priprava državljana za politično življenje, v čemer vidim bistveni element demokracije in funkcioniranja sistema, 40-letna dominantna vloga krščanskih demokratov, ki pomeni izjemo v sistemu zahodne parlamentarne demokracije, prav tako zavira družbene spremembe. Pomembno je še nekaj. Dokler bo strankarska pripadnost prinašala neposredne koristi, ni realne možnosti za demokratizacijo političnega življenja italijanske družbe.

SIMON BIZJAK

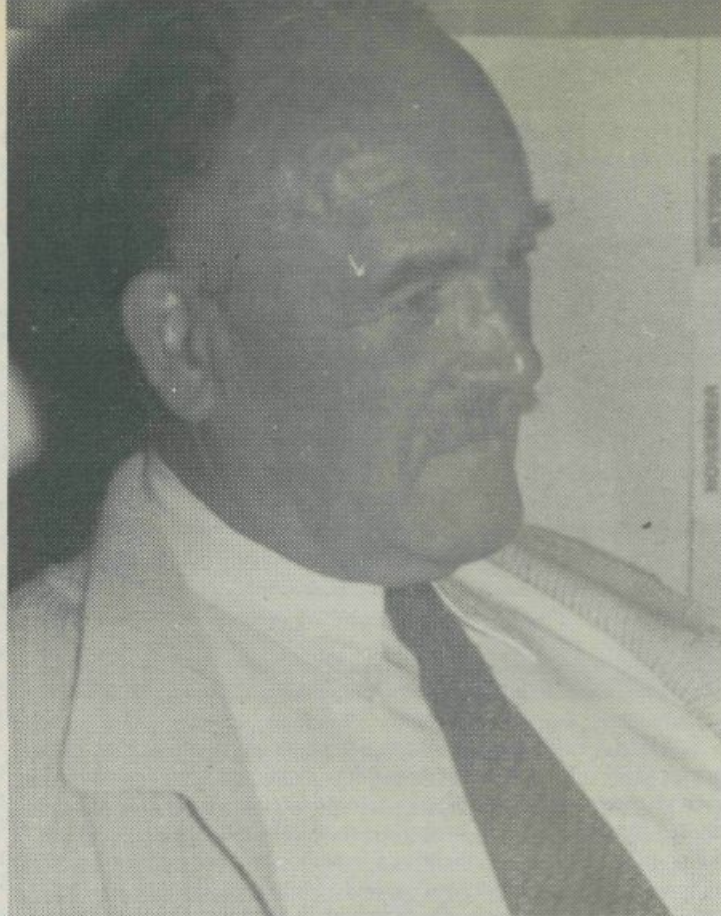
Intervju: dr. France Bučar

EVFORIJA OB NOVIH USTAVNIH AMANDMAJIH JE NAVADNA LAŽ IN PREVARA!

Tokratno spreminjanje ustave je še en poskus, kako na preživelih ideoloških temeljih zgraditi moderno, učinkovito državo z razvitim in inventivnim gospodarskim sistemom, kar se je že nekajkrat izkazalo za nemogoče. Vsi tovrstni poskusi ostajajo zgolj na površinski ravni in ne posegajo v prave vzroke blokiranosti te družbe, ki izhaja iz samega ideološkega jedra sistema. Tako se tudi tokratno »reformiranje« ustave iz leta 1974 omejuje na reprodukcijo temeljnega ideološkega vzorca, torej na ohranjanje tistega modela, ki se je že izkazal za zgodovinsko neproduktivnega. S tem pa je seveda že vnaprej neuspešno, če se je tudi sam komunistični ideološki projekt izkazal kot zgodovinsko regresiven. O tem, v kakšni zmoti živijo tisti, ki menijo, da je boljševiški sistem vladanja združljiv z organizacijskimi zahtevami sodobne družbe, ter o dejanskem dometu predlaganih ustavnih amandmajev zlasti z vidika nadaljne boljševizacije slovenske družbe, smo se pogovarjali z dr. FRANCETOM BUČARJEM, ki na posledice prisilne konstrukcije družbene realnosti opozarja že dalj časa, zaradi česar je tudi večkrat prišel v odkrit konflikt z njenimi nosilci in bil deležen najrazličnejših oblik ekskomunikacije. Njegovo osnovno prepričanje je, da pomenijo predlagani amandmaji manifestacijo dejanske moči jugoslovanskih realsocialistov in uvod v eliminacijo težko priborjenih svoboščin, ki jih v tej republiki imamo. Zato jih noramo v celoti zavreči, to pa lahko storimo samo tako, da dosledno vztrajamo na zahtevi po referendumu in s tem prisilimo slovensko oblast, da se odreče svojemu boljševizmu.

TRIBUNA: V vaših razmišljanjih se veliko ukvarjate s problematiko leninizma. Kaj leninizem kot politična doktrina sploh pomeni?

BUČAR: Leninizem je makavelizem moderne dobe, ki ima v svojem jedru projekt nove družbene ureditve kot umetnega konstrukta, za čigar realizacijo potrebujemo oblast kot sredstvo, s katerim družbo imetno na novo konstituiramo. Gre torej za vprašanje, kako priti na oblast, zato da bi svoj konstrukt realizirali, ter hkrati za vprašanje, kako to oblast ohraniti, da bi ta model nemoteno gradili in razvijali. Leninizem seveda izhaja iz marksizma, ki je derivat scientističnega pogleda na družbo. Marx sam je bil naravnost fasciniran z uspehom izikalno matematičnih metod na področju naravoslovnih ved in je lelel doseči tako stopnjo znanstvene eksaktnosti tudi na družbenem odročju. Ko pa se želi družbo oblikovati po mehanicističnem, izikalno-matematičnem principu, je popolnoma jasno, da moramo

zavrniti vsa humanistična pojmovanja o človeku kot svobodni osebnosti, saj je človek v okviru tega miselnega konstrukta pojmovan zgolj kot gradbeni element za to novo družbo in kot tak temu načrtu tudi povsem podrejen. Zato mu ne moremo dopustiti obnašanja v skladu s svojim lastnim prepričanjem, ne moremo mu dopustiti svobode, saj bi tak svoboden posameznik lahko uhajal zamišljeni družbeni konstrukciji. Zato so lahko sistemi, utemeljeni na leninističnem družbenem modelu, le antidemokratski in totalitarni. Pa ne zaradi neke zle volje, represija v teh sistemih namreč ni odvisna zgolj od »subjektivnega faktorja«, ampak izhaja iz samega bistva oziroma notranje logike njihovega delovanja.

TRIBUNA: Obvladovanje človeka je torej srž leninističnega projekta, represija pa njegov nujen sistemski element. Človekove pravice in svoboščine so potemtakem zanj nekaj sistemski tujek?

BUČAR: Seveda. Človekove pravice so v bistvu antisistemske, kajti če izhajamo iz tega, da naj bi družba bila umeten konstrukt, in če to dejansko je, potem je popolnoma logično, da je posameznik znotraj tega konstrukta zgolj gradivo – objekt, nikakor pa ne samostojen subjekt. Ti sistemi težijo tudi k absolutni homogenizaciji družbe in ne priznavajo nikakršne avtonomije. Poenotenje je sestavina tega fizikalno-matematičnega koncepta, in tako kot se v matematiki vse zveja na skupni imenovalc – poenostavljeno enoto, se to prakticira tudi v družbi.

TRIBUNA: V ta kontekst sodi najbrž tudi praksa negiranja nacionalne suverenosti.

BUČAR: Tudi sama nacionalnost je v bistvu antisistemska. V realsocializmu se o nacionalizmu zmeraj govori kot o nečem skrajno negativnem, kar je povsem logično, če to opazujemo s stališča leninizma, saj nacionalna diferenciranost odstopa od poenotujoče sistemske matrice in je zato moteča. Skušaja se jo ukiniti s konceptom enotnega delavskega razreda, ki je reduciran na brezosebno operativno enoto – neopredeljenega pripadnika delavskega razreda, ki je internacionalen in s tem v bistvu anacionalen. Tudi sama ideologija »bratstva in enotnosti« skuša doseči prav to: homogenizacijo Jugoslavije z minimalizacijo nacionalnih razlik.

TRIBUNA: Pravite, da je demokracija položaj, s katerim realsocializem ne more živeti ter da je leninistična oblast možna samo kot totalitarna. Torej tudi »socializem s človeškim obrazom« ne more ponuditi nič novega?

BUČAR: »Socializem po meri človeka« je logično protisloven pojem. Ključno vprašanje je namreč: socializem po meri **KAKŠNEGA** človeka? Ljudje smo namreč zelo različni, torej bi bilo potrebno za vsakogar ustvariti poseben socializem, kar pa pod tem geslom seveda ni mišljeno. Gre za klasičen leninistični koncept, za »mero« nekega idealnega človeka – konstrukta, ki si ga leninizem zamišlja kot gradbeni element za svojo družbeno vizijo. Torej tudi ta »odredujoča« varianta ne nudi v bistvu nič novega.

TRIBUNA: Socializem, ki realno obstaja, žal ne kaže nobene prednosti v primerjavi z zahodnimi demokracijami, prej nasprotno. Ljudje se tega zavedajo, pa vendar socializem kot ideja kljub temu še vedno ni mrtev. Govori se, da gre za »deviacijo«.

BUČAR: Seveda ne gre za nobeno deviacijo. Če govorimo o tem, implicitno priznavamo, da je pravzaprav sama ideja v bistvu pravilna, da se je le slabo realizirala. **Socializem kot ideja je po mojem mnenju mrtev.** Naravni razvoj družbe s tržno-blagovno ekonomijo daje največje uspehe, čeprav hkrati povzroča tudi določene socialne disfunkcije, stranske proizvode, ki niso pričakovane, niti zaželjene. Z njimi se danes ukvarjajo tako socialdemokrati kot konservativci in oboji zase trdijo, da so najnaprednejši. Sam izraz »napreden« seveda sam po sebi popolnoma ničesar ne pomeni in kdo je naprednejši, za sam sistem tudi ni pomembno. Važno je namreč, kdo je za sistem bolj **funkcionalen**. Prav zato je v zahodnih demokracijah prisotno stalno nihanje: ko odprava socialnih disfunkcij (nezaposlenosti, neenakomernega razvoja, prevelikih socialnih razlik ipd.) s strani socialdemokratske vlade preseže neko mero in začne zavirati gospodarski razvoj, navadno pridejo na oblast konservativci, ki razvijejo tisto stran, ki je bila prej zanemarjena. Tako sistem sam uravnoteži, kar je osnova njegove učinkovitosti in stabilnosti. Zato **brez demokracije sodobna družba sploh ne more funkcionirati**. Ne gre zgolj za neki politični idealizem, ampak je demokracija enostavno funkcionalen instrument za delovanje sodobne družbe. Zato družbe, utemeljene na leninizmu, ki zanika vsakršno demokracijo, ne morejo biti učinkovite in produktivne, kajti že po svoji notranji logiki ne morejo sprejemati demokracije. Zato pa tudi nimajo prihodnosti.

TRIBUNA: Politični monopolizem je torej glavni vzrok splošne družbene krize v socialističnih režimih, hkrati pa vodilna politična sila meni, da bo lahko krizo razreševala v okviru tega istega monopolističnega političnega projekta, s čimer pa v bistvu zablokira njeno dejansko odpravljanje. Kako bi se lahko ta pat pozicija presegla?

BUČAR: Kriza sodobnega socializma je večplastna, vendar pa je že sam način sproprijemanja z njo v temelju zgrešen. Realsocialistični sistemi so namreč prepričani, da imajo model, recept, kako jo rešiti. Zato je seveda treba vse druge sile onemogočiti, da bi ta model lahko prišel do izraza. Politični monopol je integralni del teh sistemov, brez njega ne morejo ustvarjati umetnega družbenega sistema. Zato njegova odprava sploh ni mogoča, saj s tem pade celoten konstrukt.

Sistem v celoti mora pasti, če naj bo odpravljen politični monopolizem, drugače je to contradictio in adiecto. Če bi naša partija res sestopila z oblasti, kot to na veliko poudarja, bi s tem takoj bilo konec tega sistema in nje same. Kakor hitro bi namreč pristala na politični pluralizem, bi ne bila več to, kar je, namreč leninistična partija, ampak bi bila ena izmed mnogih. Na to pa doslej še nobena komunistična partija ni pristala in tudi naša ne bo – ker tudi ne more, kajti ne more se sama sebi odreči.

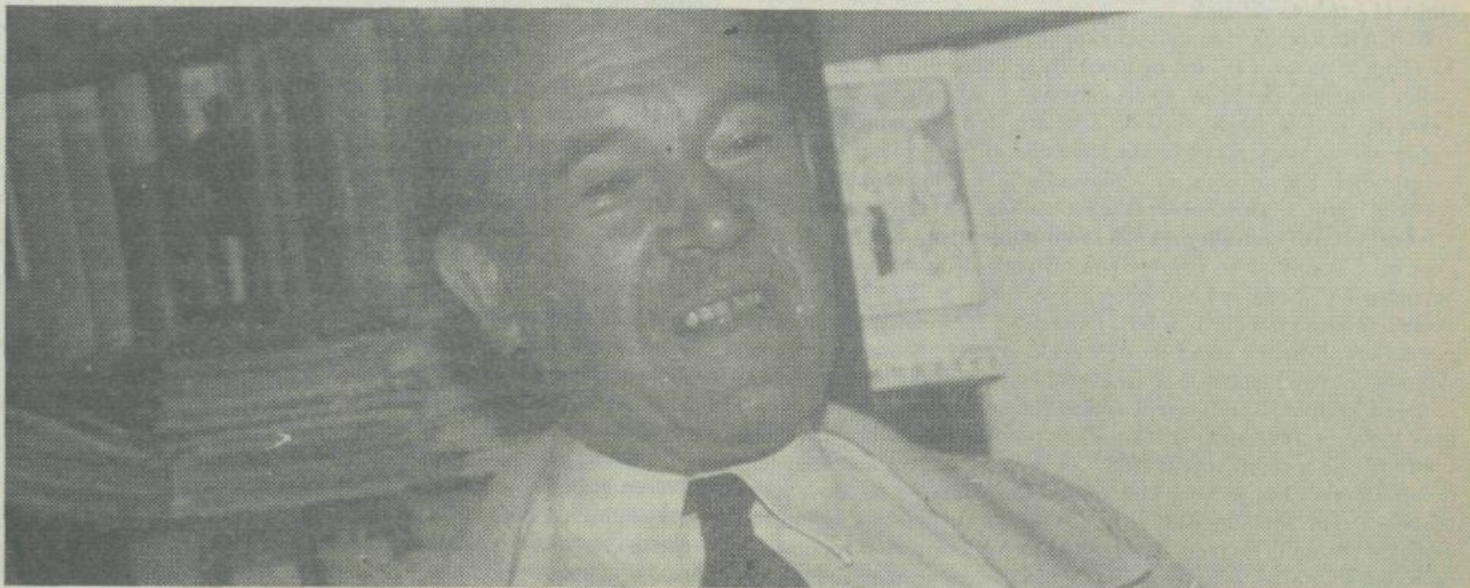
TRIBUNA: S tem bi se morala odreči tudi svojemu avantgardizmu, kar pa praktično pomeni, da bi zanikala edini razlog svojega obstoja, priznala bi torej svojo nepotrebno.

BUČAR: Tako je. Avantgardizem kot oznaka za tiste, ki vedo, kaj so »resnične« družbene zakonitosti in kaj je za človeštvo »najboljše«, je navaden nesmisel in gola fikcija. Čim več za »dokončen« odgovor na vprašanja družbenega razvoja in družbene ureditve kot najboljši možni odgovor, eo ipso postaneš fašist, kajti če več najboljši odgovor, potem je logično, da moraš svoje odkritje posredovati tudi drugim in jih nemara osrečiti celo proti njihovi volji, tako kot otroke. **Nihče ne more drugemu vsiljevati tistega, za kar je prepričan, da je tudi za drugega najboljše.** Človek ima pravico, da živi tako, kot sam meni, da je najbolj ustrezno. Kaj je dobro, je stvar presoje vsakega posameznika. Za osrečevanje človeka od zgoraj navzdol je nujno potreben paternalizem, neenakopravno tretiranje ljudi, to pa hkrati pomeni odvzeti človeku njegovo osebno svobodo. Avantgardizem se postavlja v vlogo osrečevalca in s tem zahteva tudi totalitarni sistem in nasilje. **Režimi, ki trdijo zase, da so avantgardistični, so danes de facto najbolj reakcionarni sistemi na svetu.** Vsi so antidemokratični, ker taki že po definiciji morajo biti, vsi so totalitarni, ker taki morajo biti, vsi so gospodarsko neuspešni, vsi imajo nerešena nacionalna vprašanja... V okviru tega modela se seveda ne da priti do produktivne rešitve! Isto velja seveda tudi za Slovenijo.

TRIBUNA: Slovenska partija o sebi pravi, da je vendar nekaj čisto drugega, saj »sestopa z oblasti«, poleg tega pa je tudi njen program »po meri človeka«.

BUČAR: Naša partija, dokler je to, kar je, je še vedno leninistična. Vse govorjenje o sestopu z oblasti, o socializmu po meri človeka itd. so same prazne fraze. V tem sistemu ni rešitve. Rešitev je ravno v tisti smeri, ki jo partija nikakor ne more dopustiti, to pomeni v demokraciji, političnem pluralizmu, osebni svobodi – v opustitvi leninističnega modela torej. Ker pa na to partija ne more pristati, saj bi s tem uničila samo sebe, ji ostaja edino sredstvo **represija**. Ravno v tem je naša **tragedija** – tako Slovenije, kot cele Jugoslavije.

TRIBUNA: Podrobnejša predstavitev Vašega pojmovanja socialističnega/leninističnega sistema je bila potrebna zato, da bi lahko razumeli Vašo ugotovitev, da je predlog ustavnih amandmajev povsem logičen in dosleden s stališča komunističnega projekta.

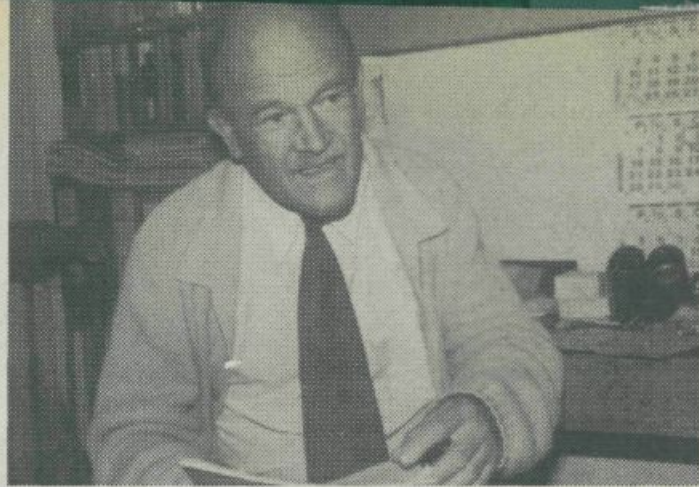
BUČAR: Leninistični družbeni konstrukt se gradi iz nekega vnaprej danega koncepta po poti logične dedukcije. Ta miselna konstrukcija, predstavljena v realnost, pomeni v organizacijskem smislu centralizirano in hierarhično zgrajeno družbo. Zato morajo biti te družbe že po samem svojem bistvu **totalitarne**, delovati morajo po t. i. »linijski komandi«. Z vidika leninistične partije na oblasti je tako nujno, glede na to, da se od tega konstrukta ne more posloviti, da vidi rešitev družbenih problemov v še bolj popolni **centralizaciji**, saj v centraliziranem in enotno delujočem mehanizmu vidi ideal družbene ureditve. Skratka, stvari mora imeti »v rokah«. In ta koncept funkcionira tudi v naši ustavi. Centralizacija in unifikacija, ki je napovedana, je s tega vidika dosledna in logična. Gre namreč za naslednjo logiko razmišljanja: zašli smo v krizo. Če smo v krizi, to pomeni, da nekaj ni v redu z izvajanjem našega konstrukta, zato je treba te deviacije odpraviti, potrebno je stvari spet spraviti »v red«, jih organizirati. Zato je tudi treba odpraviti vse elemente, ki onemogočajo realizacijo našega konstrukta, in predlagane ustavne spremembe so namenjene prav temu.

TRIBUNA: Že prej ste povedali, da izhaja jugoslovanska kriza iz nekih globljih ideoloških temeljev tega sistema. Ti pa so še vedno tabu tema ustavnih sprememb in bodo tako ostali nedotaknjeni. Kakšen bo potemtakem realni doprinos nove ustave k reševanju krize? Je ne bo nemara celo poglobila?

BUČAR: Vsekakor. Ta centralistični sistem je že po svojem bistvu v konfliktu z idejo Jugoslavije kot večnacionalne države. Jugoslavija kot država ne more biti centralistična in unitaristična, to je dokazala že stara Jugoslavija, ki je zaradi tega tudi propadla. Ta sistem pa je po svoji naravi totalitarističen in centralističen in ravno na tej točki prihaja do nerazrešljivega konflikta: če hoče ta sistem reševati samega sebe, potem mora iti v centralizem in unitarizem. S tem pa prihaja v protislovje z Jugoslavijo kot strukturo. Ravno v tem je tudi bistvo spora med Slovenijo in Jugoslavijo, če sploh lahko to označimo kot spor, kajti v resnici to sploh ni spor, ker je naše slovensko politično vodstvo samo del leninistične partije, organizirane po načelu demokratičnega centralizma. Tako mora sprejemati direktive z vrha, se jim podrežati in tudi delovati na njihovi osnovi. Stališče slovenske partije je zato lahko sprejemljivo samo v centralnem partijskem organu kot material, o katerem se diskutira, ko pa se oblikuje večinsko mnenje, se mu mora podrediti. Tako so tudi zmeraj delali in svoje partijske direktive potem vsiljevali skupščini. Zato je povsem jasno, da se mora slovenska partija, če hoče uveljaviti svoje stališče proti centrali, ali **izločiti iz jugoslovanske partije** in se konstituirati kot samostojna partija ali pa **ta koncept sploh opustiti**.

TRIBUNA: No kljub vsemu, je bilo soglasje o predlogu ustavnih sprememb vendarle doseženo. To se zdaj predstavlja kot zgodovinska zmaga slovenske politike v boju za ohranitev nacionalne suverenosti in kot t. i. »zmaga razuma«. Vendar, ali je to res zmaga slovenskih stališč? Iz novega besedila ustavnih amandmajev bi na to lahko le s težavo sklepali.

BUČAR: Zmaga razuma vsekakor je, vprašanje pa je **ČIGAVA**. Ta režim je na svoji 17. seji ugotovil, da bi lahko bil ogrožen v samih svojih temeljih, če bi se stvari odvijale z neobvladljivo hitrostjo. Takoj za tem je prišlo tudi do sprejetja teh amandmajev, ki pa v ničemer ne pomenijo triumfa Slovenije ali zagotovitev slovenske suverenosti. Ravno obratno – **Slovenija je v celoti pokleknila**. Če govorim zgolj s formalno-pravnega stališča, so slovenski delegati v zvezni ustavni komisiji prekršili svojo imperativno obvezo. Stališča slovenske skupščine so namreč bila bistveno drugačna od teh novih amandmajev. Sedaj pa so sprejeli vse tisto, za kar je slovenska skupščina jasno izrekla svoj **NE**. Dosegli so zgolj nekaj kozmetičnih popravkov, bistvene stvari pa so v celoti sprejeli. S tem so prekršili svoj imperativni mandat in se izneverili vsej slovenski javnosti, ki jim je dajala podporo. Tudi slavni »vojaški amandma«, ki je bil pravzaprav najbolj sporen in ki je tako rekoč predstavljal simbol slovenske upornosti, je v celoti sprejel. To, kar je vojska s tem amandmajem dobila, je več, kot je kdaj koli zahtevala. Nekaj pa so Slovenci le dosegli s tem amandmajem – to, da ni že vnaprej vse določeno, ampak da mora ta finančni delež vsako leto odobriti zbor republik in pokrajin, v katerem je pravica veta. V najboljšem primeru to pomeni,

da se ta igra vsako leto znova ponovi. Kajti če je že v ustavi zagotovljeno, da je armada izven rednega proračunskega financiranja, potem bi bila Slovenija v nelogičnem položaju, če bi zavračala vsakokratne davčne obremenitve za potrebe vojske. **Ta evforija, ki jo zganja naše politično vodstvo, je navadna LAŽ IN PREVARA**, kajti v bistvu ni doseglo **NIČESAR**.

TRIBUNA: Kakšne posledice bodo imele ustavne spremembe, če bodo sprejete, za zgodovinsko perspektivo slovenske države in demokracije?

BUČAR: Katastrofalne, ker bi to pomenilo zmago **realsocializma** in demokratičnega centralizma in povsem jasno je, da bo takoj sledilo eliminiranje »disfunkcij«, ki jih je relativna demokratizacija v Sloveniji z večjo svobodo tiska in nasploh večjo stopnjo demokracije prinesla. Odbor za zaščito človekovih pravic je že pod udarom, vsi štirje fantje so tudi že demonstrativno dobili pozive na prestanje zaporne kazni. Vse to so povsem logični dogodki in so v skladu z ustavnimi amandmaji, ti pa so, kot sem že prej rekel, povsem v skladu z leninističnim konceptom. Vendar pa je pri tem treba poudariti tudi neko drugo dimenzijo: **CENA, KI JO JE SLOVENSKO POLITIČNO VODSTVO ZA TO KRAVJO KUPČIJO PLAČALO, JE TAKO VISOKA, DA SE TEGA NE MORE NITI ZAVEDATI. S TEM JE DOKONČNO IZGUBILO SLEHERNO VERODOSTOJNOST PRED SLOVENSKIM NARODOM**. Imeli so masovno podporo za obrambo stališč, ki jih je slovenska javnost smatrala kot stališča, na katerih je treba brezpogojno vztrajati. To so z vso aroganco zavrgli in zdaj se izgovarjajo, da so vsaj nekaj dosegli. **V RESNICI PA NISO NIČESAR**, čisto vse bistvene stvari so izdali. Trenutno ljudje tega še ne vedo in še vedno mislijo, da so slovenski delegati prišli iz Beograda kot zmagovalci. Žal ni tako. To je zelo kratkoročna politika. S tem so se slovenski politiki dokončno, najmilejše rečeno kompromitirali. **Ljudje jim ne morejo in jim tudi ne bodo nikoli več verjeli**.

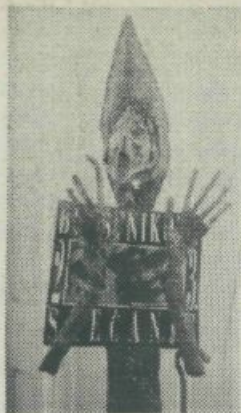
TRIBUNA: Nečemu pa se le niso izneverili – svojemu boljšeizmu, mar ne?

BUČAR: Tako. V tem smislu jih je treba pohvaliti, saj so s tem samo potrdili, da v resnici so, to kar so. **Tudi iz tega, da so takoj odločili, da referendum ne bo, se vidi, da so pravi boljšeiviki**. To je zelo zanimivo: odločitev, da referendum ne bo, je v skupščini bila sprejeta takrat, ko še noben delegat ni imel novega teksta amandmajev pred seboj. Mislim, da to vse pove. Sploh pa je zavrnitev razpisa referendumu zelo jasna in **logična**. Če stojim na stališču avantgardizma, vem, kaj je za družbo potrebno in kaj je sreča za ljudi. In če se postavljam na mesto vodje, je logični nesmisel, da bi spraševal »navadne« ljudi, kaj naj storim, ko pa sem jaz tisti, ki ve, kaj je zanje najboljše. **Referendum v družbi, ki je pod avantgardistično prisilo, ne more biti način političnega odločanja, kajti potem bi družbe ne vodila več partija, ampak ljudje sami**.

TRIBUNA: Ali je sploh mogoče zaustaviti nadaljnjo boljšeivizacijo slovenske družbe?

BUČAR: Samo tako, da slovenska skupščina dejansko nastopi kot suveren politični subjekt in odločno zavrne vse predlagane ustavne amandmaje, ki niso v skladu s stališči, ki so se izoblikovala v javni razpravi in katere je **dolžna** dosledno uveljaviti.

ALENKA COTIČ

BORŠTNIKOVO SREČANJE

Vse skupaj se je začelo nekako takole... na Pohorje ekspresu se mimo Laškega z Laškim pivom v roki pelje v Maribor nekdo, ki tristo laških let ga tam ni bilo. Ker vlak zamuja, tudi on zamuja, nekaj minut prepozno vstopa v grad belega marmorja in zrcal ob Dravi, proti kateremu (če kakšno sobanico primerjamo poleg vsega ostalega) je Cankarjev dom podoben stari, sivi cukrarni ob Ljubljani.

Fantiča, ki bi naj bil sprejemni personal povprašam, kje je press center. Pri okroglem šanku se pomenkuje pet, šest gospodov in ena gospa, fantič menca. Prijazno ga pogledam in da ga ne bi še bolj prestrašil, vprašam, kjer so novinarji. Zdaj se fantiču razjasni obraz, razširi roke in pokaže na šank ter veselo vzklikne – vse to so novinarji. Fantu, ki je imel popolnoma prav, se zahvalim in slednjič le prejmem v trajno last novinarsko izkaznico z žigom **Boršnikovega srečanja**, ki je mojim prijateljem povzročila toliko veselja, pa ne, kakor bi kdo pomislil, da sem jo posojal naokrog in s tem zlorabil zaupanje organizatorjev – vsesplošno zabavo je povzročal njen dizajn, daleč pod povprečjem kartonskih izdelkov gojencev kakšne pomožne šole. Sicer pa – še sreča, kajti za drage denarje sem kartico odstopil nekemu francoskemu novinarju, ki v svojem časopisu v Parizu objavlja najbolj smótane fotografije, članke, izjave in podobno s celotne gledališke Evrope. Ko sem mu ponudil naprodaj še komplet biltenov BS 88, se je nasmehnil in povedal, da se je z njimi že oskrbel, da pa imam dober okus in da bi se dogovoril za sodelovanje.

Takole nasploh pa sem bil na Boršnikovem srečanju bolj žalosten, kakor ne. Mi je kdo od organizatorjev stisnil roko v pozdrav in vsaj v slovo? Mi je kdo vsaj z obrvjo namignil, da smem vstopiti v organizacijski okrašen bunker, kjer sta se cedila med in mleko? Zakaj so bile organizatorke prijazne samo z **Metodom Pevcem**, mene pa niti pogledati niso hotele? Avstrijski dež je padal na Maribor, sonca pa ni hotelo biti, ko sem žalosten odhajal iz teatra proti Orlu, kjer je bila luč, kjer je bilo vino. Počutil sem se, kakor **Cankar**, pred katerim je mesarski sin neprestano jedel in jedel ali pa dobil velik rumen bob v glavo, s cukrom potresen, v bogati hiši. Kakor bi bil **Boršnik** Kantor, ki gosti svoje sodnike, ljudi z občine, cerkve, jaz pa edini delam, zapisujem, ocenjujem iz ljubezni do teatra in besede o njem.

O, **Ignacij Boršnik**, ti, ki si se v Pragi naučil govoriti in gibati (za vino glede govora in jedačo glede lažjega gibanja ti je Dramatično društvo solde pošiljalo), ki si bil ognjevit tako, da si tekmeču zastor med predstavo spuščal, ker je on **Hamleta** igral – bil pa si tako hudičev dober vseeno, da ti je gospod **Milutinovič** iz Zagreba ponudil vrečo denarja, ugleden položaj in izbiro najsodobnejšega repertoarja, nakar si pobasal svojo gospo, najel kočijo za kramo in velel pognati po cesti za Zagreb. Župančiča si pustil samega, ko bi bilo najbolj treba rokave zavihati v Ljubljani, v Zagrebu si pa deset let igral in režiral, ampak v Zagrebu te niso najbolj marali, če te pa ne marajo, je to hudo, tako zelo hudo, da si se nam zasmilil in smo ti

namenili čudovit festival, prvaka med festivali slovenskega gledališča vseh časov. K sreči festival le ni tako znamenit in čudovit, da bi se človek ženiral, ker se po tebi imenuje, seveda pa človeka, ki teater ljubi srce boli, ker se Boršnik z zagrebško Gavello niti primerjati ne da, pa bi se lahko, prav gotovo bi se lahko in to v taki meri, da bi za Gavelline večeri govorili, da se z **Boršnikovim srečanjem** niti primerjati ne da, moj Ignacij – de mortuis nil nizi bene. Tako moram takoj citirati nič krivega, simpatičnega, na vsem srečanju v enaki meri šarmantnega **Matjaža Kmecla**, od katerega poleg vseh odtenkov in mešanic njegove bogate palete ustvarjanja in delovanja res ne moremo pričakovati še vrhunskega teatarskega strokovnjaštva. Takole nam zapiše v uvodniku gledališkega lista BS 88: Res je manj blišča in manj prireditev, za nič na svetu pa ne mislimo okrniti temeljnega programa najboljših predstav slovenskih gledaliških hiš v preteklem letu... O, sancta simplicitas, čeprav bi lahko držalo (SMG je klet, CD je grad, Roza je na cesti itd. ipd. itn.)

Začnimo s **Slovenskim mladinskim gledališčem** in ga okrcnimo, ker ni prijavilo predstave *Balkon*, ki bi jo selektor Vurnik oziroma usklajevalec **France Vurnik** z največjim veseljem uvrstil v program. Kaj se to pravi kratiti človeku veselje tako meni nič, tebi nič? **SMG** bi bilo treba seveda okrcniti še zavoljo kakšne predstave, ampak če pocitiram usklajevalca programa, ki nekaj strani za Kmeclovim zapisom zapiše – Tudi sicer sem si ob sprotne, parcialnem kritičnem delu, ogledal večino predstav v slovenskih gledališčih in zato lahko zatrdim, da je predlagani izbor najboljši, kar se trenutno dogaja v slovenskih teatrir... lahko prijazno pripomnemo, da pomeni beseda večina sicer vso spoštovanja vredno večino, da pa ji do celote mogoče manjka drobna košarica. V tej drobni košarici se torej skrivajo velike predstave SMG-ja, Gleja (ki naj bo srečen zavoljo ene cele izbrane predstave), Gledališča **Ane Monro** (ki so morali na mariborske ulice, namesto da bi se po istih ulicah drenjali ljudje v vrstah in preprodajali že trikrat preprodane karte za *Georga Dandina*), pa produkcije v Cankarjevem domu (*Pokojna gospejina mama*), predvsem pa Nostalgija **Plesnega teatra ljubljanskega** v režiji in koreografiji *Ksenije Hribar*, v mali košarici je še **Lutkovni teater**, pa **Koreodrama**, pa **Helios**, pa... sploh pa nisem plačan za to, da sugeriram dobre predstave tistim, ki jih mogoče ali pa kar najbrž sploh videli niso, kaj šele si jih ogledali.

Spremní program, odskočna deska avantgard, komornih bravur, pantomime in še česa – zakaj nisi ti vsaj sonca žarek zlati, ki bi obsijal prelepe mariborske griče? Zakaj Šerbedija ni nastopal v okviru spremenega programa (za male denarje bi ga dobili – v Ljubljani je za 150 starih kil dve predstavi opravil v enem večeru), zakaj se ni teatsko dogajanje v **Cankarjevem domu** na poti domov, v Evropo ustavilo v Mariboru (*Pločnik*, *Fabre* idr.)? Po jutru se dan prepozna in po spremnem programu se lahko sklepa glede celotnega festivala.

Pa pustimo zdaj način vabljanja v Maribor – z vsake teatske hiše je

prišla po ena predstava in to je pravzaprav čisto v redu. Bolj me žre žirija, pardon, strokovna žirija, ki je brez kritikov, brez delujočih kritikov (kritik je kot vulkan – če deluje, deluje, drugače pa se kože pasejo po njem) – kritiki so vendar tista objektivna sila, ki so javno odgovorni, ki ob pisalnem stroju nimajo niti fotografije svojih najbližjih in najdražjih, kaj šele prijateljev, so samostojni in izven vsake institucije. Čeprav nisem bil v Press centru več kakor nekaj sekund vsakokrat, je pretanjeno uho ujelo repliko, da so bili kritiki vabljeni v žirijo, pa so to čast odklonili (zelo me zanima, kdo bi le to bil, ki je to čast odklonil in če mi nekdo reče, ti oprost, ne morem priti na tvoj rojstni dan, veš, imam neke opravke, bi me zgrabila panika, kaj je z mano narobe vendar – skratka, zamislil bi se nad sabo). Brez vsaj treh, štirih v tem času in prostoru delujočih kritikov si žirije ne predstavljam, torej brez ljudi, ki vedo, kaj se v teatru slovenskem dogaja tukaj in zdaj (če so le-ti zraven, je lahko zavoljo mene zraven tudi le-onih pet in še kdo). Da bi mi kdo ne požugal, da Dravo na svoj mlin speljujem, se pri priči označim kot tisti, ki kramlja o predstavah, pa ni kritik.

Zaenkrat bodi dovolj vsega hudega, nobenemu nisem ničesar zameril, posebej ob poznih večernih urah ne, ko se je blesk bleščečega Janževca združil z bleskom kristalnih lestencev in belega marmorja, ki je gotovo iz zibelke gledališča pripeljan, vse skupaj pa je tisočero odzvanjalo v zrcalih in se prepletalo z odzvanjanjem kozarcev, ki so jih v poljube približevali lepi gospodje in še lepše gospe. Nobene kazni bi ne mogli Boršnikovemu srečanju naložiti, ki bi tak greh kaznovala, kot ga je Frinihos zagrešil in ljudem veselje grenil, ko jih je ob prazniku spominjal na stiske in nadloge – težki časi gor, težki časi dol, Boršnik je zasvetil visoko svoj plamen otvoritveni, v kate-rega so se vseh deset dni stekale daritve in ki je ob zaključku od silne množine použitih darov bruhnil neznanske količine radostnih isker pod nebo, kjer sta dobrohotno prikimavali *Melpomena* in *Talijsa*.

Prisilna uprava (najbrž politiki) je torej prisilila teater, da je silil ljudi, naj le bogato založijo in poplaknejo.

Ker sem si bil prisiljen sam programirati spremni program, sem se med drugim prepustil tudi varni roki mojega učitelja z biljarda, s katerim sva opravila moje spoznavanje z Račjim dvorom. Lent barom in drugimi mestnimi znamenitostmi, nisva pa zanemarila seveda biljardnic, ki se razprostirajo od Mlade Lipe do Dupleka.

POGOVOR Z GLÉJEVKAMI

Ker sem bil okrecan slednjič tudi sam, češ da Glej zanemarjam in da nočem kramljati o njegovih predstavah (kar sploh ni res), sem spremljal predstavo *Savannah Bay* z obema očesoma (ponavadi mižim na eno oko, da prihranim pol karte), pa še parfem igralk sem lahko zaznal, tako blizu smo si bili. Pogovorili smo se kasneje in moja prva radovednost se je tikala mladopečenega direktorja **Gleja Jureta Gantarja** – češ, a ni zanimivo, da mladenič, ki se pelje z liftom ob stopnicah, ki vodijo do profesorja na akademiji hkrati umetniško vodi gledališče, ki mu lahko recimo rečemo (naj mi oprostijo teoretiki) avantgardno?

Odgovor je bil zelo enostaven, ne morem pa pri najboljši volji dognati avtorja, zdaj, ko sem obkrožen z najrazličnejšimi lističi in beležkami – med pogovorom z Glejevkami sem bil obkrožen z precejšno množico deklet in fantov. Seveda pa prepišem iz beležnice odgovor: Zato, ker je nastopilo obdobje yupijev.

Naslednje vprašanje je veljalo **Marinki Poštrak** kot afirmirani dramaturginji, ki je sodelovala z najrazličnejšimi priznanimi režiserji, kot so **Mile Korun**, **Miller**, **Matjaž Zupančič**, **Martin Kušej** in drugimi, in sicer – kako ji je to uspelo?

1. Sem šarmanten mazohist
2. Sicer jih pa nisem vredna
3. Ker vsi dobri režiserji vedo, da potrebujejo dobrega dramaturga.

Seveda je le eden izmed odgovorov res Marinkin, ostala dva so sugerirali veselo sodelujoči ostali.

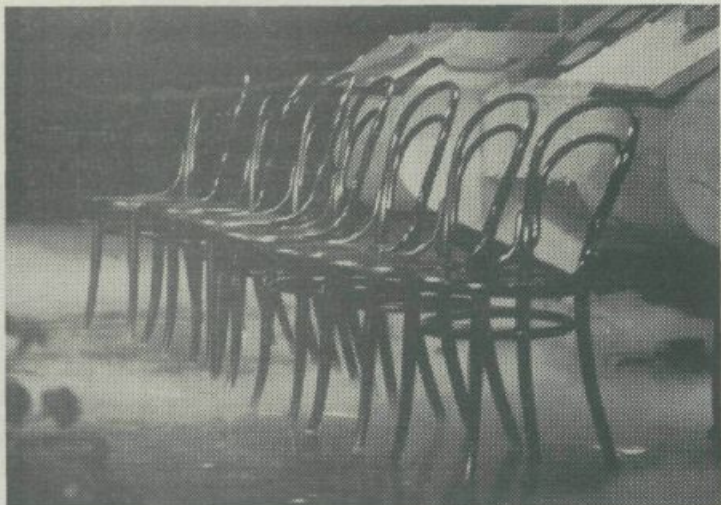
Damjana Grašič je naravnost povedala, da sta se z gospo **Ivo Zupančičevo** sijajno štekali, gospa **Iva Zupančičeva** pa se je prijazno razgovorila in mi poleg mnogih imenitnih reči povedala tudi tole (*Savannah Bay* je bil center pogovora 5):

Danes bi šla delat kamorkoli, v Horjul, če bi bilo treba, zato sem bila toliko bolj vesela, da me Glej povabi k tako krasni vlogi, tako malo možnosti imamo zadnje čase slovenski igralci, predvsem pa igralkе. Gre za zmanjševanje repertoarja in z vpitjem drug proti drugemu, da si odžiramo kruh – sami sebi žagamo vejo. Malce sem se prestrašila vloge, igralka je pri nas že stara, če prekorači 30, 35 let, sama sem

dovolj stara, pa je bilo vse v redu. Purfl v teater pa mladina prinaša in teater ne bi smel imet pregrad mladi – stari, odpirat bi moral meje med ljudmi vseh nacionalnosti (posebej v današnji Jugoslaviji). *Savannah Bay* je izrazito ženska predstava in ženske delujemo zelo drugače kot moški, ona rojeva, takrat ni svobodna, je posvečena, pokriti mora svoj obraz – kot nezakonska sem prišla na svet, a preko svojega dela sem se počutila ves čas enakopravna z moškimi. Predstavi se je treba prepustiti in moški se ji prepusti veliko težje, ne pustijo si do sebe, grdo se jim zdi, če se jim kdo na tak način približa, nas je vse to doletelo... še si želim delat, igrat.

Oblikovalec plakata je povedal o predstavi tole – Odlična fikcija ljubezni, spektakularna v svojem mazohizmu.

Pogovor o predstvi pa je zaključila radoživa Dušarka **Ristić** takole – Predstava je hermetična, ni za vsakogar, če sploh pride do publike, kakor poezija, ki tudi ni za vsakega, dojemaš z vsemi čuti in če prideš do energije, ki jo začutiš, je to dovolj.

DAN IGRALCA

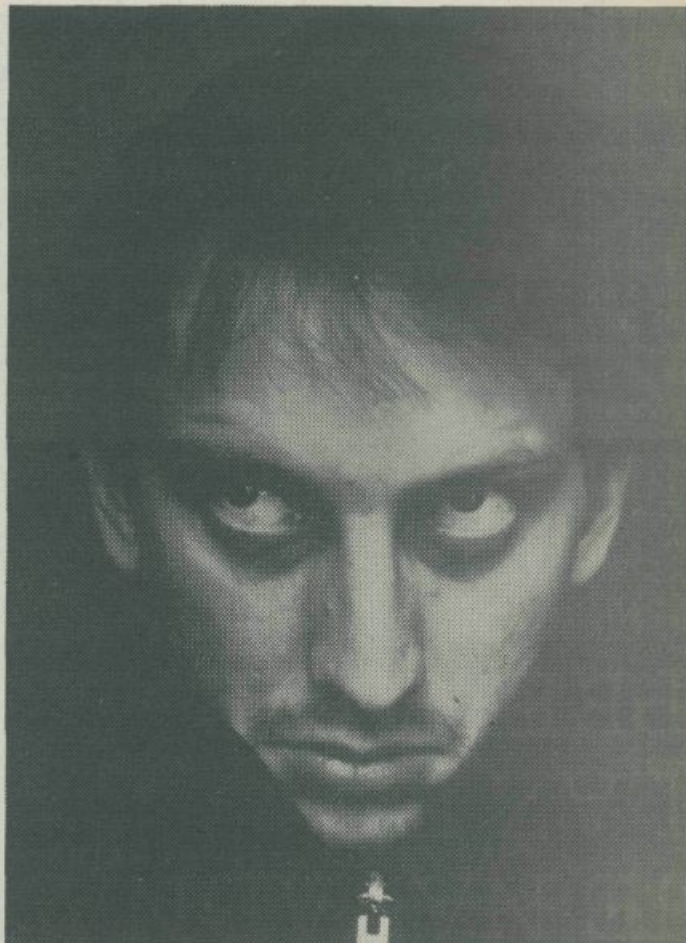
Igralce imam zelo rad, kakršnikoli že so in Dan igralca je najboljša pogruntavščina **Boršnikovega srečanja** in naj ostane *Dan igralca* (nihče me ni metal iz avtobusa, pa nisem noben igralec), pa tudi tisti, ki letos niso prišli, češ, kaj bi hodil na nekakšno zborovanje, sem preveč high so zamudili v bistvu nič drugega kot krasno razpoloženje, združeno z vsem, kar je pristno slovensko (glasba, pesmi, folklor, hrana, pijača, bravurozne imitacije **Vladota Novaka**, vehementne plese **Maksa Furijana** vsakih nekaj minut z drugo damo, odsotnost **Frančka Drogenika**, ki se zaradi postsimpozijske užaljenosti srečanja v *Svečini* ni mogel udeležiti) predvsem pa so zamudili občutek zanosa, ki se je nekajkrat neustavljivo sprehodil povsod in mimo vsakogar, tisti občutek pripadnosti drug drugemu, da lahko tudi vlado zamenjaš naslednji hip, če se ti zahoče.

V *Svečini* je bila prisotna tudi najmlajša igralka med prisotnimi igralci, ki je za svojo recitacijo dobila toliko aplavza od samih igralcev, da bogve, če na večerni podelitvi samo **Lojze Rozman** ni bil ploskan bolj, kakor deklica, ki je zastopala Slovenijo na festivalu v Ključu s predstavo *Kdo je napravil Vidku srajčico* z vlogama ovce in otroka, v režiji **Marije Radmilovič**. Tatjana ima abonma v mariborski drami, zelo rada ima *Svečino*, zavolj vinogradov, najraje pa pomaga atiju v kleti, ko pretakata vino in ati naliže kozarček iz katerega lahko malo poskusi, je povedala desetletna deklica, malo več pa so poskusili mošta nekateri drugi, mošt pa je kakor buldog – ko enkrat zgrabi, ne spusti več. To je bil najlepši dan igralca v mojem in še marsikaterega življenju.

MARJAN HINTEREGGER EN FACE

Od vseh svojih novih mariborskih znanstev sem bil daleč najbolj vesel znanstva z **Aleksandro Hintereger**, ki se predstavlja s Fotoboršnikreportažo v tej številki *Tribune* (da imajo od *Tribune* kaj tudi tisti, ki le slike gledajo) in seveda z njenim možem Marjanom, ki ga je zanimalo, če bom imel jajca in objavil tele njegove misli:

Brez teksta

Dosedaj sem na Boršnikovem srečanju nastopal trikrat. Zmeraj v predstavah, ki so bile dobro sprejete. Po predstavah zmeraj dobre pogostitve. Krasna priložnost zame, Mariborčana. V zaporedju lahko doživim veliko dobrih predstav, ki jih sicer težko opazim. Razdalja med Mariborom in na primer Ljubljano je enaka razdalji med Londonom in Istambulom. Na »Boršniku« imaš možnost ukrasti kakšnemu igralcu dragoceno minuto. Dragoceno zato, ker večina gostujočih ansamblov po odigrani predstavi hiti domov, v Istambul ali London. Škoda, saj srečanje ponuja dragoceno možnost druženja ustvarjalcev iz vseh hiš. Če se bo to kdaj uredilo, manjkata samo še Mladinsko gledališče iz Ljubljane in nova dvorana, pa bo to zares velik gledališki praznik... z gledališčem me je »zastrupil«, velik gledališki človek, ki je vodil dramski krožek na osnovni šoli, katero sem obiskoval. Ko sem po mnogih zablodah, kuharski poklic, ljubezen, droga, vojska, zapor, zopet našel pot do gledališča, pa me je, tudi velik gledališki človek, naučil z »zastrupljenostjo« znosno in koristno živeti. Zaen-

krat sem obema možema zelo hvaležen in seveda tudi sebi, ker sem uspel veliko naključij pravilno izkoristiti, ne pa, žal, tudi vseh. Dragoceno je bilo to, da sem v dramskem studiu pridobljeno znanje lahko sproti preverjal na odru, med profesionalci... od kopice stataž in nekaj manjših vlog, ter ene glavne, se rad spominjam le dveh, treh, kjer bi lahko govoril o dobrem občutku. Rajko, v Jančarjevem »Valčku«, Peter, v Cankarjevem »Blagru«, Kregar, v Novakovih »Vojakih« ter Žabon in Milko, v Minolijevem »Vilinčku«. Vse ostalo: krize, porazi, obup... nekateri režiserji pridejo z kompletnim scenarijem, ki ga hočejo izpeljati brez poznavanja igralčevega habitusa. Nekateri gradijo predstavo spontano, podobno ustvarjalnemu procesu v jazz glasbi... Zgodilo se je, da mi je bila sredi študija vloga odvzeta. Seveda sem bil potr. Želel sem si uspeha, potrditve, nisem pa dovolj delal na pravilnem dihanju, govorni tehniki, obvladovanju telesa, nisem poznal občutka za ritem itd. Preveč sem lenaril, misleč, da bo že praksa prinesla svoje. Danes vem, da se temu tako ne streže. Hvaležen sem režiserki, ki mi je vlogo odvzela, saj me je spravila s poti k diletantizmu. Dober režiser gradi predstavo na igralcu, na medsebojnem zaupanju. V vsakem drugem vzdušju te NI, ne zaveš se

G. Puntila in njegov prijatelj Matti

svojih kapacitet. Najhujša kriza za igralce je, ko se prične bati paritete. Večina se iz te krize nikoli ne reši... moje delo ni nič vredno, naj bo dober odziv pri publiki in navsezadnje tudi dobra kritika, če nisem slučajno komu všeč. To je institucija. Če ne tuliš z mediokriteto, si hitro ožigosan s perfidnežem in ti na koncu še očitajo, da si vlogo naredil na nepošten način. Jasno je, da to mislijo tisti, ki nenehno valijo krivdo za svojo nesposobnost na druge, tisti, ki ne zmorejo biti samo (bedni) igralci, ampak znajo biti le umazani politiki, ki nenehno protežirajo lenobo med sabo in jih je zmeraj več videti in slišati zunaj odra, na sestankih in za šankom. Misel iz Kralja Leara: »Grdobiji se zdi vse grdo, kar je lepše od nje!« Da mi večina kolegov ne priznava mojega dela sem že zdavnaj požrl. Malo teže pa požiram kruh, ki si ga z bornim honorarjem lahko privoščim. Seveda me zanima, po čem neki se želodec igralca z statusom razlikuje od mojega želodca? Kdaj bom plačan po rezultatu mojega dela, ne pa po papirju? Sicer pa treh let dramskega studia, pod mentorstvom priznanih ustvarjalcev in pedagogov, ni kar tako za vstran metat. Sploh pa ne zato, ker je ves čas šlo samo za znanje, za noben preklet papir z štemplom. Zmeraj, kadar zahtevam boljše plačilo imam občutek, da se me odriva nekam na stran, z mojim znojem pa se kiti nekdo drug. Honorar, ki ga dobim zares ni ekvivalent mojemu delu. No-

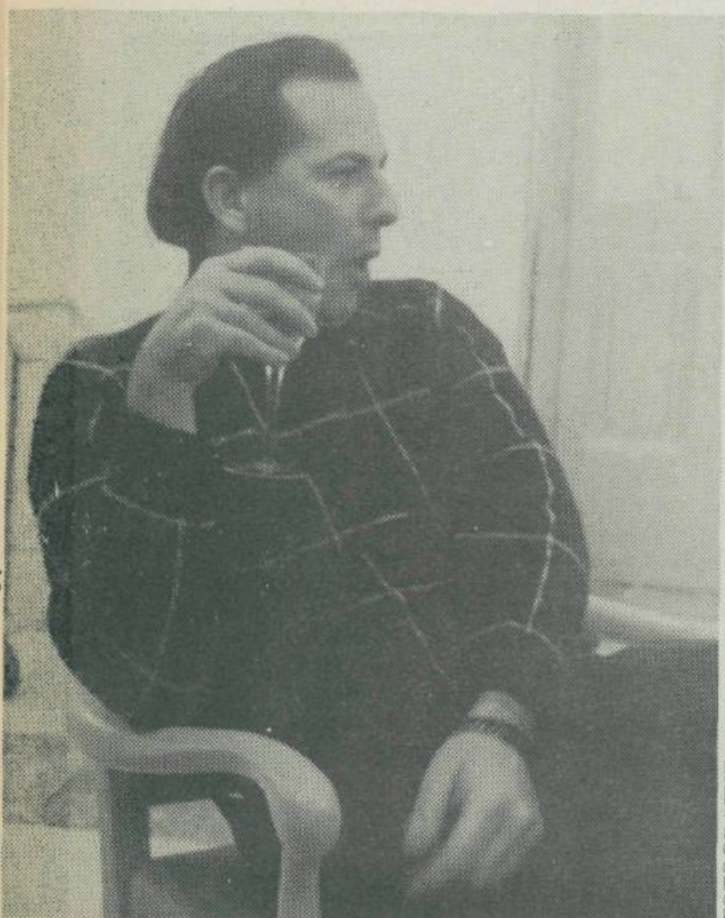

Skupinski portret z gospodom

bene akademije nisem potreboval, da bi doumel kako presneto res je to. Žalostno je, da se v gledališču špara na ljudeh. Birokratski komfort me kliče na odgovornost če zamudim na vajo, nihče me pa ne vpraša, a imam zagotovljeno normalno eksistenco, ki je pogoj za profesionalizem... v našem gledališču velja zakon: *quieta non movere*. Če ta zakon spoštuješ, bo mir in se ti bo dobro godilo. Ko pa si izoblikuješ svoj odnos do dela, do ljudi, do vsega, ker veš, da je to edino smiselno, si s tem podpišeš obsodbo na šamoto. Največkrat si apriorno zavrnen, malokdo te posluša do konca. Ko ti kdaj zleti iz ust kakšna grda, groba beseda, ti kar hitro dajo na znanje, da lahko greš, če ti ni kaj prav. Prenekateri se obnašajo, kot da je teater njihova last. Težko spustijo koga zraven tile lastniki, veleposestniki teatra, ne pa svojih talentov in poštenega dela. Sicer pa, kdaj so veleposestniki sploh kaj delali? Mogoče nekoč... v Mariboru se vlagajo sredstva za razvoj gledališča v marmor in ogledala. Pogrešam pravo slovensko, jugoslovansko dramo. Jančarjevega »kova«, o mladem človeku, o njegovi stiski KAM investirati svoje življenje, v kaj verjeti? Kje je mlad človek v procesu betoniranja tal pod pogrezajočo se cementarno zgrajeno z uvoženim cementom? KJE?... To, da so nekateri moji vrstniki že diplomirani, prekaljeni karakterni igralci, me sploh ne jezi. Nasprotno, rad uživam v njihovi umetnosti, predvsem se pa učim, tako na dobrih, kot na slabih primerih. Je pa tudi res, pa brez zamere prosim, da se mi nekateri mladi igralci, ki pridejo iz akademije, včasih zazdijo pravi telički. Izkušnje so le moja glavna izobrazba, čeprav po večini boleče. Res pa je, da veliko bolj dvomim v svoje delo za razliko od njih, ki imajo akademski »žegenj«. Toda, kaj naj zdaj naredim, če mi ni uspelo priti na akademijo. Prisiljen sem vse izkušnje in znanje preverjati vedno znova, od predstave do predstave. Nek proces sublimacije brez konca, kjer razumem dvom kot sestavni del od bogov dane igralske percepcije, ki ji je pač treba slediti in služiti, mi daje dober občutek. Preverjam ga v literaturi.

Najbolj mi je **Marjan Hintereger** imponiral, ker se niti slučajno ni skušal zahvaljevati ali početi kakšno podobno osladno neumnost, ampak je samo odmahnil z glavo, ko sem se skušal zahvaljevati jaz in me povabil na kozarec vina.

FOTOGRAFIJE: ALEKSANDRA HINTEREGER

The Owner of the Pub

LJUDOŽERCI

Razlogov, da poklepetamo ravno o tej predstavi, je seveda več. Proglašena je bila za prvo predstavo med najboljšimi – prvi razlog. Že dolgo sem si jo želel videti, pa se za vruga ni prilika ponudila (posebej še po *Cyranoju*). Drugi razlog. Zadnji razlog pa je tisti neumni spor dovolim – ne dovolim uprizoritve, ko se je spet izkazalo, da dojenček, ki bi skoraj, skoraj umrl ob porodu postane v življenju velik in znamenit mož.

Spor je nesmislen seveda zategadelj, ker tisti hip, ko dramatik konča dramo in jo da iz rok – ni več njegova, ampak režiserjeva in od njegovih sodelavcev, kakor tudi uprizoritev tisti hip, ko jo režiser mimo vseh čeri in temnih morij, barko, pripelje do premiere, razkošno okrašenega pristanišča, se mu razblini, ni več njegova in najbolj častno stori, če skoči z zadnje palube v morje in odplava novih bark iskat, ki begajo po morjih brez posadke – ko ti hčerka dozori, jo dobi drugi in prej se s tem sprijazniš, lažje ti je pri duši.

Pa se vrnimo na **Boršnikove Ljudožerce** in imenitno sceno, ki bi jo presegla edino prava cerkev, s pravim kamnitim tlakom, po katerem bi odmevali koraki in orgelsko glasbo v živo – duh naštetega je prenesla na oder igra in koreografija – skozi igralca točno vidim, kateri giba so giba Ksenije Hribar, celo pri imenitni *Smrti Ivana Barišiča*, ki se je v veliki meri sama oživila. Čudoviti **Bine Matoh** s svojimi kratkimi smehi in **Sandi Krošl**, lepobesednokrvoločni maček *Brljav iz Ostržka* sta krvavi tandem, ki ga ne pozna svetovna dramatika, mogoče se jima dvoboj *Macbetha* in *Mucedaffa* le rahlo približa v Polanskijevem filmu (prav njun dvoboj je vrh uprizoritve). Boris Kerč lahko v trenutku seže čez ves oder, naslednji hip pa je manjši od muhe, za govor **Milana Vodopivca** se zdi, kot bi prihajal iz stotih različnih kanalov ogromne mešalne mize, na odru so še lokavi **Sergej Ferrari**, pretresljiv v sceni samožrtvovanja, pa **Metka Franko**, **Mira Lampe-Vujičič**, **Nevenka Sedlar** in **Tejka Glažar**, ki so kot ženske s še večjo strahovitostjo dvigovale okrvavljene nože v skupno krvavo plamenico. **Nevenka Vrančič** in **Dušanka Ristič** sta vnesli v predstavo popolnoma svoj, drug svet, nepogrešljivi pa so seveda tudi **Dragica Kokot**, **Stane Leban**, **Tone Šolar** in **Jože Hrovat**.

Humor, seveda črni je ena izmed najmočnejših režiserjevih zamisli, soliti uprizoritev s ščepci humorja, kot bi solil kose okrvavljenega mesa – kaj pa je to ritem v predstavi pove poslednji prizor Pajotov, ko si vzame čas in binglja z nogami kot kakšen otrok in gluhi dobrodušni starček hkrati in se mu nikamor ne mudi in ravno skozi tak ritardanto predstava najmočnejše plane v svoj konec.

S tem smatram **Boršnikovo srečanje** 1988 za zaključeno. **Matjaž Kmecl**.

MAKAR ČUDRA

Jacques Le Goff

FOUCAULTOVO NIHALO

Umberto Eco, edini in največji adut italijanskih založnikov je, kar seveda že vsi vemo in to že kar nekaj časa, končno izdal svojo novo knjigo in jo seveda bombastično predstavil na Frankfurtskem knjižnem sejmu. Potem in prej so prišle na vrsto gore intervjujev in pisanja. Tudi košček intervjuja, ki ga objavljamo v Tribuni in pa pisanje gospoda Jacquesa Le Goffa. Se pravi, tudi mi štejemo v novembru ECA.

Že v Imenu Rože se je *Umberto Eco* igral s stotimi temami, stotimi zapleti, stotine figur je prižigalo umetne ognje; in očaral je milijone bralcev. Vse to z romanom, ki ima dobro prepletene niti, zgodbo, ki se gladko razpleta in teče proti svoji razrešitvi, kot da bi jo vodila usoda.

V svojem drugem romanu *Foucaultovo nihalo* Eco meša tisoč poti, tisoč zgodb; zunanje in intima, norost in modrost se skorajda shakespearejansko izmenjujejo. Vsakdo bo našel svoj med – ali pa svojo drogo. In ta vrtoglava izbira užitkov, ki se nudi vsakemu bralcu, je eden od vidikov mnogolikega genija *Umberta Eca*.

Na prvi pogled sta pred nami dva romana, postavljena en v drugega, kajti *Eco* je, za razliko od *Gide-a*, ki je *Journal des faux monnayeurs* in *Faux Monnayeurs* (Ponarejevalce denarja) postavil enega ob drugega, svoja romana prepletel. Roman, ki ga pripoveduje eden od protagonistov in roman, ki ga rekonstruira kompjuter z imenom Abulafia, ki preko nekakšnega mehanizma »flash-back«-a obudi genezo dogodkov in razkrije skrivnosti glavnega junaka, prijatelja, učitelja in sokrivca prvega pripovedovalca. Tu gre, po moje, še za eno inačico, tokrat laično in sodobno, dvojice iz *Imena Rože* – brata Viljema in novica Adsona. Velik pisatelj se vedno vrača k istim osebam in riše variacije in arabeske na iste like.

Lahko bi tudi rekli, da se v romanu prepletata zgodbi dveh moških, ki iščeta sebe in resnico. Belbo, ki ni več mlad in ki je prepričan, da je izgubil vse iluzije, skeptično gleda na svet. Hkrati pa sledi nekemu spominu iz otroštva, ki se (nam) razkrije na koncu. Drugi je Casaubon, mlad moški, ki gre skozi obdobje inicijacije, novi Persifal, ki išče Graala, preprost, toda ne divjaški Parsifal; mlad učenjak, ki je postavil tezo o templjarjih; in ki se, kot novi Werther, čustveno in filozofsko oblikuje. V tem je *Foucaultovo nihalo* tudi Bildungsroman, roman.

Toda tu je tudi zgodba neke skupine, trojice, ki jo veže isto delo in isto iskanje; trojica, ki jo obdajajo številni ženski liki. Ženski svet tega romana je številnejši kot v Imenu rože, ki je pravzaprav moški roman. Kasneje se jim pridruži še četrta oseba, nek založnik, zelo tipičen in zelo poseben ob enem.

Okrog teh treh moških je še cela galerija likov, za katere se zdi kot da bi vznikali en iz drugega, saj so mnogi od njih le reinkarnacija slavnih čarovnikov, razvitih okultistov. In ko Eco z naravnost diabolčno spretnostjo premika marionete-duhove, se zdi, da se jim pridruži celo prosluli grof *Saint-Germain*.

In tu je še kronika medvojne in povojne Italije, od fašizma do Rdečih brigad. In kronika neke založniške hiše, ki spominja na mnoge in na nobeno. Nenavadna igra s prostorom in časom – *Eco* je bil vedno mojster presenetljivih ambientov in z enega v drugega prehaja kot krilati genij, ki nas zna prenesti iz Milana v Pariz, iz Pariza v Provins, iz Provinsa v Stonehenge, iz Stonehenge-a na Poljsko, s Poljske v Brazilijo, iz Brazilije v Prago in ne vem še kam vse, iz mesta na deželo, iz bara, v katerem se zbirajo milanski intelektualci na ceremonijo condobmle-ja v Bahio.

Toda ta roman, katerega sukanje se stopnjuje do vrtinca, oscilira okoli neke osi in vibrira v zvoku točno določenega instrumenta. Ta instrument je trobenta, toda bralec naj določi sam njeno mesto, funkcijo in pomen. Os pa je slavno *Foucaultovo nihalo*, ki je spravljeno na izjemnem in resnično obstoječem

mestu, ki spominja na grad-samostan iz Imena rože: to je stara romanska cerkev opatije Saint Martin des Champs v Parizu, ki je pomemben del Muzeja znanosti in tehnike, Conservatoire des Arts et Metiers. Pod temi lepimi in strogimi oboki so zbrani in rekonstruirani nekateri najbolj znani stroji, ki jih je zasnovala človeška misel od 18. stoletja naprej. Stephensonova lokomotiva, primitivno, zelo leonardovsko, Aderovo letalo Netopir, l'Obeissant, prvo francosko vozilo na mehanski pgoon, Peugeot iz leta 1909, in tako naprej vse do nihala, pravega protagonista romana. Roman se v tem fantastičnem prostoru začne in se v njem v bistvu tudi konča.

Kajti to je tudi roman o strojih, zoomorfni in metaforični strojih, ki jih *Eco* – nekromant na tem pokopališču mehanskih trupel priključuje v življenje. V neki samotni noči boste v tem vznemirjujočem prostoru, v katerem se gosti tesnoba, ki vas ne bo zapustila vse do konca, videli moškega, kako se skriva v periskopu. To je seveda *Eco* – ali bolje – *Casaubon*, ki bo nekaj pozneje prisostvoval eni najbolj fantastičnih maš.

Toda po drugi strani je to tudi roman o celi verigi ezoterizmov, nenavadnih evokacij, od Templjarjev dalje, o okultističnih gibanjih, ki so odpisane z rafinirano erudicijo, in ki se nam pokažejo tako oglušujoči, živi, očarljivi, tako dobro vpeti v splet, da nam roman teče in pozabimo na dolgočasje. Od Templjarjev do alkimistov, Rosenkreuzerjev, Pavlincev, masonov – in kdovekoliko sem jih še spustil. *Foucaultovo nihalo* je senzacionalna lekcija o zgodovini tajnih združb, pripeta na rekonstrukcijo zgodovine sveta, kjer se *Eco* za trenutek zaustavi pri nekaterih izbranih obdobjih in epizodah.

Tu so evokacija pozne antike, evokacija Zlate dobe rimskega imperija, ki je vredna *Fellinijevega Satiricon*a, evokacija križarskega pohoda Svetega Alojzija v Egipt, evokacija razvoja Templjarjev, evokacija Starca z Gore in Hašašinov – vse to bi sprebrnilo z Zgodovini duhove, ki jih preteklost najmanj zanima. To je branje o hermetičnih potezah vseh velikih religij, predvsem zahodnih, a tudi azijskih, židovske, gnostične, krščanske in muslimanske, branje, ki lahko pritegne k zgodovini religij tudi najbolj nejeverne bralce. Zgodovina znanosti in kartografije, ki te potegneta v sanjarjenje.

Pozabil sem. Tu so seveda tudi umori, nekateri, med njimi kraljevski, so se žares zgodili, drugi bi se lahko, tu, v tem romanu, ki tako pogosto teče na meji s sanjami in z moro. Tako bralčevim kot očem treh junakov se včasih zdi, da nekatere figure nihajo med iluzijo in resničnostjo. In tu je suspens, ki prav v trenutkih, ko se zdi, da se je vse umirilo, toliko bolj jemlje diih in sta tako bralec kot junak še bolj vznemirjena: kdaj se bo vse spet začelo, kdaj se bodo Oni spet pojavili in se spustili po naših sledeh?

Kajti ta roman je tudi igra, ki se bo slabo končala, igra, ki se spremeni v past, načrt, ki se brez milosti zgrne na svoje avtorje – in tu triumfira vsa dvoumnost *Umberta Eca*. Znajdete se v dramatično resnem in napetem trenutku in takrat se avtor z nenadnim preobratom ponorčuje iz vas. To je humor, uničujoč in obenem prijateljski humor *Umberta Eca*.

Življenje, morda mnoga, so odvisna od aktiviranja kompjuterja Abulafia, od gesla, ki bo odklenilo njegov spomin. Lastnika poznate, prizadevate si, da bi našli izraz, ki odraža njegov karak-

Toda nihalo, profesor, zakaj nihalo?

NIHALO je odlično ustrezalo nekaterim mojim literarnim invencijam. Invencijam, ki sem jih na znanstvenem področju preveril najprej z nekim mladim fizikom, s katerim sva se slučajno srečala v neki bolonjski gostilni leta 82, in potem še z Mario-m Salvadori-jem, ta je genialen znanstvenik, sodeloval je s Fermijem pri projektu Manhattan. In potem...

IN potem?

POTEM JE TU še drobec zapuščine iz adolescence.

Kateri?

MED 18im in 20im letom sem napisal dolgo zgodbo z naslovom KONCERT. Glavna oseba je nek tip, ki ves prevzet od želje, da bi povrnil glasbi slavo nasproti besnenju avantgarde, zbere 40 medijev in vsakemu da nalogo, da materializira en duh: dirigent je Beethoven, za klavirjem Liszt, Paganini na violini, skratka hotel je narediti največji koncert vseh časov. Med njimi je bila ena sama živeča oseba: črni trobentač.

In kako se je končalo?

Ektoplazmi so se raztopili in ostal je le črnc, ki je igral kot nor. Ko sem pisal zadnje poglavje, ki se dogaja v Conservatoire-ju, sem imel v mislih to sceno.

... Toda kaj je pravi motiv, da sem napisal Foucaultovo nihalo vam povem pozneje, ko bova sedela za polnim krožnikom ostrig.

V svetu je neka nevroza, bolezen, ki ubija človeka... in ki se ji v Zgodovini še nihče ni uspel izogniti.

ter. njegove intelektualne interese. Nobena hipoteza ne funkcionira. Končno, ko vas kompjuter že nešteto krat vpraša: Imaš geslo?, in vi utrujeno odgovorite: »NE«, v tem trenutku se začne po ekranu širiti tekst. Geslo je bila beseda »NE«. Dobra šala in polna smisla.

Tako kot pri razmišljanju o kompleksnosti življenja, vi pred to tako zapleteno mašino razmišljate o težki in zapleteni skrivnosti. Pa vendar je odgovor tisto najenostavnejše, najresničnejše. V našem modernem svetu, ki časti kompjuterje kot idole ali nadljude, govorite kompjuterju kot človeškemu bitju, odgovorite mu kot bi odgovorili kaki osebi. Zmagali boste.

Humor je tudi v odkritju pripovedovalčevega dekleta, ki vse to science-fiction dogajanje (in to je tudi ena od dimenzij knjige) prebere s peričinega spiska. To je spisek najbolj kreativne perice v vsej zgodovini literature.

Toda preden prepustim bralca temu občudovanja vrednemu in navdušujočemu romanu, bi rad povedal še nekaj. Prihajam od branja tako srečen in zmeden, da ne uspem kontrolirati svojih vtisov. Ta roman se zdi neurejen, toda to nikakor ne drži. Tako kot **Ime rože** ga je navkljub navidezni negotovosti, vodila mirna roka. Njegova struktura je čudovita, kajti Eco je mojster strukture. Privoščite si kazalo: na pogled kot kak Prevertov inventar, je slasten in izjemen tekst.

Govoril sem o Ecovi spretnosti poigravanja s prostorom, poigrava pa se tudi s časom. Čeprav bogat z aluzijami na sedanost, je bil **Ime rože** zgodovinski roman. **Foucaultovo nihalo** pa je sodobni roman. Toda preko igre »flash-back«-a nas popelje v različna obdobja in različne čase in tako je tudi zgodovinski roman, ki ga lahko beremo kot roman posameznikovega spomina, spominski roman, in hkrati kot roman kolektivnega spomina, bližnjega in daljnega. V vsem tem ni nič izumetničenega ali celo prav vrhunec izumetničenosti doseže resnico, kajti ena od globokih idej Umberto Eca v tej knjigi, je ideja o »verigi biti«, večno ponavljanje zgodovine, ki meša preteklost in sedanost – ali bolje: preteklosti in sedanosti.

Vtisev tega srečnega branja ne bi želel zaključiti s preresno opazko, zato bom izbral le nekatere od različnih objektov refleksije:

»Obstajajo štirje idealni tipi: kreten, imbecil, neumnež in norrec. In normalnež je uravnotežena mešanica teh štirih.«

Svet strojev skuša ponovno odkriti skrivnost kreacije: črke in številke.«

»Najti resnico PRAV v lažnivem tekstu.«

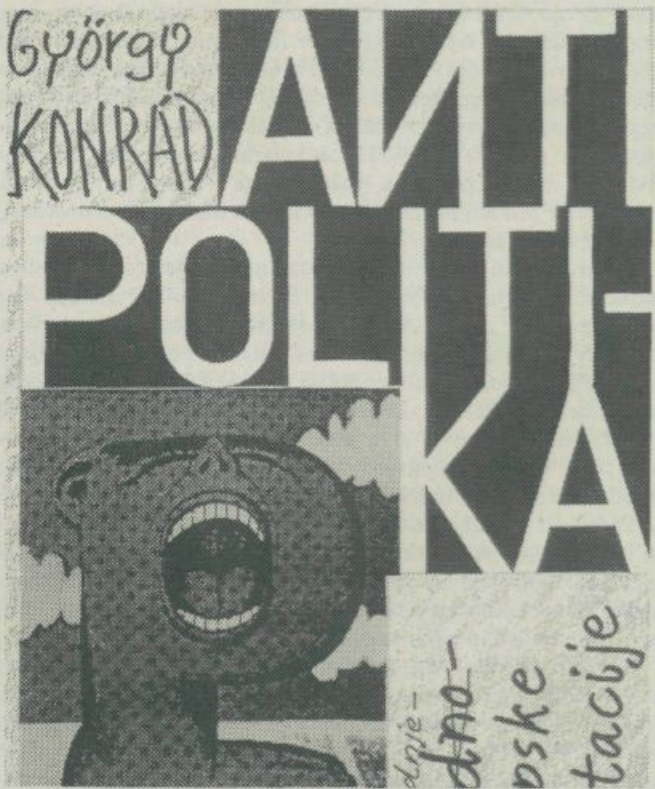
»Vse se da razumeti, ker ni več kaj razumeti. Modrost odkrije, da je njena lastna skrivnost NE-OBSTOJ, če ne obstaja le za en sam trenutek, ki je zadnji. Potem pridejo Drugi.«

Kdo si bo drznil po tem magičnem romanu o magiji, po tem misterioznem romanu o skrivnosti in kreativnosti prevare, po tem bleščečem romanu o nekem podzemnem svetu, kdo si bo upal posneti film ali tv serijo, v desetih epizodah, ali stotih, ali tisočih;;;

(pripravila VESNA DEBELJAK)

NOVA KRTOVA USPEŠNICA, V KATERI LAHKO

MED DRUGIM PREBERETE TUDI TO, DA JE CIVILNA DRUŽBA UTOPIJA, VOJAŠKA PA REALNOST.

GYÖRGY KONRÁD – ANTIPOLITIKA. PETDESETA KRTOVA KNJIGA.

STANDARDNI ŠTUDENSKI POPUST JE MOGOČE UVELJAVLJATI NA UREDNIŠTVU ZALOŽBE KRT NA KERSNIKOVI 4 V LJUBLJANI. 50 % OFF.

KRT. NAJBOLJŠA MALA ZALOŽBA.

fotografija: Jane Štravs

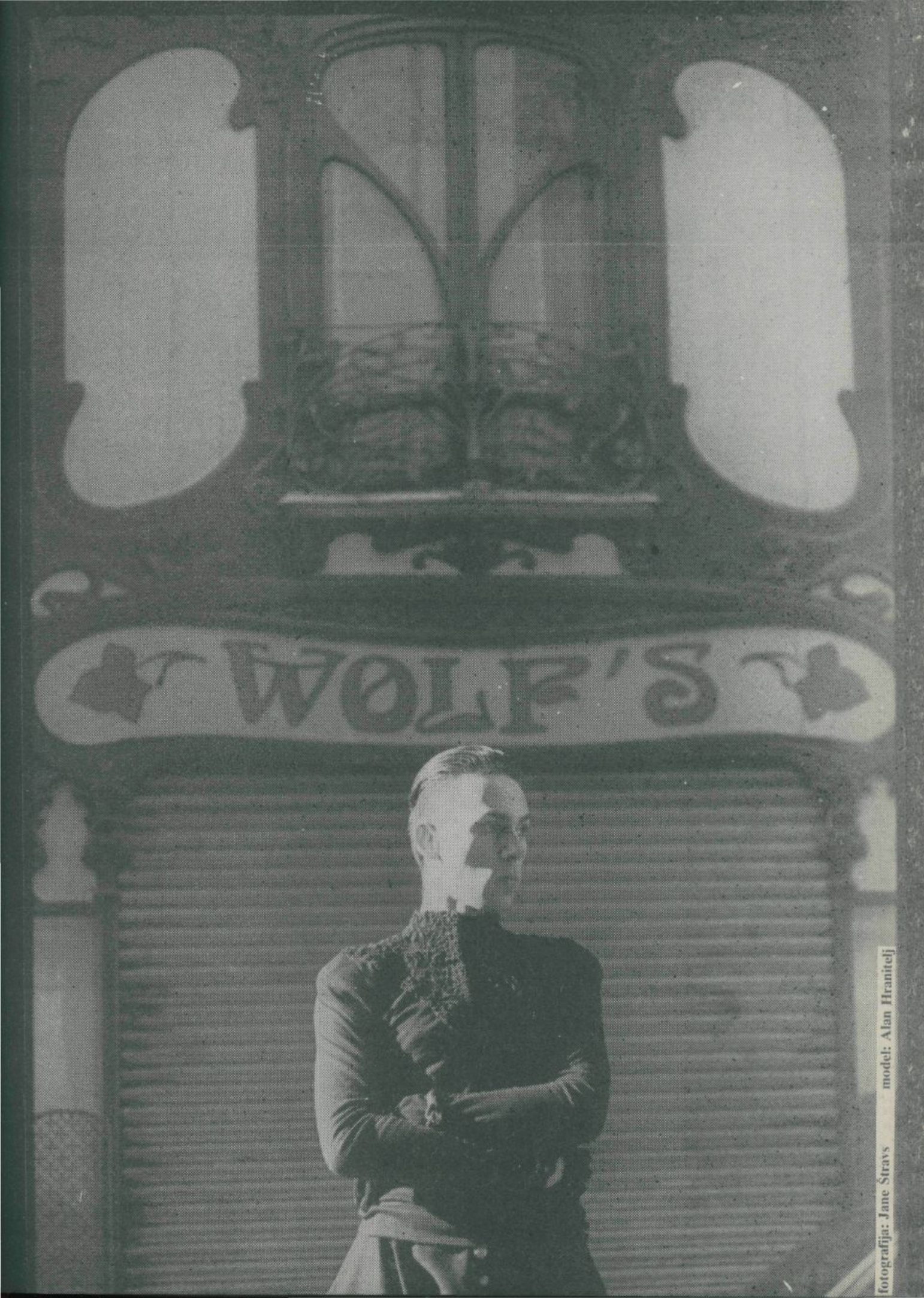
model: Ema Kugler

fotografija: Jane Stravs

model: Ema Kugler

QUASI UNA SCORDATURA

Prislovi so besedne vrste lažno koncizne literarne imaginacije, čas pa vselej tisto, kar prežema sleherno količjak resno filmsko zvedavost. Za pianista pravim, če sem literat, da »je malokdaj igral trezen«, film pa si mora med prenašanjem taistega »malokdaj« iz čutno prozorne vloge v čutno nazorno že na vmesni ravni, v scenariju, vzeti neki posebni, predfilmski čas in z vso odvečno gesto razočaranega bralca pianistu iz zgodbe obrniti kožo. Če je na neki stopnji svojega razvoja, porecimo ji umetniška v takšnih primerih prislovu »malokdaj« (namreč »trezen«) namenil kadre in kadre dodatkov o razkrajevalnem postopku obrata, torej bergmanovsko določeval stopnjo in resnico tistega nasprotnega »velikokrat pijan«, si je v novem svetu domislil linčevske (pri tem mislim tako na Davida Lyncha kakor na linč) metode, kam s takšnimi prizori: zlesti subjektu in prislovu pod kožo in z mučnim sedanjikom prikazati stanje jeter med treznim igranjem in drugače. Kakor koli že, kar je v knjigah povedano med vrsticami, in prislovi niso povedani le med vrsticami, marveč celo med besedami, mora film vzeti dobesedno, če si je izbral pot tiste neresljive težave, ki ji pravimo filmizacija. Prislovi so del vaje v literarnem slogu, in če je režiserju količjak do lastnega sloga, si mora neke odtrgati čas zanje. Pri tako imenovanih lažjih literarnih žanrih je njihova raba že prilagojena filmski, prislov je v okras dialogom ali kvečjemu izraz skrajne pripovedniške nuje. Drugod vedno visi s filma ta odvečni slogovni štrcelj, bodisi tako, da se režiserju vidi, kje je mislil na prislov, bodisi tako, da ta banalizirani, prevlečeni in zgreheni ud transformacije iz ene umetnostne prakse v drugo zaigra nemoč preskoka in prizna spodletelost zvestega posnetka. V filmu pa se skriva še ena možnost, zaenkrat sicer le teoretična, da se odvečna besedna vrsta, prislov, sooči z nujnostnim elementom časa. Preden si privoščim takšno reševalno poenotenje, preden se prepustim temu bistvu fikcije, pa mora že vsebovati osnovni pogoj nastavljenosti pasti – prislov mora biti za kaj takšnega časoven. Na normativni ravni se zdi, da je bil tudi prislov iz našega prvega primera časoven, a se kaže za plodno nadaljevanje zavarovati z besedami, ki jih je neki judovski antropolog, po naključju pisatelj, položil v razmislek nekemu Hendersonu, kralju dežja, ko se je le-ta vršil po domači dnjižnici: »grehi se nam odpuščajo nenehno in pravičnost ni pogoj za to«. Časovni prislov *nenehno* iz tega citata nas podobno kakor omenjeni *malokdaj* ne more filmsko vznemiriti, saj je vezni člen med naravnim časom, (kjer mu je zaupano mesto tragičnega vselej življenjske usode), literarnim časom, če seveda količjak da na simultaneizem, in filmskim časom, kateremu pa se pogled tako ali tako zaupa le z zavestjo o sedanjiku. Nenehno se namreč kaj dogaja, od fikcije in njenih protagonistov pa ni odvisno nič drugega kakor to, ali se dogajajoče tudi zgodi.

Trk prislovov s časom se usodno, torej zgledno filmsko, zaplete, če nam pride na misel ena mogočih udeleženih besed, beseda *pravkar*. Prijatelj Bogdan Gradišnik in knjige so me podučili, da se je v slovenščini razlezla iz natančne, nadrobne in čez vse knjižne rabe v gmoto običajnih časovnih razsežnosti. Ker se je to dogodilo nekako sredi 60. let, zdaj nimamo druge, kakor da jo pripišemo velikemu vdoru zahodnjaške omike na Slovensko. Gre za to, da so Slovenci njega dni očitno brali knjige in se v njih dobesedno učili tudi knjižnega besedorabja. Še *Pravopis 1962* vas poduči, da je tisto, kar je *pravkar* storjeno, mogoče le v preteklem času, s časom ko je bil naš svet na tekočem s hollywoodsko proizvodnjo tudi v kinematografskem smislu in ne le v teoretskem, pa se je nativni govorec naučil pojmovanja filmskega časa. Če že ni mogel vsiliti navdušenja realso-cialistični šolski upravi in ji trumoma razglasiti želje po znanju filmskega jezika, je to storil vsaj konspirativno, s tem da je filmskemu jeziku približal svojo slovnico. Bolj ko so ljudje v 60. letih gledali filme, bolj so govorili *pravkar* za vse tri različice: *pravkar* sem videl, *pravkar* vidim in *pravkar* bom videl. Če je bil ta časovni prislov nekdanj zatrt, zakrknjena, nepregibna, slovenska varianta dovršnega sedanjika, *présent perfect*, se je zdaj Slovenec lahko naredil Angleža in z eno samo besedo povzel navidezno triednost filmskih časov. Skratka z ničimer ni bilo mogoče lepše ponazoriti filmske nenehne sedanosti kakor s samo besedo, ki ji je v preteklosti manjkalo le drobce filmske fikcije, da bi se lahko primaknila k tvorilnemu času. To je bilo očitno znano tudi uredniškemu kolegiju *Slovarja slovenskega knjižnega*

jezika, saj je rabo vseh treh časov, v katerih se lahko giblje *pravkar*, sprejel in dovolil prav tistega leta, ko je nastal film *Vrnitev v prihodnost*.

Kdaj pa ponazarja ta časovni prislov v času, ko mu je pravila določala knjiga? Ali drugače: iz katere knjige se je vrhovni Gledalec v splošnem lahko priučil dovršno sedanje, normirane rabe tipično filmskega prislova. Vrhovni Gledalec je bil bralec dveh knjig, če si odmislimo Slovenca, je bil to v procesu filmske udeležbe lahko le, kdor je bil nepregiben kakor prislov, pa obenem trkal na časovno pogojenost. Edini gledalec, ki je moral kdaj koli za kino poznati dve knjigi, dva teksta, če smo natančni, sploh ni bil gledalec, saj mu je moral spricho posebne naloge pogled tako rekoč »*pravkar*« zdrsniti s platna, da je omogočil filmu predstavnost. Poznati je moral črko mednapisa, uzakonitve svoje lastne ideje o gledanem in se podrediti literaturi materializirane spremljave filma. Če že ni težko uganiti, da gre za pianista v nemem kinu, je težko vsaj dokazati, zakaj je bil vrhovni Gledalec prav on, subjektivacija toliko omenjanega prislova *pravkar*, gonilo narativizacije in upravljaljo nemosti filma.

Pianistovega poklica v kinu ne opredeljuje kaka zgodovinska naloga, ki bi bila vladala med letoma 1913 in 1928, prav tako bi bilo banalno, ko bi govorili o tem, da je bil kino pribežališče manj nadarjenih. To je veljalo za Evropo, pa še tod le na ravni empirične enodnevnice. Prav narobe, v tehnično-metričnem smislu je čakala pianista v kinu celo še ena »časovna iniciacija« več, kakor navadnega pianista z odrca. Če sta se nekako ujemala glede časa, ki ga je vsekakor bolj ali manj treba prepustiti šolanju, ča sta oba poznala čas, ki povzema toleranco določevanja tempa, čas pod platnom pozna zagotovo le pianist v kinu. Po navadi mu rečejo, temu času, obrtno preigravanje, seveda pa bi ne imelo smisla nadaljevati, ko bi ne zagotovili, da so šele v njem zametki prave umetnikove reakcije. Sploh pa, zakaj bi se slepili z navedki deskripcije, zdaj ko smo se opredelili do časovnih razmerij skrivnostne osebe, bi jo lahko pravzaprav definirali. Razkrije nam jo težava z naslovom in tvarino neke knjige.

Anthony Burgess je pisatelj, ki je skladatelj, zato ni nič čudnega, da je vsa njegova literatura obsedena z incestuozno menjavo glasbe in ljubezni, da ne rečemo glasbe z ljubeznijo. V izdelku *The Piano-players* iz leta 1986 je to prav indikativno, saj glasbo naposled povzame z usodo lastnega očeta, v resnici vaudevillskega, salonskega, tekmovalniškega in tudi kinematografskega pianista, sebe pa zilirizira in prespolovi v žensko. Lepše povedano, če je bil Burgess že tako ali tako ženski sin tega pianista iz realnosti, je tokrat v fikciji njegova ženska hči. Kar nas mora v tem romanu pretresti za zdaj, pa nas seveda težko, zaradi občeznane in občeveljavne norme, ki jo nosi, je njegov naslov. Ellen Henshaw oziroma Anthony Burgess že na začetku pove, da si njen oziroma njegov oče ni pravil pianist, temveč igralec na klavir; natančneje: ne pianist, temveč igralec na pianino (govor je ja o kinu!), pianoplayer. Prijatelji so ga podučevali, da mora korena besede rabiti in pisati narazen, toda ne. V knjigi piše: »*In the pub, in the cinema, at the end of the pier in Blackpool he was always the pianoplayer. No applause for my dad. He was not Schnabel or Rubinstein or Horowitz or his own great grandson. He was the pianoplayer.*« Zdi se, da to poudarjanje besede, ki kljub temu ni tako različna od ustaljene, da bi nas moglo pretresti, kar kliče po razrešitvi v nekem slepem poglavju glasbene zgodovine. Ta si namreč na najde odgovora – še trudi se na za to – kako da je sploh prišlo do eliptične rabe klavir, pianino, ko pa so začetki ceha poznali natančne izraze tipa klavikord, piano e forte, Hammerklavier, gravicembalo col piano e forte ipd. Zato je treba poklic pianoplayer razumeti, brati in prevajati v kontekstu manjkajočega koščka zgodovine. Ni se več treba vprašati, kam so zginili tisti poudarjajoči, težki, glasni pridevniki, kateri so označevali dvopolnost klavirja, tistega, ki lahko igra tiho ali glasno, odvisno od udarca, marveč si je treba priti na jasno, da zgodovini klavirske igre ustreza kot opravičilo za redukcijo v enoznačnost piana, pianina, klavirja eno samo obdobje, čas, v katerem je ta naprava z vso svojo bučnostjo zares ustvarjala piano, tihost. Če ji v glasbeni zgodovini niso našli objekta tišine, ji ga moramo v filmski. Zato so pianoplayeri tisti ljudje, ki so dejavni v planu, tisti, ki jih potrebuje nema slika, da jo z vso potrebno

A Clockwork Cabbage

glasnostjo ohranijo vsaj tiho, tisti, ki se tej sliki brez sramu pred ocenjevalci zvokovnih kakovosti tiho in skromno pridružijo. So ustvarjalci piana, posebnega dela filmske tiskine.

Piano ustvari arhaični trk že večkrat omenjenega pravkar s filmskim časom, piano nastane s povešenim pogledom s platna na klaviaturo. Pianist se ne sramuje zvoka, marveč se sramuje slike, njegov zvok je popolnoma odveč, pa vendar mora ponj – v nekem pravkar – v sliko, da bi ta lahko ostala del pogleda drugega. Kadar se sam film, kateri koli film, loti obravnave tega protislovnega položaja, to stori z nekakšnim faznim civilizacijskim premikom. Kar je pod nemim platnom igranje, je v takšnem filmu pisanje, film se mora, v primeru ko ustvarja tako imenovani paradoks pianistove zamude, pretvarjati, da ni nikoli poznal pianistov v nemem kinu. Kdo nam v nekem relativno nedavnem filmu pokaže zelo eksplisitno, da bi bil izvrsten pianist v kinu, a se mora zaradi natančnosti pogleda, ki mu je v filmu podrejeno vse, predajati virtuoznosti pisave? Ja, Salieri, ko mora v *Amadeu* v tisti sekvenci reševanja, kar se rešiti da iz *Requiem*a, boljše povedano iz Mozartove glave, zapisovati narekovane note. V svoji funkcijski zamenjavi, ko mu funkcija nadzornika nad smrtjo nadomesti užitek plačanega glasbenika v kinu, je sam povzetek tistega bednega položaja, v kakršnem se zaloti pianist, kadar mora spremljati film *à prima vista*, torej ne da bi ga poprej kdaj koli videl. Če si dovolimo kratek ekskurz k Burgessu: tam je zapisan dokaz, da je strah, ki bi ga utegnil imeti pianist pred *prima vista* igranjem v kinu popolnoma odveč iz nekega banalnega vzroka – zgodovinsko se je glasbeniška oseba v kinu pojavila dovolj zgodaj, ko je film fascinal šel kot tak, torej je bilo mogoče igrati na karto, da tudi vsi gledalci gledajo film prvič, in nihče ne bo pazil na glasbo. To seveda ni moglo biti prepričljivo, ker film tudi v četrdesetih letih ni bil samo film, marveč poskus neke predstave z najavo, tednikom in ponekod himno. Ko je oče pianist v *Pianoplayers* nekega dne zbolel, je prosil hčer, naj ga gre zamenjat. Poprej jo je naučil nekaj osnovnih prijemov, ni je pa naučil osnovnega pravila. Ko je rekel, da bo prišel v mesto neki *Metropolis* nekega Fritzja Langa, je nenadoma vedel povedati vse o filmu, katerega sploh še ni videl, prav nobenega napotka pa ni dal hčeri v zvezi s celotnim korpusom dogodkov, ki jo poleg filma čakajo v dvorani. Ko se je ta s pianističnim znanjem posebnega tipa, ki vsekakor ni presegalo znanja po prvem letniku glasbene šole, lotila spremljave reklam, ni bilo težav, tudi skoz Langa se je prebila brez korenitih modulacij, tako da se je sami zdelo čudno, ker ni na sebi začutila nobenega pogleda.

Kakor da bi pianisti v kinu ne prejemali pogledov gledalca skoz platno, kakor da bi gledalci ves čas že ne nasledili temu, da so dobri režiserji v gradacijah in degradacijah filma že predpostavljali občega pianista, ves spekter krdela med najslabšim in najboljšim, kakor da bi gledalci sploh še morali kaj misliti na pianista! Dovolj je bilo, da so ga slišali, potrdilo, da res dela, so nahajali v glasbeni shemi vidnega. Nič čudnega torej, da je Ellen Henshaw odpovedala prav pri koncu projekcije, med neko statiko, pred fotografijo, tam kjer bi morala s slišnim povzeti nepremičnost vidnega, tam kjer je na platnu nenadoma zazijala podoba njene lastne bedne kreacije iz časa spremljave Langa, njen monolit ene same tonalnosti, samopovrnitev zlagane zvokovne pestrosti, ko je obrat enega in istega akorda simuliral celo vrsto suspenzov in obratov. Na fotografiji navidezno seveda ni bila ona, tja jo je spravil samo kinematografski zrcalni sistem, še več, bila je edina, ki ji je bilo kakor koli pomembno, da je na velikanskem platnu nad seboj uzrla obličje kralja Jurija V. Zdi se, da je občinstvo reagiralo, kakor da bi zagledalo njo: ni namreč znala not za himno svoje države in tudi ni odlomka v romanu, kjer bi se bolje ne svetlikale besede iz podnaslova kakor tod, v tem mučnem položaju. Tod se razkrije bistvo vseh šovinizmov: ko res delaš narobe, te vsi pustijo pri miru, ko pa hočeš pošteno priznati neznanje, ti očitajo trenutno slabost. Podnaslov pravi: *Žensko telo je klaviatura, če bi le moški poznali note...* To utelešenje tipk, nerabnih tipk, ki so ležale pod njo, deklici tedaj preusmeri življenje. Iz nadaljevanja je razvidno, da je začutila smisel tega podnaslova in si rekla: torej ni druge, kakor da sama spoznam klaviaturo in jo povzamem skoz moškega. Kajpak ni treba poudarjati, da ni postala pianistka. Od zunanjih dogodkov, ki zlijejo tezo o klaviaturi z nemim srepenjem v obličje angleškega kralja, velja zato omeniti, da je deklica dobila prvo menstruacijo tisti dan, ko se je začel propad nemega kina.

Sicer se pa vrnilo k Salieriju in Mozartu. Njun dvoboj ni drugega kakor fiktivna prikazen pianistove muke, prenos kosti fikcije iz Burgessa na platno. Vse se dogaja v skopičnem jedru, zato odpade prejšnja težava, nesporazum gledalca s pianistom, z onim, ki mora pravkar slediti filmu. Salierijeva objektivacija zavisti iz nadarjenega

Mozarta skoz zločinsko priložnost v zatrti slabo vest po nareku pisanega Requiemu, pisanega v dobro zgodovini, je subjektivacija pianistove logike: ja, ker moram spregledati podobo na platnu, tisto, kar pravkar zginja, mi mora biti harmonija v hipu jasna, vzeti moram najbližjo in najlažjo akordično materijo, na kontrapunkt pa kakor da nimam časa misliti, še več, kontrapunkt je sam zdrs kadra, ke tista neizprosna časovna konstanta, ki mi še nudi čas, da pripravim novo harmonijo oziroma obrnem eno in isto. Pianist pod platnom mora biti teoretik, dovolj je in preveč, če pozna trik z osnovnimi modulacijami, pa je vse tisto, kar veže harmonije, sam čas, katerega usklajuje s filmskim časom, že kontrapunkt. Kolikokrat se še danes, če ste perverzni in med projekcijo nemega filma namenite vso naklonjenost pianistu, pripeti, da pianist občepe na repetiranju enega in istega motiva lastne inventivne skromnosti, ker je tako rekoč pravkar minil čas za pozitivno identifikacijo s kadrom. Isto se zgodi Salieriju, Mozart mu mora ustaviti film, nenehno mu mora ponavljati linije vodnice po posameznih glasovih, harmonija je edini pravi objekt, ki ga Salieri drži ves čas v glavi. Histerično ponavljanje kontrapunktičnih zamisli je pri Formanu enako eni enoti kadra, diegetsko rečeno torej velja, da se je moral Salieri podučiti o optimumu hitrosti rokopisa, kar pa mu ne pomaga: kakor nemi film ni upošteval pianistove spretnosti in je razvijal svojo tezo v filmski maniri naprej, tako Mozartu ni mar Salierijeve spretnosti in dokazuje bistro svoje glasbene volje. Iz tega sledi vsaj dvoje: prvič, da je bil Mozart očitno res pred svojim časom, če je lahko nekoga postavil pred identifikatorno prikazen pianista v kinu, in drugič, da pianist v kontekstu takšne prakse nima kaj iskati ne v filmski logiki ne v glasbeni. To, da gleda, še ni dokaz, da vidi film, sploh pa ga pretrse vsak rez, pri vsakem rezu se odzove s harmonijo; to, da se zateka h kopičenju lažnih harmonij, ne dokazuje njegovega glasbenega početja, harmonije je dovolj celo v fikciji. Prevaro je razvozlala celo junakinja Burgessovega romana in se odpravila harmonijo ženske tipke in moške roke iskat ven iz kina.

Drugi pianisti so ostajali v neskončnem krogu samoprevar. V besednjaku trde proletkultovske šole dialektike bi lahko rekli, da so zaupali fiktivnosti svoje želje, po kateri bi radi igrali v času kadra čas svojega motiva, a je bila njihova igra vedno le trhli skelet tistega, kar bi naj bilo fenomen. In če smo že porabili takšne revolucionarje, naj nam pomagajo težavo razrešiti drugačni. Za to pa kaže mahoma zanemariti film kot subtilno vsoti poganjkov fikcije in dobiti v misli le njegovo skrajno površino, produkt te mentalne zelene mreže naj bo sama meteorološka vplivnost, tisto, kar ostane od filma, če mu vzamemo vse razen dobro razvitega in osvetljenega traku. Vsaj tako grobi moramo torej biti, kakor je bil nekoč Bertolt Brecht s Hannsom Eislerjem. Kakor znano, je Eisler svojemu deležu tistega dela, ki sta ga z Adornom pisala s štipendijo Rockefellerjevega sklada za New School for Social Research in ki mu pravimo *Composing for the Films*, dodal neko skladbo s poetičnim naslovom *Fünfzehn Arten Regen zu beschreiben*. Enciklopedično znanje nas pomirja, češ da gre kratko malo za dodekafonsko temo in 14 dodekafonskih variacij, ki jih je Eisler leta 1942 spisal za četrti film Jorisa Ivensa. Naslov mu je bilo *Regen*, nastal pa je leta 1929. Režiser je za to ljubeznivo skladateljevo naklonjenost, sicer posvečeno 70. rojstnemu dnevu Arnolda Schönberga, zvedel šele po Eislerjevi smrti. Enciklopedični podatki so očitno resda materializirano pomirilo intelektualnih slabih vesti, toda njihovo neproblematičnost večkrat zamajajo dnevniki zapiski. Bertolt Brecht je 20. aprila 1942 v svoj dnevnik, tako imenovano *Delovno knjigo* v nekem oklepaju zapisal, da je Eisler vrgel iz sebe muziko kot reakcijo na neki star film, za katerega se zdi, da na njem dežuje, v resnici pa je le močno opraskan. Kar je dež, so v resnici (Brecht se je šel besedno igrati) praske. Že to bi zadoščalo za kako interpretacijo; kam se dejansko more usmerjati glasbenikov pogled v kinu, toda prelistajmo po Brechtovi knjigi še štiri dni naprej! Štiriindvajsetega aprila 1942 piše takole: »Pri Adornu poslušal Eislerjeve plošče z *Deževno liriko* oziroma *Liriko prask*. Zelo je lepa, vsebuje nekaj kakor kitajska risba s tušem.« In potem sledi pojasnilo: »Medtem ko je igrala plošča, sem razmišljal: evropska glasba se ima pokazati s čudovitimi deli, spisanimi skoz tri stoletja, nekega dne pa bodo prišli Kitajci in rekli: zdaj je glasba!«

Obe izjavi povzemata natančno tisti proces, v katerem se improvizator v kinu postavi na prelomnico. Ali se bo udeležil fiktivne vezi, igre s konstanto pogleda v avditoriju, sleparjenja na račun dobrih zgodb ali pa bo vse to zanemaril in se poglobil v glasbeno precizacijo svoje obrti, torej oprezoval film z gledišča vrhovnega Montažerja, pazil na menjavo kadrov kot tako in s koticom očesa zaznal le neki chiaroscuro in tako rekoč zgolj po svetlobi v dvorani zaznaval

diegetske menjave na platnu. Takrat bo lahko zanemarljivo ali pa zamenjal praske z njim, saj objektivno v glasbi ne more biti interpretativne razlike. »Kitajska zveza«, ki se omenja v tem kontekstu, pa nas že napeljuje k tisti komiki trenutkov, ko je vsakomur jasno, da pianist prvokrat vidi film. Gre seveda za šok, ko se mu pred očmi pojavi nemarni socialni tujek, najhujše je seveda, kadar se groza te prikazni ujame z dejstvom, da mora tudi pianist zamenjati lastni izobraževalni kontekst. Največkrat mu pade v oči prav Kitajec, kar je nemogoče ponazoriti z evropsko tonalnostjo. Kitajskih presenečenj je bilo na kupe, spomnimo se le ekstremov – strežnika v Tourneurevi *Zmagi* ali Kitajca, ki je igral glavno vlogo že leta 1919, seveda ne nativno Kitajca, pri Griffithu v *Zlomljenem cvetu*.

Splet fiktivne in travmatične vloge pianista v kinu je pri Burgessu pogoj dobre zgodbe, še več, Burgess vplete v prelomni čas obratuna s pianisti nemega kina izpostavljeno dovjico preslepljevanja gledalcev z glasbo in trenutke razkrinkanega diletantizma. V tem je toliko uspešnejši, kolikor bolj diletantizem sodeluje tudi kot sredstvo preslepljevanja bralca. Če hočemo naposled razkriti bistvo, jedro naslova tegale prispevka, ga moramo umestiti v to dvojnost. Zakaj *A Clockwork Cabbage*? Ni treba poudarjati, da je napisano in posneto neko delo z naslovom *A Clockwork Orange* istega pisatelja, pri nas prevedeno *Peklenska pomaranča*. Seveda tu ne gre za to, da bi govorili o kakem peklenem zelju, marveč kaže od prve besede vzeti dobesednost, od druge pa še več kakor dočrkovnost. »Kakor ura delujoči CABBAGE«, če smo natančni, CAHHAGE, ker imamo Slovenci nemški sistem pisanja »notnih črk«. CAHHAGE oziroma cabbage je niz skrajne preproščine, niz belih tipk, tista vrsta, ki je pianist v črni dvorani ne more zgrešiti, ko se oborožen s prislovom pravkar bojuje proti filmskemu času. Burgess je ta povzetek evropske glasbene trdote namenil tej eni in edini tonaliteti, edini svetlobi, ki razen filmske žari v dvorani. Skrivnostno sporočilo, tako rekoč pianistična šola za igranje v kinematografu, tista literatura, ki je bila edina, s katero je bil pianist poleg mednapisov seznanjen, vezni člen med evropsko veliko literaturo za pianiste in filmsko fikcijo je bila neka pesmica niza enajstih not, vseh iz C-dura razen d-ja. Njena prva značilnost je, da je strukturirana po principu filmske vzporedne »literature«, montaže, njena druga, da veže svoje udejanjanje v črni očetove natanko te kinematografske dvorane s Parizom, krajem prve projekcije in marsikatero literature. Niz enajstih not, ki jih je treba proizvesti po tej mnemotehnični pesmici, za pianiste v kinu priporoča CAHHAGEFACE, v angleščini gre takole:

CABBAGE
FACE –
Cabbage face.
CABBAGE
FACE –
Cabbage face.
If we were in Paris you

Might be called mong petty chou
But you're in a different place
So I call you Cabbage face.

To je bila Biblija Burgessovega pianista, stvar njegove nenehne zvokovne materializacije, tonovska mnemotehnika, ki ga je pripeljala celo ob službo. Nekoč je dobil sporočilo, da naj bi igral za CE, za neki film CE; seveda je znaka takoj bral v sistemu svoje vrste in si pred projekcijo pripravil z vso marljivostjo kar precej uporabnih akordov, ki se začnejo na CE, imajo ta dva tona v svoji sredi in se nanju končujejo; skratka CE je bil že del fikcije, pianist je vedel kar precej o filmu, še preden ga je videl, skrivno sporočilo, ki je bilo uporabljen in uporabljivi del njegove velike skrivnosti *Cabbage face*, skrivnosti, ki jo je zaupal le svoji hčerki pred projekcijo Fritza Langa. Ko se je začela projekcija, pa se je pokazalo, kako fikcija lahko hodi svojo pot in kako lahko v temi dvorane skrije svoje opazovalce. Pianist ni mogle videti, da v dvorani sedi duhovščina, ko pa je s platna razbral, da lahko CE pomeni Church of England, je bilo že prepozno za preslepitve. Medtem ko je na platnu Jezus vstajal iz groba, je pozabil celo to, da bi se bilo morda le dobro držati katere od pripravljenih abstrakcij na motiv CE, in je zaigral *For He's A Jolly Good Fellow*. Kaj je s tem dokazal? Prav tisto, na kar smo ves čas namigovali: ko se pianist tako rekoč pravkar sooča s filmskim časom, naredi največjo napako, če se izvzame iz fikcije, če nastopi od zunaj in ima razmerje z notrnostjo, če torej notranjosti zaigra nekaj, kar ji pripada že po definiciji. In zastavi ZDA pripada himna že po definiciji, Kitajcu na platnu pripada zamaknjeni tonski niz zvečanih intervalov že po definiciji, shrbljivim situacijam pripada *arpeggio* po klavirskih žicah že po definiciji. Prav narobe torej: pianist mora ostati del fikcije, njen nevtralni in pretanjeni teoretik, ki tonske nize razkraja in razvršča po zakonih harmonije, ki se ne posveča znamenitim melodijam in si ne jemlje časa za razvlečen kontrapunkt, tisti boljši del fikcije, ki šele preži na spremembo kadrov v filmu.

Dolgoročno pianistu seveda ni uspelo, saj ga je prav kadrovska sprememba, namreč tehnična izboljšava, izvrgla tudi iz kinematografa iz realnosti. Živi le še v realnem, torej med muzejskimi rekonstrukcijami kinoteke. Kako se umešča v to situacijo Burgessova knjiga? Kar zadeva nevezavo literature na film, je brez dvoma ponudila v igro omenjeni izcedek literature za pianiste, drobno mnemotehnično pesmico in z njo začela držati lastno zgodovino v precepu. Kdor se loti filmizacije tega Burgessovega romana, bo torej z njo povzročil razkrinkanje, takrat se bo v fikciji pripetilo tisto, kar smo skušali nakazati: film bo sam razkril, da si tudi pianist ni mogel kaj in si je v sami kinematografski dvorani privoščil užitek v filmski prevari. Oziroma drugače: posneti Burgess dokaže, z zgodbo dokaže, da je bila nekdanja tudi situacija pod platnom del velike prevare, zaradi katere se sploh lotevamo vsega, kar se zadeva v razmerje med realnostjo in fikcijo in med literaturo in filmom.

Spis je očiščeno predavanje z Jesenske filmske šole. Pisec je občinstvu v Cankarjevem domu govoril 26. oktobra letos.

MED KONTEMPLACIJO IN ANGAŽMAJEM

4., 5., in 6. novembra je na Mirnskem gradu pri Novi Gorici potekal seminar o personalizmu, ki ga je pripravilo društvo 2000. Osrednja tema debate je bil človek kot integralno bitje.

Pustimo še kakšno vprašanje odprto!

»Pustimo vendar še kakšno vprašanje odprto!«, je dejal pisatelj Marjan Rožanc in s svojim pozivom udeležence seminarja spravil v vidno zadrego. Te besede so bile izrečene v trenutku, ko so razpravljajoči zajadrali v najodličnejše sfere logike in razuma, in ko skoraj ni bilo več vprašanja, na katerega se ne bi dalo odgovoriti. Med diskutanti se je začel vzpostavljati integralni Razum, ki je grel vse premražene, te luči navajene udeležence seminarja, nekaterim razsvetljenim pa znova potrdil, da skoraj ni življenjskega vprašanja, ki se ga ne bi dalo rešiti za pisalno mizo.

Življenjske teme, kot so ljubezen, sreča, Bog in smrt so se druga za drugo razreševale. Jasno je postalo, kaj je in kaj ni sreča, kaj je prava ljubezen, Bog pa je dobil dobro odmerjene koordinate. Materialnemu bitju je bila pripoznana njegova transcendentna nadstavba, in vsi so se strinjali, da je celovita osebnost kot taka osnovni predpogoj demokracije v družbi. Kot resen problem so razpravljalci izpostavili problem operacionalizacije Ideje. Ni namreč lahko ljudem, še posebej, če imajo prazne želodce, pojasniti, da njihovo eksistenčno bistvo ni v tem »lačnem« svetlu, ampak tam nekje »nad«, kjer ni lakote, kjer Bog skrbi za vsakogar. Kljub intelektualnim naporom pa jim tega vprašanja ni uspelo rešiti.

Zelo uspešno in logično neoporečno je svojo misel razvijal Boštjan M. Zupančič. Povedal je, da se je produkcija hrepenenja v naši družbi zaustavila in da moderen človek hrepeni le še po hrepenenju. Prihaja do družbene anomalije in osamljenosti človeka. Rušijo se družbeni odnosi, in ker je družba v bistvu splet družbenih odnosov, se torej ruši tudi vsa družba. V tem stanju prihaja do krize identitete. Človek se sprašuje: Kdo sem, kaj sem. Odgovora na to vprašanje si največkrat ne upa podati, kajti podrl bi se mu svet predstavlja o sebi. Kako torej človek razreši krizo identitete? Boštjan M. Zupančič ve za dve rešitvi: Prva je ta, da se romantično zaljubiš. Tako lastno notranjost projiciraš na drugega človeka in – hop – identiteta je spet tu. Temu Zupančič pravi ljubezen in manka. Druga možnost je preboj v lastno bit. Prva faza preboja je samotnost, ko človek samega sebe temeljito izpraša. Nato pride bistvo: človek se ne udejani nasilno v drugem človeku, temveč dopusti, da se drugi človek udejani v njem samem. To je prava ljubezen. Le ljubezen lahko prebudi človeka! To ljubezen Zupančič imenuje ljubezen iz preskežka. Da je temu tako, mu je povedalo lastno mistično doživetje, in od takrat naprej je bistvo njegove eksistence razrešeno, je še pristavil.

Nato je Boštjan M. Zupančič povedal še besedo ali dve o družbenih sistemih. Nekaj let je preživel v ZDA in sedaj lahko mirno trdi, da je življenje v vzhodnem socialističnem svetu veliko srečnejše in kvalitetnejše kot pa na do kraja demoraliziranemu in depersonaliziranemu Zahodu. Prepričan je, da je zasebna lastnina le izraz duhovne insuficience. Kdor je duhovno reven, ta grabi materialne dobrine, kdor pa je

duhovno bogat, ta jih razdaja. Zaradi tega je profesor Zupančič trden pristaš družbene lastnine. Svojo drzno trditev, da je življenje v realizmu kvalitetnejše kot v kapitalizmu, je podkrepil z dokazom, da le trpljenje v politični represiji lahko poraja metafizično zavest v človeku. Če ljudi ne bi pobijali, potem se v ljudstvu ne bi rodil strah, in če strahu ne bi bilo, se ne bi mogla roditi metafizična zavest, ki je temelj vsake vrhunske kreativnosti. Brez represije torej ni vrhunske kreativnosti, je genialno izpeljal Boštjan M. Zupančič in še dodal, da je potemtakem tudi člen 133 kazenskega zakonika SFRJ pozitivno dejstvo, ker je v Jugoslaviji spodbujal duhovno in politično ustvarjalnost.

Takšna trditev pa je bila le več, kot je lahko mirno prenesla udeleženka debate Alenka Cotič. Zupančiča je vprašala, ali je ta vrhunska kreativnost vredna 20 milijonov življenj, ki jih je zahtevala Stalinova represija in kako lahko hvali realsocializem, ki je to rodil. Zupančič jo je arogantno odbil z vprašanjem, če je kdaj živel v ZDA in videla zahodno represijo. In ker Alenka Cotič seveda ni tri leta živel v ZDA, kot jih je preživel on, ji je dal vedeti, da ona nima o tem kaj soditi. On je tisti, ki lahko objektivno presoja, kdaj se zaradi Ideje izplača žrtvovati ljudi in kdaj ne.

Greh je že v naravi sami

Pohod Boga na Zemljo je zaustavil Marjan Rožanc. Priznal je, da redno komunicira s hudičem, zadnje čase celo vse več. In prav dobro se ob tem počuti. Dovolj mu je raznoraznih Bogov in bogov, posebno pa še ljudi, ki v vsaki razpršeni abstrakciji vidijo boga, kot je dejal že Freud. Težko glede razne »farje«, ki Boga oznanjajo le zaradi ljubega dušnega miru. Naj se raje obrnejo k sočloveku. Posebej Marjana Rožanca vznemirja razlika med individualnim in socialnim Bogom. Nietzsche je oznanil, da je socialni Bog mrtev, toda individualni živi dalje v človekovi duši. In prav individualni Bog je tisti, ki se krepi v Marjanu Rožancu. To mu na trenutke vzbuja slabo vest, kajti če se prepusti individualnemu Bogu, mar to pomeni, da objektivno stvarnost prepušča ateizmu? Uboga objektivna stvarnost, ko jo Bog zapusti! Ali to potem pomeni, da je on, Marjan Rožanc, navaden egoist in hudobnež? Ne, je le stvaren človek, ki je spoznal, da je nasprotje med univerzalnim in partikularnim nerešljivo dejstvo, ki ga sprejema kot stvarnost, in z njim živi. Znotraj svoje osebnosti ob Bogu odmerja svoje mesto tudi hudiču. Greh je tako in tako že v naravi sami.

Personalistična drža

Rožancova umetniška percepcija stvarnosti je odprla zeleno luč intuiciji, ki sta jo v svojih replikah dopuščala Peter Kovačič in Viktor Blažič. Svetli žarki pa so obsijali stvarnost, ko je besedo prevzel Edi Kovač. Združil je intuicijo in razum, svoj sistematično dodelani referat pa je poslušalcem plasiral s čustvenim afektom. Kar je govoril, je tudi mislil in vtis je bil, da tudi živi to, kar misli.

Edi Kovač je označil prispevek Mounierja k personalizmu in človeški kulturi nasploh. Temeljna vrednota pri Mounierju je oseba, ki si mora prizadevati, da obdrži svojo filozofsko držo. Filozofska drža ni isto kot filozofska misel. Drža je nekaj več, je način življenja in ne samo misel. V svoji lastni drži Mounier izreče tri velike ne: *Prvega kapitalističnemu individualizmu, ki ubija socialnost in ljubezen med ljudmi. Drugi ne izreče komunizmu, ki žrtvuje osebnost, kot temeljno vrednost človeškega bivanja. In tretji ne velja Nietzscheju, ki pravi, da je Bog mrtev in da je človek »le telo in samo telo«*. Človek je tudi transcendentno bitje, pravi Mounier. Kot alternativo komunističnemu in kapitalističnemu prototipu človeka, Mounier ponudi svojo podobo človeka: biti mora zavzet, angažiran in občutljiv. Le tak se lahko uveljavi v svoji intimnosti, zgodovinskosti in transcendenci, kot osebnost.

Svoje podajanje je Edi Kovač zaključil z globokim in humanim razmišljanjem francoskega filozofa Levinasa. Levinas pravi: Človek je v svojem življenju nemočno in razgaljeno bitje. Šele takrat, ko ga pogleda Drugi, človek postane pravi človek. Levinas razmišlja z Dostojevskim, ki pravi: *»Mi vsi smo odgovorni, vsak za vsakega.«* Toda Levinas se vzpne še više, ko doda: *»Mi vsi smo odgovorni, toda jaz bolj kot drugi!«* In prav v tej veličastni misli je upanje za človeško prihodnost, nova duhovna perspektiva, je svoje prepričljivo podajanje zaključil Edi Kovač.

Duh je ubežal materiji

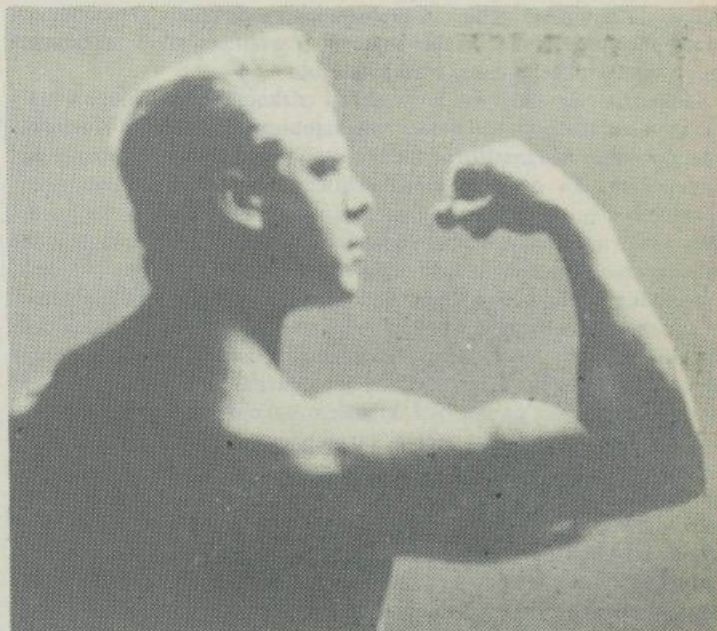
Seminar o personalizmu je pokazal dvoje: **Da je personalizem čudovita filozofija in da je ta filozofija še zelo daleč od občečloveške drže.** Zakaj čudovita filozofija? Temeljna vrednota personalistične misli je integralni človek, kot je povedal Peter Kovačič. Nedotaknjen, celovit, nepoškodovan človek. Današnji človek pa je okrnjen in poškodovan. Marksistična in eksistencialistična filozofija ter znanstvena percepcija stvarnosti so ga zreducirali zgolj na psihofizično bitje. Njegov integralni del, transcendentno bit, so zanemarili. Realsocialistična represija je v človeku ubila njegovo pokončno držo in dostojanstvo ter mu odvzela čut za demokracijo. Tako je slovenski človek danes le blede podoba samega sebe, manjka mu temeljna kulturna pridobitev – humanitas, človečnost. Kako človeku znova izravnati hrbtenico, se sprašuje Peter Kovačič. Kulturno in družbeno delovanje Društva 2000 je ena od možnosti, odgovarja. Društvo goji in obnavlja izvirno personalistično misel, zahteva kulturo dialoga. Priznava sodelovanje in drugačnost drugih, kriterij osebnosti pa je njihov najvišji etični kriterij.

Tako so razmišljali slovenski personalisti in že tako s soncem obsijanim Mirnskem gradu dali še dodatne luči in toplote. Toda že dobrih sto metrov niže, v kraju Mirno, v okoliških vaseh in v celotni Vipavski dolini je življenje teklo dalje v svojem vsakdanjem ritmu, popolnoma neodvisno od luči, ki si jo je nad svojimi glavami prižgala peščica slovenskih intelektualcev. Tako je duh še enkrat ostal v svojih nebeških višavah, idealistični filozofi pa so znova padli na izpitu, glede na trditev, da je duh tisti, ki manipulira z materijo. Kajti materija, slovensko ljudstvo, živi dalje svoje življenje, ne da bi mu pri tem njegova duhovna nadstavka kaj prida pomagala. Grenkosladko življenje, polno surove sile in strasti, umazanije in sovraštva, po drugi strani pa maloštevilnih trenutkov ljubezni in zadovoljstva ob doseženih ciljih. Slovensko ljudstvo caplja en korak naprej in dva nazaj, medtem ko njegova duhovna elita ekstatično razpravlja, kaj je in kaj ni Bog, njegova politična avantgarda pa neusmiljeno pustoši po svoji lastni bazi. Avantgarda, ki je sebe povzdignila v božanstvo, nad navadne smrtnike, kajti le kot taka lahko razsoja o objektivnih interesih slovenskega ljudstva. Človek namreč tega ne zmore. Toda slovenska »baza« ne izgublja le svoje duhovne eksistence – izgublja tudi svojo materialno. Živimo v deželi, kjer je 50 % gozdov bolnih, kjer dihamo strupen zrak in kjer včasih smog preprečuje, da bi videli sonce. Vdihujemo strup, jemo plastično hrano, naravo pa vidimo le še preko TV aparata. Rak in infarkt pokončata več ljudi, kot katera koli nalezljiva bolezen. Narava in ženska sta objekt, ki ga velja čimbolje izkoristiti. Tuja nam je vsakovrstna družbena skupnost, celo znotraj družine smo si zelo daleč. Dialog je zamenjalo zmerjanje, grožnje in arogantnost. Preko Kolpe veje v naše kraje zadah po orožju. Anomalija družbe.

Ob teh dejstvih je slovenski duh nebolj kot dojenček. Materija pa nikakor noče ubogati. Mar to pomeni, da sta intuicija in razum pri

slovenskemu narodu nemobilna in kar nekako odveč? Nikakor ne, kajti le intuicija z razumom kot operativnim mehanizmom lahko v konkretnem materialnem življenju vzpodbudi pozitivne spremembe. Toda da bi to dosegla, mora slovenska duhovna »nadstavba« najprej sestopiti iz svojih abstraktnih višin in svojemu narodu podati roko. Namesto da Boga postavlja v koordinatni sistem in določa objektivne interese naroda, naj stopi med »navadne« ljudi, prisluhne njihovem življenju in za njih kaj postori. Z ekskluzivizmom, aroganco in ošabnostjo svoje duhovne nadstavbe, bo slovenski narod še dolgo ostal »cankarjanski«.

MATJAŽ ŠUEN

IZJAVA

Člani Društva 2000, Izvršilni odbor Društva 2000, uredništvo revije 2000 in udeleženci seminarja o personalizmu

1. Ugotavljamo, da pomenijo predlagani ustavni amandmaji ukinjanje bistvenih prvin suverenosti slovenskega naroda. Zato vztrajamo na vseh točkah iz prve izjave Društva izdajateljcev časnika 2000 in podpisamo stališča, ki jih je o ustavnih spremembah javno izrekel dr. Peter Jambreč.

Menimo, da predlog ustavnih sprememb ni v skladu s politično voljo slovenskega naroda, ki se je deklarativno izrazila v javni razpravi. Zato ne soglašamo z ocenami o »političnem uspehu« slovenskih predstavnikov v Beogradu.

Ker gre za usodna vprašanja slovenske državnosti, zahtevamo, da se o predlaganih ustavnih amandmajih izvede referendum kot edini legitimni način izražanja politične volje slovenskega naroda in s tem državljanov države Slovenije.

Zavrnitev referendumskega načina sprejemanja ustavnih amandmajev razumemo kot zanikanje pravice posameznika do svobodnega in avtonomnega odločanja o temeljnih političnih vprašanjih. To pravico bi moralo slovensko politično vodstvo upoštevati tudi zaradi lastne legitimnosti. Referendum nam pomeni princip, zato ne more biti predmet barantanja za politične koncesije.

Dodatni in bistveni razlog za našo zahtevo po neposrednem odločanju o ustavnih spremembah je nemoč slovenske oblasti, ki se je pokazala tudi pri varovanju ustavnosti in zakonitosti v primeru protiusstavnega in nezakonitega sodnega procesa proti Borštnerju, Janši, Tasiču in Zavrlu.

2. Volitve za člana Predsedstva SR Slovenije so ponovno potrdile, da omogoča sedanji volilni sistem legalno negiranje večinske politične volje in manipulacijo s kandidati. Kot člani SZDL odrekamo legitimnost takemu volilnemu sistemu in zahtevamo njegovo spremembo v smislu svobodnih, neposrednih in splošnih volitev.

Mirenski Grad, 6. novembra 1988

Tajnik Društva 2000:
PAVEL BRATINA

POLITIČNI POMEN DRUŠTVA 2000

Idejne korenine **Društva 2000** segajo že v predvojno obdobje, v čas aktivnega duhovnega in političnega delovanja slovenskih krščanskih socialistov. Idejna izhodišča predvojnih krščanskih socialistov in njihova odmevnost v javnosti so bila eden izmed glavnih dejavnikov, ki so vplivali na množično vključevanje slovenskega človeka v Osvobodilno fronto in so predstavljala realno duhovno in politično silo v takratnem slovenskem družbeno-političnem prostoru.

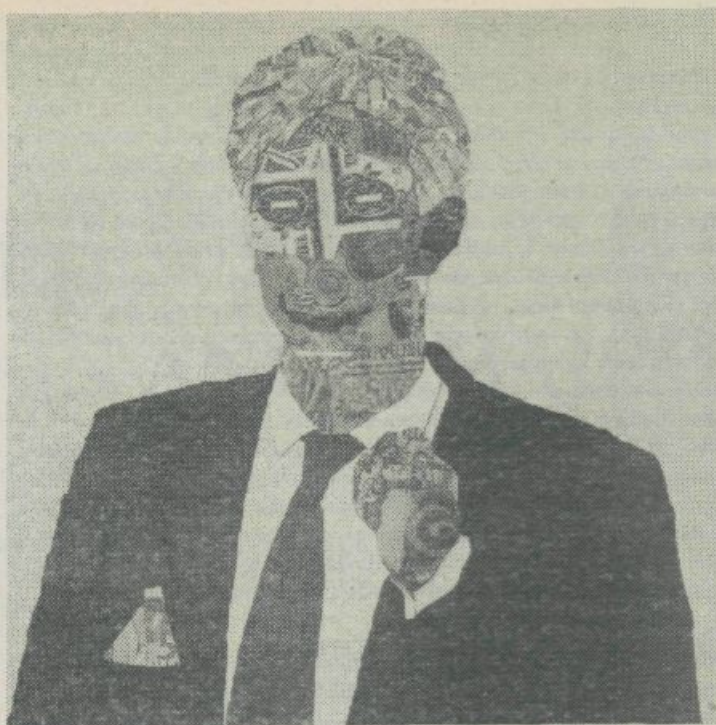
Komunisti niso bili sposobni vzdržati enakopravnega dialoga s krščanskimi socialisti, zato so hkrati z ekskomunizacijo **Edvarda Kocbeka** kmalu po vojni marginalizirali tudi celotno personalistično gibanje na Slovenskem. To pa se je kljub političnemu pritisku in poskusom represivne eliminacije ohranilo in obnovilo. Tako danes lahko govorimo o aktivni navzočnosti personalistov v slovenski družbi, ki pa je še vedno premalo poznana in odmevna v širši javnosti.

Vprašanje **svobodne, avtonomne osebe** je gotovo osrednje vprašanje aktualnega slovenskega političnega trenutka, saj nas obvladuje ideologija, ki na mesto suverena posameznika postavlja »socialističnega človeka« – ideološki konstrukt, ki je obravnavan kot funkcionalni element sistema, ne pa kot tisti, ki sistem s svojim suverenim delovanjem šele ustvarja. Kako preseči razsežljajočo politično prakso ter duhovno zaslužjevanje človeka s strani totalitarnih ideologij, je vprašanje, ki seveda ni omejeno zgolj na naš prostor in čas. Pa vendar smo prav zdaj na Slovenskem soočeni z osupljivim kršenjem človekovih pravic in svoboščin, z degradiranjem posameznika na brezpravno sistemsko enoto, ki mu je odvzeta vsakršna pravica do obrambe svoje osebnostne integritete pred militarističnim mehanizmom razsežljanja. Grožnja omejevanja dosežene stopnje demokracije in izničenja demokratične politične kulture je danes tako realna, da odgovornost za osebno in družbeno usodo nujno zahteva **aktiven angažma** slehernega člana te skupnosti.

Gibanje 2000 se tega zaveda. Zaveda se, da ga aktualni politični dogodki kličejo k dejanju, čeprav si nikoli ni prizadevalo k izsiljevanju političnih koncesij, do katerih bi sicer imelo vso zgodovinsko legitimnost. Ob primarni orientiranosti svojega delovanja na afirmacijo osebnostnih kriterijev v družbenem življenju in zoper vsesplošno politizacijo človeka in njegove zavesti, se hkrati zavzema za demokracijo v smislu pluralizma mnenj in interesov, ne za zgolj deklarativno, ampak dejansko demokracijo enakopravnih in sodelujočih partnerjev. Družbeno stvarnost sprejema kot izziv, ne pa kot nespremenljivo dejstvenost. Gre torej za angažiranje, ki hoče biti dialoško, ki hoče vključevati in ki mu je tuj vsak ekskluzivizem. Društvo 2000 se odreka vsakršni strankarski orientaciji, ter deluje predvsem kot duhovno gibanje, ki skuša nuditi posamezniku duhovne/personalistične koordinate, od samega človeka pa je odvisna njegova nadaljnja družbena aktivnost. Kljub temu pa je danes potreben aktiven politični angažma, saj Društvo s tem, ko pristaja na depolitizirano aktivnost, ki mu ga je vsilila oblast, tudi samo prispeva k vse premajhnemu pomenu, ki ga ima v družbi.

Zakaj torej aktualnost personalizma danes in v čem vidim politični pomen društva 2000? Obstoječa politična praksa nujno zahteva reafirmacijo pojma osebe kot središča in izhodišča vsakega razmišljanja in delovanja, ki hoče biti nasprotje manipulativni kolektivizaciji posameznika, h kateri težijo vsi totalitaristični projekti. To pa ne pomeni nujno zgolj korekcije/humanizacije obstoječega političnega modela, ker ta že v principu ni mogoča. Mogoč in celo nujen pa je preboj tega ideološkega vzorca prav z razkrivanjem njegovega depersonifikatorskega jedra ter z aramcijo suverene osebe, kot središča novega življenja, če uporabim Kocbekove besede, kot končnim ciljem vseh tovrstnih prizadevanj. Prav v tem vidim tudi temeljni družbeno-politični pomen delovanja Društva 2000, ki lahko s svojim aktivnim posegom v politično stvarnost bistveno prispeva k omejitvi permanentnega razsežljanja, ki ga producira ta sistem.

ALENKA COTIČ

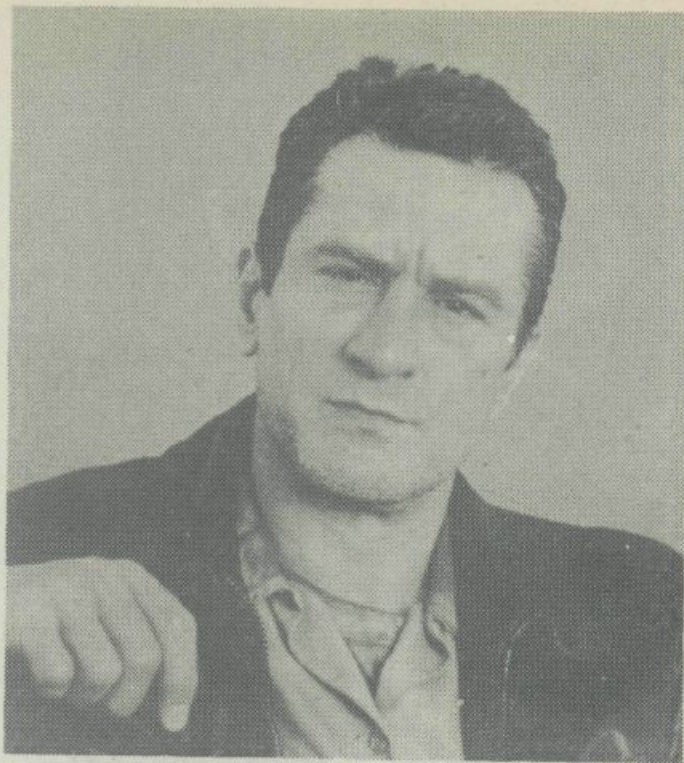
FILM, FILM, FILM

Po logiki števil, dva sledi enaki, **René Feret** bo zato povezal obe številki in namesto *Moškega in ženske Claudea Leloucha* posnel film *Moški in dve ženski*****po scenariju *Truffaut* in *Givraya* bo **Claude Miller** posnel film *Mala lopovka*, ki jo bo igrala **Charlotte Gainsbourg********Maruschka Detmers** in **Gérard Depardieu** bosta zaigrala skupaj v filmu *Dva Claudea Zidija*******Oli-ver Stone** pripravlja svoj novi film: *Born on the fourth of July*, zgodbo o moškem, ki se prostovoljno odpravi v Vietnam, je tam paraliziran in se odloči, da se bo pridružil protestnikom proti vojni. Se pravi, Vietnam drugi******Steven Spielberg** bo producent novega filma *Akire Kurosawa: Deset sanj*. Filma, ki bo evociral deset sanj režiserja. Snemanje naj bi se začelo februarja l. 1989.*******Timothy Dalton** bo še enkrat **James Bond**. Snemanje se bo začelo julija 1989 v Mexico Cityju in na Floridi. Naslov filma: *Licence Revoked*.****

TRIBUNA razpisuje natečaj za najatraktivnejšo fotografijo moškega akta. Pet najboljših prispevkov bo nagrajenih s finančno nagrado in objavljenih v TRIBUNI. Prva nagrada: 150.000 din in objava na naslovnici; druga, tretja, četrta in peta nagrada 80.000 din in celostranska objava v TRIBUNI. Prisevke pošljite na naslov: TRIBUNA, Kersnikova 4, 61000 Ljubljana. Do vključno 15. decembra 1988. Vabljeni profesionalni in amaterski fotografi!

de niro

Predstavljamo si igralca, ki je večino svojega življenja preživel tako, da je poskušal biti ne on sam, ampak **drugi**. Izjemno plahega človeka, ki le redko govori z ljudmi, ki jih ne pozna, človeka, ki se najbolje počuti v koži kameleona. Lahko tak človek postane zvezda, mit? Mika nas reči ne, ampak potem se spomnimo: **ROBERT DE NIRO!** Seveda, seveda je to mogoče!

De Niro pravkar doživlja evropske premiere svojega sedemindvajsetega filma **Midnight Run**. Njegova vloga ni nič posebnega, nobenih posebnih dialogov ni napisanih zanj, in vendar je že vnaprej jasno, da se bo o njegovi igri govorilo na veliko, da se bodo o njej pisale podrobne analize, teoretski eseji.

Ampak De Niro ni človek, ki bi si delal publiciteto z intervjuji. Od leta 1977, ko je za Time magazine izjavil: »Po svojih prvih filmih sem večkrat dal intervjuje, potem sem se vprašal: je res kaj tako pomembnega v dejstvu, da sem hodil v šolo tja in tja, da imam te in te hobije? Je vse to pomembno za mojo igro? Ne!«, je dal samo nekaj intervjujev, pa tudi v javnosti se je kot govornik pojavil samo nekajkrat. In to ne ravno z uspehom.

Novinarji so poskušali izvlči kakšne podatke in zanimivosti v zvezi z njim iz njegovih prijateljev. Ampak tudi to jim ni uspelo. Res malo ljudi ga zares pozna, pa še ti vam bodo v najboljšem primeru priznali samo to, da ga namreč dobro poznajo in da je »čudovit igralec«. Eden od njegovih soigralcev je izjavil: »Ne trudite se. Ne poznam ga, poznam samo like, ki jih je igral v filmih, ki sva jih posnela skupaj.«

De Nirova sposobnost **postati** nekdo drug, ne pa ga igrati, je tako ekstremna, da gledalci in soigralci niso več zmožni ločiti fiktivnega De Nira od realnega. Vicky La Motta, njegova soigralka v filmu **Raging Bull** je l. 1981 izjavila za Playboy: »Ni bil Robert De Niro, bil je Jake, moški v katerega sem se zaljubila. Hotela sem spati z njim, tako kot v filmu z Jakeom.«

Rodil se je 17. avgusta 1943 v Greenwich Villageu v New Yorku. Oče in mama sta bila slikarja. Že kmalu sta se ločila, tako da je živel pri mami. Svoja mladostniška leta je preživel na ulicah »Male Italije«. Kot zanimivost se večkrat omenja dejstvo, da je bil njegov oče tako rekoč obseden od Grete Garbo. Na ulici je srečeval Martina Scorsesa, toda v nasprotju z našimi pričakovanji ni bil aktiven v tolpah. Neki prijatelj je rekel: »Zmeraj je imel pod pazduho kakšno knjigo. Preveč plah je bil, da bi se igral z ostalimi, zato je raje bral.«

Edina stvar, ki mu je bila všeč v šoli, je bila igra. Prvič je igral Strahopetnega Leva iz Čarovnika iz Oza v šoli v Manhattanu. Star je bil deset let. Od šestnajstega leta naprej je stalno igral v teatru. Prijateljica Sally Kirkland se spominja njegove vloge v igri **Glamour, Glory and Gold**: »Igral je v petih vlogah. Neverjeten je bil.«

V poznih šestdesetih letih je študiral v šoli Stelle Adler, ki je prakticirala Sistem Stanislavskega. In Sistem je vzel še kako zares. Razen v teatru se je pojavil samo v nekaj reklamah in v soap operi **Search for Tomorrow**.

Po stranski vlogi je v filmu **Trois chambres a Manhattan** Marcela Carneja, je De Niro odigral svojo prvo vlogo leta 1966 v filmu **Wedding Party** (Svatba), študentski produkciji, filmu, ki ga je za 100.000 dolarjev posnel obetajoči mladi režiser Brian De Palma. Za vlogo ženina je njegov prijatelj De Niro dobil honorar 50 dolarjev. Ker pa je film moral čakati na dovoljenje za predvajanje tri leta, je publika prvič lahko videla na platnu De Nira v unergro und komediji **Greetings** (Čestitke), filmu o voyerizmu in računalniški ženitni ponudbi, ki ga je zrežiral De Palma. De Nirov karakter, cinični oportunist Jon Rubin se je pojavil še v Palmovem naslednjem filmu **Hi! Mom** (Zdravo mama!).

De Niro je vedno zanikal besede Laurence Oliviera, da je »igranje samo velika zaloga trikov.« Uveljaviti je hotel drugačen princip. »Vsako vlogo vidim kot matematičen problem. Karakter na platnu je rešitev tega problema, ugotoviti pa moram pot, s pomočjo katere se je prišlo do te rešitve. Šele tedaj se razkrije resnica!« Znanstveni pristop k igri? Poizkusi rešitve problema pa so bili kot kaže vedno povezani z neprijetnostmi, tako zanj kot za druge. Med snemanjem **Lovca na jelene** se je ločil od svoje žene, s katero je bil poročen tri leta. Verjetno najbolj ekstremen in žalosten primer negativnih posledic, ki so lahko povezane z njegovo Metodo, je bila žalostna smrt njegovega prijatelja-igralca Johna Belushija leta 1982. Ta je namreč umrl še pred snemanjem filma, ki naj bi se ukvarjal z akutnim problemom droge. Umrl je zaradi prevelike doze heroína, za katerega domnevajo, da ga je začel jemati, da bi se lahko kar najbolje vživel v vlogo.

De Niro je imel prvič priložnost pokazati svojo zvestobo šoli Stelle Adler leta 1969 v kriminalki Rogerja Cormana **Bloody Mama**. Igral je zadržanega sina vodje bande Ma Baker. Pet in pol tednov snemanja je ostal v karakterju, zavračal je hrano in trpel zaradi izčrpanosti telesa. Ena njegovih najboljših prijateljic

se spominja snemanja: »V obraz je bil srhljiv, kožo je imel razpokano, polno spuščaje, ki si jih je stiskal med večerjo. Med snemanjem je pil samo vodo, sploh ni jedel. Na koncu filma ga ubijejo, potem sledi prizor pogreba. Tik pred snemanjem sem šla h grobu in v njem opazila Bobbyja. Zavreščala sem. »Ne morem verjeti! Pridi takoj iz groba!« Pri snemanju prizora ga sploh nismo rabili!«

Tudi v vlogo Bruca Pearsona, mladega umirajočega igralca baseballa iz filma **Bang the Drum Slowly**, za katero je od newyorškega združenja filmskih kritikov dobil nagrado za najboljšo moško stransko vlogo, se je vživljal z enako vnemo. Odpravil se je v Georgio, tam posnel govor, se naučil igrati baseball, začel celo žvečiti tobak. Za snemanje scen s poslednjih tekem umirajočega igralca se je pripravljaval tako, da se je vrtel v krogih, vse dokler mu ni postalo slabo. Šele takrat so lahko začeli s snemanjem.

Prav filmi Martina Scorsesja so bili tisti, s katerimi je De Niro požel največ slave in ugodnih kritik. V filmu **Mean Street** je z Johnny Boyem De Niro ustvaril vlogo, ki so jo za njim seveda uspešno ponovili npr. Eric Roberts, Mickey Rourke in Matt Dillon, toda nobenemu od njih ni uspelo podati tako uspešno neobglednosti, skorajda otroške nedolžnosti v krutem, cinичnem svetu. De Niro to uspe ne s pomočjo z besed ali skozi dejanja sama, ampak tako, da kakakterju omogoča polnost in občutek resničnosti, ki obstajata samo zunaj fikcije. Najbolj očitna lastnost njegovega pristopa je raba dialoga. Njegovi karakterji se le redko poslužujejo dolgih govorov. Ko De Niro reče: »Govoriš z mano? Govoriš z mano?« (v filmu **Taksista**) ali »To je to...« (v filmu **Lovec na jelene**) nas zavestno vodi proč od lahkotne zapeljivosti besed. Skoncentrirati se moramo na druge stvari – pogled, nasmeh, odgovor –, šele tedaj lahko razumemo nek karakter.

Verjetno najboljši primer za to je film **Boter II**. Samo osem besed, ki jih izgovori v filmu, je namreč v angleščini. Vse ostale so v sicilskem narečju, ki se ga je De Niro pazljivo naučil pred snemanjem filma. Zanimivo pri filmu je tudi to, da je De Niro nasledil Marlona Branda, igralca, ki je imel nanj gotovo velik vpliv. V filmu je igral tudi Lee Strasberg, ki je bil kot znameniti nadaljevalec Metode Stanislavskega presenečen nad intenzivnostjo, s katero je De Niro poslušal postati mladi Vito Corleone.

Režiserja Francis Ford Coppola je med snemanjem ves čas spraševal: »Kaj bi Corleone naredil v tej situaciji? Kako bi reagiral? Kaj bi odgovoril?« Tako Strasberg kot De Niro sta bila nominirana za Oskara za najboljšo moško stransko vlogo. De Niro je dobil nagrado, povabili pa so ga tudi, da postane član Actor's Studia.

V naslednjih treh filmih je imel možnosti igrati v treh res različnih vlogah. V Bertoluccijevem filmu 1900 meščanskega vnuka tiranskega veleposestnika Burta Lancasterja; v **The Last Tycoon**, filmski adaptaciji nedokončanega romana Scotta Fitzgeralda filmskega magnata. In v filmu, ki ga je posnel med obema prej omenjenima, taksista.

Taksista so na veliko označevali kot umetnino prav zaradi De Nirovega neverjetnega portreta Bickleja. Film je označil začetek obdobja, v katerem se je zdelo, da za De Nira ni vloge, ki je ne bi zmožel. »Ta človek je dinamit!« je izjavil Tony Curtis. Jack Nicholson pa je dodal: »Dobro ga glejte!«

Po filmu **Last Tycoon** je De Niro s Scorsersjem posnel **New York, New York**. Za film, ki je bil napol ljubezenska zgodba napol pa hommage a Jimmy Doyle, znamenitemu saksofonistu, se je De Niro naučil igrati saksofon. Ker ni znal brati not, se je naučil igrati po posluhu. Čeprav na filmu niso posneli njegove igre, je ves čas dejansko igral melodije, ki jih slišimo. Njegov učitelj se je kljub De Nirovemu uspehu vključil v vrsto tistih, ki jih je njegov pristop spravil v bes: »Res je, na koncu je znal igrati, toda vsak dan me je zastavljal milijone vprašanj. Bil je res prava nadlega!«

Lovec na jelene, ki je sledil, je utrdil njegov položaj velikega igralca, res pa je, da so si ga ljudje bolj kot po njegovi igri zapomnili po pomembnosti oziroma prelomnosti teme in pristopa k temi, ki jo je film obravnaval. Tudi tokrat se je De Niro dobro pripravil. Odpravil se je v Pennsylvanijo, v železarske kraje, tam si je kupil avto, nabavil dovoljenje za nošenje orožja in snemal govor ljudi. Med snemanjem sta z Johnom Savageom sama izvajala kaskaderske atrakcije. Na snemanju scene, v kateri sta morala skočiti iz helikopterja v zaledenelo reko, sta skoraj izgubila življenji. Prizor so posneli po petnajstih poskusih.

Raging Bull, za katerega je dobil oskarja za glavno vlogo, mu je ponudil priložnost, da izpelje svojo metodo do skrajnosti. Vživlja-

de niro

nje v vlogo boksarskega prvaka, ki je postal komediant in pevec – Jake La Motta – je izvedel tako, da je začel trenirati boksanje. Sam je šel k La Motti in po tisočih rundah se je počutil pripravljenega za snemanje. Do takrat je po besedah La Motta dokazal, da »spada med dvajset najboljših boksarjev srednje kategorije.« In res je družba United Artist morala La Motti plačati za popravilo zobne proteze 4.000 dolarjev.

Ko je igral starejšega, precej težjega La Motta, ni hotel nositi blazin. Odločil se je raje, da se zredi za več kot trideset kil. To je od njega zahtevalo toliko obrokov, da »se je zdelo, kot da nikoli ne bom imel dovolj časa, da bi pojedel, vse, kar je bilo nujno potrebno za kuro. Ko se za toliko zrediš, se počutiš popolnoma drugače, ko vstaneš, začutiš v hrbtu svojo težo. Bilo je, kot da bi vstopil v nek drug svet.«

Po snemanju je padel v težko depresijo. Nekaterim ženskam je bila njegova nova podoba celo všeč, toda odločil se je, da se bo rešil vse teže, ki jo je pridobil.

Po naslednjem filmu **True Confessions** se je De Niro še bolj kot prej odločil za samoto. **The King of Comedy** je bila za mnoge nekakšna črna komedija, film, ki se mu je poznal občutek krivde (tako De Nira kot Scorsesa) zaradi incidenta v zvezi s Hinkleyem. (Ta je namreč po scenariju Taksista poskušal ubiti Ronalda Reagana. Film so kot dokazni material predvajali celo na sodišču.) Jerry Lewis, ki je igral z De Nirom v filmu, se spominja dogodka, ki je dokaz za stopnjo De Nirovega življenja v njegovo vlogo: »Vprašal sem ga, če bi šla skupaj na večerjo, on pa mi je odgovoril: 'Razbiti ti hočem glavo! Kako naj grem potem s tabo na večerjo?'« Na koncu neke scene je Lewis dejansko pozabil, da je pred kamerami. »Martin bi lahko rekel: 'Cut'; ampak jaz se ne bi zavedel, da moram prekiniti z igro. Bil sem čisto na tem, da Bobbyju zavijem vrat.«

Zanimivo je, da De Niro ni več uspelo ponoviti uspeha filmov iz poznih sedemdesetih let. Kljub temu da so **Kralja komedije** kritiki sprejeli z velikim odobravanjem, je bil pri gledalcih odziv porazen. **Once Upon a Time in America** (Bilo je nekoč v Ameriki) Sergia Leoneja so tako rekoč uničili na zahtevo producentov. Skrajšali so ga iz treh in pol na dve uri.

Tudi **Falling in Love** (Biti zaljubljen) z Meryl Streep, film, v katerem je igral najbolj »normalno« vlogo, pri publiku ni dosegel uspeha, ki so ga pričakovali. Od takrat pa do filma **Midnight Run** se je pojavljal v vlogah, ki niso bile nikoli glavne. V **Brazilu** Terryja Gilliama igra obrobno vlogo militantnega inštalaterja. Toda za vlogo se je vseeno skrbno pripravil. Naučil se je inštalaterskih prijemov, v bolnicah je opazoval operacije, da bi karakterju dodal kirurško natančnost. Terry Gilliam je po snemanju dejal: »Bil je gotovo najbolj efikasen, najbolj profesionalen med igralci, s katerimi sem sodeloval.« Tudi v naslednjih filmih: **The Mission** (Misijon), **The Untouchables** (Nedotakljivi) in **Angel Heart** (Angelovo srce) je izvedel številne raziskave karakterjev.

Nekatere so po teh filmih obšli dvomi. Toda verjetno ne gre za krizo. Manjše vloge še ne pomenijo manjše kreativnosti, tudi ne manjšega zanimanja režiserjev zanj. Končno o njegovi izraziti selektivnosti pri izbiri filmov, v katerih bi bil pripravljen igrati, priča tudi to, da je odklonil glavno vlogo v filmu **Ironweed**, da je odklonil vlogo v filmu **Big** Toma Hanksa. Obenem pa je sprejel vlogo v filmu **Tom Mix and Pancho Villa** z Tomom Cruisom. In sploh ne bi bili presenečeni, če bi v novem filmu zasenčil Toma Cruisa, tako kot mu je to uspelo v Angelovem srcu z Mickeyem Rurkom. De Niro ostaja to, kar je že dolgo: igralec s kristalno jasno metodo in še nekaj: mit.

J. P.

DE NIRO in BOX OFFICE

Da Box office ne more biti merilo kvalitete, pričajo tudi podatki o profitu filmov, v katerih je igral De Niro. Spodnji podatki kot primerjava deleža sredstev v box officu, ki jih Ameriški distributerji plačajo producentu za predvajanje v kinematografih in pa sredstev, namenjenih za snemanje brez reklamiranja namreč razkrivajo, da je imelo le nekaj filmov, v katerih je igral De Niro, profit.

film	zaslužek od prodaje	negativni stroški
THE UNTOUCHABLES	\$36,866,000	\$24,000,000
THE GODFATHER II	30,763,000	15,000,000
THE DEER HUNTER	27,435,000	15,000,000
TAXI DRIVER	12,569,000	2,500,000
RAGING BULL	10,102,000	17,000,000
THE MISSION	8,300,000	24,500,000
NEW YORK, NEW YORK	6,539,000	8,000,000
ANGEL HEART	6,500,000	18,000,000
FALLING IN LOVE	5,799,000	c.12,000,000
TRUE CONFESIONS	5,092,000	c.12,000,000
BRAZIL	4,341,000	15,000,000
ONCE UPON A TIME...	2,500,000	30,000,000
THE KING OF COMEDY	1,200,000	19,000,000

NO PASSARAN!

Slovenska skupščina se je še enkrat izkazala za zares »ljudsko«: kljub glasno izraženi zahtevi večine državljanov te republike po razpisu referendumu o ustavnih amandmajih, je to pobudo (po ustrezni instrukciji z vrha) gladko zavrnila ter jo prikazala kot povsem brezpredmetno, ko pa so vendar sedaj ustavni amandmaji po pričevanju odgovornih tovarišev pisani prav po meri Slovencev. Da bi utemeljili takšno samovoljno odločitev ter nekako obrazložili nenaden razplet dolgotrajnih medrepubliških ustavnih obračunavanj, so nam nekateri vodilni posamezniki postregli s **pravljico o nenadni zmagi razuma**, v kateri delegate bratskih narodov tako rekoč čez noč doleti razsvetljenje ter spoznanje lastne zmote, tako da se iz še dovčerašnjih zapriseženih zarotnikov zoper slovenski narod na vsesplošno čudenje in (idejno) zmedo kar naenkrat prelevijo v razumevajoče in občudujoče prijatelje. In pri tem so si celo domišljali, da bomo tej zgodbi nasedli in spregledali bistveni **neuspeh slovenske drobtinčarske politike pri oblikovanju končnega besedila ustavnih amandmajev**?! Nak! Generacije iz 80-ih let pač niso tiste iz 40-ih – obogatene so z zgodovinsko izkušnjo **tragedije**, ki jo povzroči slepo zaupanje zgodovinskim projektom »izbrancev«, ki si jemljejo pravico misliti in odločati »v imenu ljudstva«, zato ne nasedajo več praznim oblastniškim puhlicam ter sprenevedanjem v stilu: *»Zakaj nam vendar ne zaupate, ko pa vam hočemo (objektivno) le dobro?»*.

Ne samo nedavni dogodki pred vojaškim sodiščem, pač pa celotna polpretekla zgodovina nudi obilje dokazov za trditev, da ne obstoji **niti en sam razlog**, ki bi upravičeval **apriorno** zaupanje tej oblasti, da bo pri odločanju o ustavnih spremembah in s tem o prihodnosti cele države upoštevala predvsem splošno-nacionalne in ne zgolj svojih parcialnih koristi. Zato nikakor ne smemo dopustiti, da bi tudi tokratno spreminjanje ustave potekalo mimo nas, saj bi to ne samo zacementiralo prakso izključevanja javnosti iz političnega odločanja, ampak tudi razkrilo, da na to pravzarpav tudi sami pristajamo s tem, ko se tovrstnim nameram kar najbolj energično **upremo**. Prav tako bi s pristankom na **posredniško** odločanje o naši usodi slavilo zmago staro boljševisko prepričanje, da so »navadni« ljudje slaboumneži, ki niso sposobni samostojnega političnega odločanja, ampak mora to zanje opraviti nekdo drug – »avantgarda«. Kajti prav z zavrnitvijo razpisa političnega referendumu kot oblike množičnega odločanja o tako usodnih vprašanjih, kot je **zgodovinska perspektiva slovenske suverenosti in že dosežene stopnje demokracije**, se je zelo eksplicitno pokazalo, da je v teh krajih še vedno na delu **klasična boljševiska logika vladanja**, katere temeljna karakteristika je bistveno **nezaupanje** oblastnikov v državljane in za katero smo trdno upali, da jo bo slovenska politika vendarle postopoma presegla. Pa je ni: absolutistični gosposki vzorec se nemoteno reproducira, čeprav je včasih skrit za presenetljivo razsvetljensko formo. Manifestira se prav v odnosu oblasti do tistih, pri katerih bi si praviloma morala kontinuirano zagotavljati legitimnost, pa jih namesto tega v političnem življenju degradira na nivo tepcev, nesposobnih za **suvereno političnost**. Ta vzorec je v socializmu dopolnjen še s specifično antropologijo, ki deli ljudi na »navadne«, tiste torej, ki niso »posebnega kova«, ter one druge, ki vidijo stvari, zlasti pa nevarnosti, ki pretijo ljudstvu, v njihovem »resničnem« in »objektivnem« dometu, saj so obdarjeni

s posebno sposobnostjo transcendentiranja lastne subjektivnosti in zrenja v »**objektivno**« **an sich**. Navadni smrtniki, neposvečeni v državne skrivnosti, da o vojaških niti ne govorimo, smo po tej mentaliteti preveč neumni, da bi mogli karkoli vedeti o svojih »**resnič-nih**« hotenjih, še zlasti pa nismo sposobni uvida v naše »**objektivne**« in »**zgodovinske**« politične cilje. Tako tudi ne moremo ničesar vedeti o »**zgodovinskih**« interesih slovenskega naroda nasploh in še posebej v trenutni konstelaciji sil v Jugoslaviji, zato tudi ne moremo samostojno odločati o tako pomembnem dokumentu, kot je **ustava**.

Rezultati takšnega preverjanja politične modrosti ljudstva bi bili po mnenju »vodilnih sil« očitno v nasprotju z »objektivnimi« interesi tega naroda, natančneje – v nasprotju s takim projektom prihodnosti, kot so si ga zanj zamislili njegovi »Očetje«, ki pa že po definiciji (so namreč ljudje »posebnega kova«) imajo vselej prav. Če bi ne obstajalo prepričanje, da lahko mi (demos) s svojo »napačno« presojo »objektivne« politične situacije »izdamo« »objektivne« nacionalne interese, bi pač ne bilo razloga za tako odločno zoperstavljanje zahtevi po referendumskem izražanju volje državljanov te republike. Kaj je za nas koristno in kaj ni, vedo torej samo »**Oni**« in »**Oni**« bodo poskrbeli za varstvo naših »objektivnih« in »zgodovinskih« interesov v tej federaciji ter nas s primernim doziranjem/omejevanjem političnih pravic in svoboščin, med katere sodi tudi **pravica slehernega državljana, da suvereno odloča o stvareh, ki bistveno posegajo v njegovo življenje** (in sprememba ustave gotovo je taka stvar) popeljali v tretjo Jugoslavijo, o kateri poznavalci trdijo, da bo še hujša od prvih dveh.

Upi v novo politično kulturo komunistične oblasti na Slovenskem na pragu 21. stoletja so s sklepom slovenske skupščine, da referendumu o ustavnih spremembah ne bo, pokopani, javnost pa, tako kot vedno doslej, degradirana na **brezpravno rajo** in izključena iz političnega odločanja. Mar naj sedaj mirno pogoltnemo to ponižanje in dostojanstveno sklonemo glavo? **Seveda ne!** Še naprej moramo vztrajati na zahtevah po razgrnitni RESNICE o vsebini »soglasno« sprejetega besedila predlaganih amandmajev ter po razpisu **referenduma** kot **edine** legitimne poti njihovega sprejetja ali zavrnitve. O svoji prihodnosti v tej državi imamo pravico nam ne more nihče vzeti. V primeru, da bi bila ustava sprejeta brez našega referendumsko potrjenega soglasja in tako torej tudi **proti** nam, je tudi **nismo dolžni spoštovati**. Kajti kot nam je ne dolgo tega povedal tovariš Potrč, bi razglasitev sprejetja ustavnih amandmajev brez doseženega soglasja vseh federalnih enot lahko prisilila posamezno republiko k »državljanski neposlušnosti« – t.j. k nepriznavanju nelegitimno sprejetih ustavnih določb. Čeprav je tov. Potrč govoril o možnih zapletih na medrepubliški ravni, pa velja poudariti, da **prav tako kot na ravni federacije ustava ne more biti sprejeta brez konsenza vseh njenih članic, tudi v posamezni republiki, konkretno v Sloveniji, ustava, za katero ni doseženo soglasje med njenimi državljani, ne more biti legitimna**. Edini legitimni ustavni amandmaji bodo tako za nas (kljub morebitni drugačni odločitvi »ljudskih« delegatov, katerih ljudskost se lepo manifestira prav iz tega, kako spoštujejo »glas ljudstva«) samo tisti, ki bodo sprejeti na **REFERENDUMU!**

ALENKA COTIČ

EVERGREEN

1. Wish you were here

V svetli študentarski zgodovini in ustnem izročilu bo očitno na veke vekov (amen) ostalo zapisano leto 1984, ko so študentje ne ozirajoč se ne na družbeno klimo, ne na svoje sovražnike in ne na svojo kariero, pogumno stopili v boj za lastno pravdo, v boj za neplačevanje stanarin. BOJKOT, to je pesem njihovih src.

Ravno tako, kot so se, zgodovinsko gledano, nekateri zeznili pri Waterlooju, so se študentje tudi pri bojkotu. Denar, ki so ga dolgovali, je bil izterjan. Bojkot sam je prinesel nekaj make-up olajšav. Prišlo je do rahlih sprememb v štipendijski politiki, zaostreni odnosi so se izboljšali. Študentski center se je ločil od Študentskega servisa, ... skratka, bojkot je bil – **neuspešen**. Zakaj lahko to trdimo (ko pa se ve, da v bojkotu nisem sodelovala, ker sem bila takrat še dijak!)? Preprosto, **če bi bojkot v celoti uspel**, kakor to danes razglajajo nekateri »prvoborci«, **se na delegatskih konferencah** (t.j. na zboru predsednikov posameznih blokov) **hic et nunc ne bi pogovarjali o tem ali zaradi predvidevanega povišanja stanarin ponovno iti v bojkot ali ne in kaj se da storiti s študentovskimi štipendijami, ki so ob sedanji rasti življenjskih stroškov (da inflacije sploh ne omenjamo!) za življenje odločno premizerne**.

Ampak to se dogaja in na žalost tudi nas, študentov, ki ne živimo v študentskih naseljih, se zgodovina ponavlja, vendar tokrat kot – **farsa**. Mnogi od študentov, ki so izglasovali bojkot se ne zavedajo, da je še najlažje dopustiti ŠC-ju da za določen čas zaposli preko ŠS-ja nekaj študentov, ki bodo pošiljali staršem (porokom) študentov opomina za plačilo. Mnogi tudi ne vedo, da prejšnji veliki bojkot ni bil slučaj, ampak natančno skoorinirana akcija (ki se je kasneje žal izničila, recimo temu tako, zaradi notranjih trenj), ki je bila med drugim posledica tudi dolgotrajnega dela dokazovanja in argumentiranja zahtev po posameznih spremembah.

Tudi tokrat študentje poskušajo nekaj takega, vendar pa jim to ne uspeva najbolje, kakor se vidi tudi iz objavljenih zahtev naslovljenih na ŠC in na družbo. Pri prvem bloku zahtev je jasno, da ŠC tako ali drugače očitno ne posluje racionalno in da so izgovori, ki jih slišimo, v določenih primerih povsem naivni in neprepričljivi. Jasno je tudi, da večni izgovori o tem, kako v teh silnih letih obstoja niso uspeli urediti problema z nekvalitetno hrano v menzah, kako jim ni uspelo dobiti tega pa onega itd. ..., pričajo o njihovi šibkosti in neustreznosti za delo, ki ga opravljajo. Zato bi bilo morda smiselno iti v akcijo, kot so to predlagali stanovalci posameznih blokov, **lščemo dobrega gospodarja**.

Ampak pri tem gospodarju se zatakne. Kaj je to dober gospodar? Je to človek kot **Miklavc**, o katerem se v študentskem ustnem izročilu najde marsikaj nelepega, ki pa je kljub vsemu spravil ŠC na pozitivno nulo? Ali pa bo to še boljši gospodar, ki bo spravil ŠC v položaj profitne firme, za kar pa bodo, žal je tako, spet plačali študentje? Smešno pri vsem pa ni ne ena ne druga možnost, pač pa to, **da so študentje že dobili svojega Gospodarja, ki so ga tudi prepoznali za svojega**. Temu gospodarju je ime **Miklavc Matjaž** in je sedanji direktor ŠC. In zakaj lahko trdim to? Prvič zaradi latent-

nega dejstva, da študentje, če že hočejo »skinuti« to bitje, niso nikakor posegli po sredstvih, ki so jim na voljo, t.j. po argumentiranem dialogu (**Miklavcu je malo mar nezadovoljstvo študentov**; da bo letel, mu morajo ti črno na belem in s presneto dobro utemeljitvijo postaviti pred oči seznam njegovih **poslovnih napak**, ne pa da mu očitajo, da je zasiral z gradnjo tenis igrišč in da v tem in tem bloku nikakor ne dobijo telefona). Posledica izostanka argumentiranja na podlagi strokovnih mnenj je to, da vsako leto znova nekdo (ali je to sam bolehn Miklavc, ki ima patetične govore ali pa je to delavka ŠC-ja, ki ima še bolj patetične govore) prepriča študente v brezizhodno dejanskost, v kateri so. Tako se študentje na cesarstvo nujnosti obsodijo kar sami.

In kot drugič lahko trdim, da s študenti ne manipulira samo tov. Miklavc, pač pa tudi predsednik UK ZSMS Ljubljana, tov. **Gorazd Drevenšek**, ki jim pač ali ne zna ali pa noče predlagati, da jim lahko on sam poišče strokovno pomoč za oblikovanje študentskih zahtev. Pod materinskim okriljem UK-ja delujeta dve organizaciji, prva je »ekonomistična« (AIESEC), druga pa »pravniška« (ELSA), tako da se mladih strokovnjakov že na Kersnikovi 4 kar tre. V vsakem primeru pa ima UK spet toliko denarja, da, če odpade ta možnost, mirne duše lahko **najame tudi strokovnjake**, ki morda tudi niso več študentje, in jih – **tudi plača**. Saj se ve – P UK ZSMS je tu predvsem za to, da **pomaga študentom in nekarieristična naravnost**, ki jo člani P UK toliko deklariramo, nam je pri tem lahko samo stimulacija za tovrstno dejavnost.

2. Sign'O' The Times

Eto, pa smo že pri zakulisju vseh igrice, ki jih študentje občutijo na svoji koži oz. smo že pri zahtevah, ki so pragmatiko naravnane na družbo. Evidentno je, da je ta blok zahtev **preohlapien** in da ne ponuja nobenih alternativ. Seveda, **načeloma se popolnoma vsi strinjamo** z njimi, vendar je tukaj potrebna subtilna analiza dejavnosti vseh inštitucij, ki premalo skrbijo za šolstvo in za splošen položaj študentov.

Zakaj so te zahteve neefikasne? Ne samo da ne ponujajo konkretnih rešitev in ne samo da so deklarativnega, občega značaja, ampak kažejo predvsem na **nemoč študentov**, ki nikakor nočejo spoznati, da se s t. i. »družbo« ni več kaj za pogajati, kajti ravno ta družba je tista, ki se jih je – **odrekla**. Smiselni predlog je na sami delegatski konferenci postavil eden izmed študentov, ki je v bistvu zahteval **spremenbo percepcije razumevanja položaja**, ki ga ima šolstvo in je tudi povsem realno opredelil zahtevo, naj pri delitvi denarja, ki je, **dotekajoč iz teh in onih virov, na razpolago, šolstvo na drugem mestu takoj za JLA**. Lepa misel pač, ki pa je nismo zaradi oštre intervencije predsednika P UK slišali do konca. Ali drugače rečeno, družbo je mogoče samo **prisiliti**, pogajati se ni več kaj, kajti dosedanja pogajanja niso obrodila sadov. Da ne bo pomote, to ni političen song pač pa jasno postavljena **zahteva po načrtnem, dolgoročnem delu na področju šolstva**, katerega glavno breme bodo seveda nosili študentje sami. Ni namreč nobenega opravičila

več da družba, ki manifestativno hoče izplavati iz krize, to še naprej pogloblja z reprodukcijo neprimerne obrazca šolanja in življenja ene izmed socialno najbolj ogrožene populacije – študentov.

Pozabiti pa ne gre še na nekaj. Hvala bogu, da so se študentje že enkrat zdržali iz svoje nekajletne poslušnosti, vendar pa na delegatskih konferencah reproducirajo točno tisti model mišljenja, ki jim je vsiljen nekje v začetku 70-ih. Ko so namreč razdelili študentsko populacijo na geografskih osnovah in ji tako z gradnjo treh centrov prvenstveno onemogočili politično delovanje in povezovanje, je hkrati, slučajno ampak uspešno!, izpadlo tudi povezovanje študentov na sploh. Študenti niso samo tisti, ki stanujejo v študentskih domovih, pač pa tudi tisti, ki se v kraj šolanja vozijo (=vozači) in tisti, ki v kraju šolanja stanujejo ali privat (=podnajemniki) ali pa so tu doma (=domačini).

Brez tega, da delegatska konferenca zahtev naslovljenih na družbo, ne dopolni (argumentirano seveda) s problematiko ostalih treh kategorij, nima smisla da drugič visimo na eni točki dnevnega reda kar nekaj ur (za kar pa gre zasluga seveda tudi nespretnemu vodji teh happeningov). Če parafraziramo Miloševića, bi lahko rekli: **V bojkotu bodo sodelovali vsi študenti ali pa bo bojkot sranje.**

Drugače pa se bomo z besom nekje v sebi in z emocionalno nabitimi govori pogovarjali še nekaj let o enem in istem in s tem gradili oblastniško logiko, ki jo kritiziramo, kajti najlepše je poslušati **nesposobne**, ki govorijo o **nesposobnosti** in **birokrate**, ki govorijo o **birokraciji**. Ali pa, mogoče je seveda, se mi sploh ne bi bilo potrebno truditi z vsem tem pisanjem in zamujati roke za tiskanje časopisa, in bi morala že v začetku povedati, da se morda že ve, kam pes taco moli. **Naslednji direktor ŠC bi moral biti visok tam nekje okoli 1.80 m, za seboj bi moral imeti udeležbo v prvih vrstah minulega bojkota (prvoborec seve), polomijado v študentskem taboru Ankaran in masakr izveden v prejšnjem letu na Tribuni.** Imam prav? Če nimam, **se opravičujem**, če pa imam, mi bodo že prijatelji iz UK-ja povedali, da je najbolje, da spokam in odidem z mesta, ki ga zasedam.

RUŽA M. BARIČ

ZAHEVE ŠC

- ločeno se naj rešuje problematika stanarin in menze,
- ŠC ne posluje na podlagi **ponudbe**, kar bi moral, ampak na podlagi minimalnega dela za preživetje,
- kadri v ŠC so preštevilni in največ neustreznih kvalitete,
- delavci so slabo stimulirani,
- racionalizacija št. kadrov; narediti boljšo kadrovske zasedbo,
- povečati kvaliteto uslug,
- zamenjati vodstvo ŠC, ki je nesposobno dialoga s študenti. Ta nesposobnost je bila vzrok prejšnjemu bojkotu,
- vprašljive objekte (Študentski tabor Ankaran, teniška igrišča, menzo, interesne dejavnosti) ločiti od ŠC.

ZAHEVE DRUŽBI

- večji delež iz državnega proračuna za šolstvo
- v republiško ustavo se vnese amandma o financiranju izobraževanja
- študij naj šteje kot delovna doba
- rešiti socialni položaj študentk mater
- črtati skupne družbenopolitične predmete
- nadaljnja gradnja študentskih domov
- ukiniti plačevanje tretjega in nadaljnjih izpitov
- sprememba financiranja študija – ne več po glavah in predmetih kar vodi v kvantiteto
- direktni vpliv študentov na kvaliteto študijskega procesa
- redukcija (polovična) števila ur predavanj in vaj
- sprememba v financiranju študenta: ne v obliki subvencij, ampak v obliki štipendij za vse
- ukiniti vprašljive štipendije, kjer je potrebno le povprečje ali nekakšna družbenopolitična aktivnost
- kadrovske štipendije naj bodo res kadrovske, ne pa reševanje socialnih problemov.

»CELOVŠKI »NOΛZ

Celovski Zvon se je malo glasneje oglašil tudi v Ljubljani in to 26. oktobra v študentskem klubu B 51 na Gerbičevi. Bili so napovedani trije gostje iz uredništva, Vinko Ošlak (tajnik), Reginald Vospernik (glavni urednik) in Andrej Capuder (urednik za SR Slovenijo), prisotna pa potem samo zadnja dva. Očitno ima Vinko Ošlak še vedno v spominu spomladansko izkušnjo bivanja v Ljubljani, ko so ga v urah, ko pošteni ljudje spijo, v hotelski sobi obiskali uslužbenci UNZ.

Ena od glavnih karakteristik revije je, da je v svojem kratkem obdobju izhajanja petih let začela na dokaj radikalen način vnašati nemir v slovensko kulturno-politično sceno znotraj t.i. enotnega kulturnega prostora. Le-to je dosegla predvsem z navezovanjem stikov s tistim delom Slovencev v diaspori, ki so po 1945 morali zapustiti Slovenijo zaradi svojega političnega nestrinjanja z novim družbenim redom in vloge, ki so jo imeli v odnosu do okupacijskih sil. Vendar pa, kot pravi urednik za Slovenijo, Andrej Capuder, jih je pri ustanavljanju revije vodila želja, da bi bila zasnova revije krščansko-socialistična. S tem uredniškim konceptom tako poskušajo zaobjeti celoten opus slovenske ustvarjalnosti, ne glede na to, iz katerega svetovnonazorskega tabora prihaja, čeprav je bilo iz same eksplikacije uredniške politike implicitno razvidno, da se več prostora v reviji odmerja tistemu delu slovenske družbe, ki v desetletjih po vojni zaradi svoje svetovnonazorske opredelitve ni imel aдекватne možnosti artikulirati svoje poglede na svet. Zaradi te svoje usmeritve je imela revija že cel kup težav, ki se pojavljajo predvsem v obliki nedobivanja dovoljenj za uvoz. Glavni urednik Reginald Vospernik je dejal, da tudi njim ni še popolnoma jasno, kdo stoji za uvoznimi dovoljenji, ali je to SZDL Slovenije ali kak urad Zveznega sekretariata za informacije. On osebno je prepričan, da je to predvsem stvar slovenske SZDL, ki naj bi namignila v Beograd, da pro forma izdaja uvozna dovoljenja, kadar je uvoz ideološko vprašljiv, da dovoljenja ne izda.

*V nadaljnji diskusiji je Reginald Vospernik navedel dva primera političnih akrobacij, s kakršnimi se oficialna slovenska kulturnopolitična scena želi znebiti prisotnosti Celovškega Zvona v matici. Kot prvo je navedel, da je pred leti, ko je revija začela izhajati, eden od naših vodilnih kulturnih politikov izjavil, da ni pomembno kaj v Zvonu piše, temveč so bolj delikatna imena, ker so bila nekatera povezana s slovensko politično emigracijo. Za drugi primer pa je Vospernik navedel, da je dve leti kasneje neki drug eminenten kulturni politik dejal, da imena člankopiscev niso pomembna, ampak da je vprašljiva sama vsebina člankov (sic!). Imen teh dveh velemož naše kulturne politike iz taktičnih razlogov zaenkrat ne bomo objavili in jim s tem dajemo možnost popravnega izpita, da si v bodoče z dejanji, ki terjajo moškega z jajci, popravita svojo zgodovinsko spričevalo. Toda, če za kaj takega nimata dovolj poguma, bomo ob ustrezni priložnosti obelodanili njuna imena.**

Očitno je, da nekateri tovariši pri nas še niso dojeli pojma politične demokracije, kot so ga na Zahodu uveljavile meščanske revolucije že v prejšnjih stoletjih. Politična demokracija v današnjem času pa ne pomeni nič drugega kot vsakršno svobodno izražanje misli od skrajne desnice do skrajne leve, ne glede na to, ali je to vseh celotni heterogeni strukturi družbe. Kljub vsesplošnemu zaklinjanju na pluralizem pa v realnosti še zmeraj ostajajo ovire za resnično pluralistično izražanje, ki jih del obstoječe politične mašinerije označuje kot »objektive danosti« samoupravnega sistema. Zatorej naj ob koncu zapišem, da je izhajanje Cel. Zvona določena zgodovinska nujnost, ne glede na njegova stališča, ker je že skrajni čas, da se tudi Slovenci naučimo določene politične simbioze in s tem tudi dvignemo nivo lastne politične kulture.

JURE RIFELJ

* Kogar zanimata imeni, naj se osebno zgleda na uredništvu

VITO DE FILE DE VEGA

(Premeteno dekle, MGL)

Popolnoma jasno je, da se ni mogoče krohotati s poskakujočim trebuhom in hkrati na kolenih, ki poplesujeta kakor dva čolnīa v viharju – zapisovati zapiske za pisanje. Papirjev sicer nisem upal pospraviti v malho (ker je moj urednik sedel jako blizu in bi ob premoru morebiti terjal kakšna dokazila, da sem na delovnem mestu, ne pa na zabavi), toda pero ni potočilo niti kapljice. Seveda pa niti slučajno ne nameravam spis o predstavi eskivirati, dienst ist dienst und schnaps ist schnaps, zatoorej – brcniti se na delo.

Vsak ponaredek ima svoj original, vsaka pasja mešanica svoje rasno izhodišče in teaterska šmīra v slabem pomenu besede je jabolko z gubelina v primerjavi z igro nastopajočih, čistim in prvim jabolkom, rdečim, sočnim prajabolkom iz rajskega vrta. Predstava je razveselila vse, še najbolj pa prijatelje ustvarjalcev, ki so se kakšni reči lahko dvakrat naenkrat smejali, s pomočjo emotivnega spomina seveda. Ne mislim izdajati štosov predstave, v kateri je toliko dobrih štosov, kolikor je igralcev in vsak igralec hrani v žepu štos za vsakega izmed ostalih igralcev. Srečo Špik je v akcijah hropečega in navdušene- nega zagona spominjal na kapitana Nogavičko, ki se je povzpel na dimnik vile Čira-čara in kikirikal v zvezdno nebo, nakar je nesel trikrat po vrtu naokoli vrata s konjem in desetimi mornarji. Silvij Božič, Ivan Jezernik in Jože Mraz so s svojo igro ves čas imenitno skandirali pesem z naslovom: Dajte nam za vraga še kakšno šanso, pa boste videli, kaj zmoremo! Franc Markovčič se je rodil štiristo let prepozno, zato ima neznansko srečo, da je postal igralec in lahko na vso moč podaja svojo inkarnacijo možaka nekega drugega časa. Mojca Partljič, ki je kdaj pa kdaj morala poslušati govorne ugovore je tokrat z zanjo značilnim zvonkim glasom govorila sila prepričljivo in slogu predstave radoživo pozvanjala, če bi govorila kakor koli drugače, bi že hodila v zelje Marjeti Gregorač, ki je v celotni partituri v svojem obsegu edini možen inštrument, inštrument, ki je v svojih kratkih in efektnih solo točkah priklical burni izbruh hvaležnega občinstva. Emil Filipčič je improviziral tudi improvizacijo, Ivan Godnič pa je pokazal poleg tega, da ima za Charlesom Bukowskim najbolj sexi noge, tudi sposobnost trenutne preobrazbe po Tootsie sistemu. Violeta Tomič, Jean Moreau v prizoru obuvanja čevlja je zaigrala variacije na dostojanstvo in ji je v posameznih prizorih manjkal na rami sami še enako dostojanstven papagaj. Igra Janeza Škofa, neuničljivo komična in antologijsko retrospektivna pa je iz grobov priklicala v dvorano duhove največjih komikov vseh časov, ki so se veselo veselili čarovnij odrskega klovna, ki je z eno roko segal do vrha portala, z drugo nogo pa je daleč zadaj, tja do zadnjih vrst ščegetal publiko pod nosom, da je umirala od smeha. Vegasti Lópi scene je manjkal kakšen nasvet Eke Vogeltnik, ritem predstave pa je bil našponan po principu speljujočega vlaka, kar je seveda princip dobre burke, še več dobrih burk si želimo vsi in vaš

MAKAR ČUDRA

V BOJ ZA STARO PRAVDO

Edini omembe vreden medijski dogodek masovne kulture, ki se je v Ljubljani odvijal na predvečer slovenskega državnega praznika 1. novembra, je bila hokejska tekma med Olimpijo in Medveščakom. Takšne stvari pa so očitno v zadnjem času, ko nam vse bolj zmanjkuje kruha, edina možnost, da vsaj za nekaj časa pozabiš na vsakodnevno sranje, ki narašča s potenčno funkcijo. Res je, da te vsaj skupaj malo vznemenevolji, če domače moštvo izgubi, kot je tokrat, vendar vsaj tisti dobri dve uri v nekem lažnem upanju, kot vsa štiri desetletja po vojni, pričakuješ, da bo bolje.

Šport

Sama tekma kot športni dogodek je s strani domačega moštva izzvenela, kot da se je le-to odločilo že dan prej obeleževati dan mrtvih. Tudi občasna srčnost plus malo športne smole igralcev Olimpije, ni mogla odtehtati profesionalnega nastopa Medveščakove rusko-slovenske falange, ki je večji del igre suvereno gospodarila na ledeni ploskvi hale Tivoli. Medveščak je tako dokazal, da dokaj uspešno pomaga manjšati sovjetski deficit v menjavi z Jugoslavijo, ker si je poleg števila igralcev, ki jih dovoljuje HZJ, oskrbel tudi sovjetskega trenerja. Hkrati pa ta uspešna rusko-slovenska kooperacija postavlja vse, ki z omalovaževanjem gledajo na parolo Hočemo Ruse, v sila delikaten položaj, ker nakazuje neslutene možnosti, ki bi se odprle v morebitni navezi z našimi jezikovnimi sorodniki. Sicer pa rezultat pove vse, 4:2 za Agramer Bären.

Publika

Vsekakor pa jedro dogajanja na tekmi pomenijo navijači Olimpije, ki se vedno nahajajo na osrednji tribuni stojišča, tik ob ograji in s svojimi navijaškimi obeležji (zeleno-bele zstave, šali ipd.) izpričujejo neomajno pripadnost enotnemu ljubljanskemu kulturnemu prostoru. Tu in tam lahko tudi uzreš kakšno slovensko zastavo, kar pa bi kak srbski novinar glede na razmere, ki pogojujejo njegovo delo, kratkomalo označil kot navijanje s pozicij slovenskega nacionalizma in separatizma. Očitno pa je, da se padec življenjskega standarda pozna tudi med navijači, zato ker so med vso tekmo bile odvržene samo 3 (tri) petarde.

Vendar pa je hokej na ledu tekma, ki močno stimulatивно vpliva na delovanje moških hormonov, kar sta učinkovito dokazala dva možaka srednjih let. Proti koncu igre, ko se je zaradi obstoječega stanja na igrišču in semaforu razpoloženje prisotne publike začelo zaustavljati prav na vrhu parabole slabe volje, sta se odločila, da si v demokratični diskusiji na yugo način izmenjata svoji stališči v zvezi z igro in sta se v skladu s tem začela neusmiljeno pritiskati okoli kepe. Tako jih je šele rezervna Medveščakova ekipa (op. Medveščak nastopa v modrih dresih) spravila na določeno mesto, kjer sta dobila možnost, da v miru še enkrat pretehtata lastni mnenji o razvoju dogodkov na igrišču.

Ostalo

Zares edini, ki se je dejansko lahko pohvalil s kakšno koristjo pri vsej tej zadevi, pa je poleg prodajalca pleskavic pred tivolsko dvorano, pivovarna Union, katere proizvodi so v času tekme najbolj iskano blago znotraj tivolske dvorane. Sicer pa, da ne bi zmotno mislili, da je hokejska tekma namenjena samo plebsu, pa naj zapišem, da so prav srečanja v Tivoliju pravi nasledniki OF, ker tam lahko srečaš ljudi kot so Peter Čelik, Pero Lovšin, Emil Milan Pintar. Pridite in se prepričajte.

JURE RIFELJ

NOTRANJE — POLITIČNI KOTIČEK

Danes bomo posvetili pozornost t. i. JLA. Zakaj t. i.? Ker postaja vse bolj očitno, da ni ne jugoslovanska, ne ljudska, ne armada.

● **Da ni jugoslovanska** dokazuje s tem, ko (lahko) vztrajno daje prednost zakonu o vojaških sodiščih (3. člen) in celo poslovniku o delu vojaških sodišč (21. člen), ne da bi se ji bilo treba meniti za republiško (212. člen) ali zvezno ustavo (246. člen). Prav nič ji ne diši, da bi bila institucija države, raje bi bila država v državi, ali še bolje, represija sredi kaosa.

● **Da ni ljudska** je dokazala s tem, ko z njim ni hotela deliti usode. V situaciji, ko se vse več Jugoslovancev otepa s pluralizmom poslednjih stisk, vztraja sama pri takšnem financiranju, ki v ničemer ne omejuje njenih apetitov (XXXVIII. amandma). Socialni kruh in delavske menze je prerastla, novi časi so prinesli s seboj tudi nove potrebe.

● **Da ni armada** pa dokazuje s tem, ker jo zanima vse drugo bolj od obrambe pred morebitnim agresorjem. Vohuni za lastnimi vojaki in civilisti, ki jih ima za oporečne ter jih sodno preganja, rada pa se meša tudi v notranje in zunanje politične zadeve. Za ideale ginu budale, oni pa so bili ustvarjeni za politične intrige in visoko diplomacijo.

Pa pojdemo lepo po vrsti, od najnižje do najvišje stopnje vojaške tajnosti.

Interno

Verjetno se še spominjate besed Milana Kučana članom CK ZKS: »Nobene države, v kateri ni zagotovljena svobodna uporaba slovenskega jezika in njegove enakopravnosti, Slovenci ne morejo imeti za državo, v kateri je zagotovljena svoboda, suverenost in enakopravnost slovenskega naroda, za državo, ki varuje njegovo suverenost.« Armen. To je bilo daljnega julija. Oktobra je govoril že čisto drugače. Sedaj je sodbo, v kateri so bile kršene svoboda, suverenost in enakopravnost slovenskega naroda razglasil za pomemben prispevek k izgradnji demokratične družbe. Že na prvi pogled je očitno, da **ne gre za navadno, ampak za socialistično demokratizacijo**. Kdor izraža dvom v takšen proces, ali še slabše, kdor se mu upira, izvaja nerazumen pritisk, ki vnaša v ljudstvo razkol in zmedo.

Zanimivo je, da so podoben vik in krik zagnali tudi nekateri pravniki. **Pravnomočno sodbo je treba izvršiti, to je edina pot, ki vodi v pravno državo, nam zatrjujejo**. Res čudna, ta proti-ustavna pot v pravno državo.

Kaj pravzaprav pomeni, če nekdo trdi, da je bil postopek zakonit in hkrati proti-ustaven? Trdi, da ustava ni zakon. Vendar pa ustava ne le, da je zakon, je temeljni zakon države. Kar pomeni: če bi z izvršitvijo zakonite sodbe ravnali proti-ustavno, je **treba sprožiti ustavni spor** ter uskladiti moteči zakon o vojaških sodiščih in poslovnik o delu vojaških sodišč. Ne pa morda izvršiti sodbe.

V primeru, da do uskladitve vojaške zakonodaje na Ustavnem sodišču Jugoslavije ne pride, problem preneha biti predvsem praven in postane predvsem političen. Tedaj se moramo vprašati ne le o položaju vojske v tej državi ampak tudi o položaju Slovenije v njej. **Smo Slovenci suvereni** tako, kot je Vojvodina avtonomna, na primer?

Zaupno

Tresla se je gora, rodil pa se je... XXXVIII. amandma k ustavi.

Pred 17. sejo so nam slovenski politiki zagotavljali, da **niso ne kompromisarji in ne kupčkarji**, da v zvezi s temeljnimi principi oni ne poznajo kompromisov in dogovarjanj. In eden od takih principov je proračunsko financiranje JLA. Zaostrena gospodarska situacija še toliko bolj narekuje našo kategorično pozicijo, so zatrjevali po časopisih. **Nekateri so jim verjeli**.

Po dolgotrajnem barantanju je bil sklenjen **kompromis, v katerem je dobila slovenska politika moralni kapital,**

vojska pa materialna sredstva. Za krepitev svoje stabilnosti bo t. i. JLA lahko v bodoče računala ne le na proračunska sredstva, ampak v sili tudi na poseben davek na promet, na druge namenske vire in na druge davke.

V uredništvu te kupčije ne sprejemamo in to iz čisto principialnih razlogov. Naša obrambna moč temelji na oboroženem ljudstvu. Armada mora deliti usodo ljudstva v dobrem in v slabem. Pa četudi bi to pomenilo, da obrnemo Einsteinovo teorijo na glavo. **Jugoslovani moramo tretjo svetovno vojno začeti, ne pa končati z lokom in puščico.**

Strogo zaupno

Časopisi so polni vznemirljivih vesti o tem, kako vojska preganja državljane, ki naj bi jih branila pred zunanjimi napadalci, pa tudi vojake, s katerimi naj bi to svojo nalogo opravljala. Bralci so s temi primeri gotovo dobro seznanjeni, zato jih bom nekaj le omenil — proces proti BJTZ, Bogataju, Kostu Jeliću, Albancem iz paračinske kasarne, Rashitju iz garnizije Našica itd. V tem bojevanju vojska uporablja vsa mogoča sredstva — provokatorje, ovaduhe, nekorektno preiskovalne postopke, sumljive rekonstrukcije, procese za zaprtimi vrati in brez branilca po lastni izbiri itd.

Vse to nas bega. **Na eni strani verujemo v t. i. JLA**, verujemo v to, da predstavlja največjo pridobitev NOB in revolucije. **Na drugi strani pa verujemo tudi tov. Titu po Titu**, ki je leta 1972 izjavil: »Zveza komunistov mora biti poglavitna varuhinja pridobitev naše revolucije, ne pa naša armada.« Kako razrešiti to dilemo? Naj se odločimo za vojsko ali za partijo? Izbira sploh ni potrebna. Samo soočiti se moramo z realnostjo, ki se ji pravi JPA.

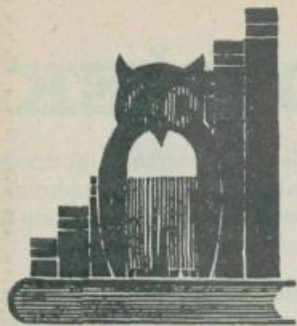
Po branju uniči

V zveznem zboru je delegata zanimalo, katere institucije in forumi po republikah imajo pravico zahtevati vpogled v dokument, ki je vojaška tajnost.

Odgovor poklicanih zaenkrat še ni bil proglašen za vojaško tajnost, zato vam ga lahko zaupamo. Takšnega dokumenta ne sme v roke dobiti nepooblaščen oseb. In kdo je nepooblaščen oseb? **Nepooblaščen je vsaka tista oseba, ki ni pooblaščen biti seznanjena s podatkom, ki je tajen**. In kdo je to? Tega ustava žalibog ne določa. In kdo o tem odloča? O tem odloča sekretar za ljudsko obrambo ali starešina, ki ga sekretar za to pooblasti. Čeprav so stvari na prvi pogled videti nedorečene, pa se na koncu vendarle izkaže, da **nadzor vojske nad državo še ni ogrožen**.

Po slovesni zaobljubi vojakov v Ljubljani je prišlo do srečanja novih vojakov s predstavniki mestnih de-pe-o. RTV Ljubljana je takoj zaslutila, da bi bilo mogoče na lahek način zaslužiti kakšen političen poen, in je dogodek posnela ter ga poslala drugim studijem v Jugoslaviji. Ti na tako poceni štos seveda niso nasedli. Popolnoma pravilno so ocenili, da oddaja ne izraža resničnega odnosa večine Slovencev do t. i. JLA.

Eden največjih še živelih vojnih zločincev Alois Brunner, ki je med drugo vojno moril tudi v Jugoslaviji, živi danes v prijateljski Siriji. Zaenkrat so bila vsa prizadevanja, da bi ga spravili za zapahe zaman. Jugoslovanska vlada noče intervenirati pri Sircih. Leta 1984 je poskušal vlado prepričati predsednik židovske občine v Beogradu, pa ni nikogar ganil. Leto dni kasneje je poskusil lovec na vojne zločince, ki tudi ni nikogar omehal. Morda je pa vlada bolj dovzetna za argument moči? Uredništvo poziva t. i. JLA, da poskusi.

DESIGN AFTER MODERNISM (Thames and Hudson)

Design po modernizmu je seveda knjiga o designu, ki je sledil modernističnemu (bi rekel Tadej Zupančič in dodal: »Ampak to nas sploh ne zanima«). Naslov je bil očitno vseč uredniku tega zbornika, se pravi **Johnu Thackari**, ki se je odločil, da bo za založbo, katere knjige prodajajo tudi v Ljubljani naredil nekakšen miks člankov, esejev in razprav akademikov, novinarjev in arhitektov. Miks je vsekakor bizaren, v knjigi lahko najdemo vse od različnih kratkih člankov za nedeljske časopise pa do res poglobljenih, »visoko teoretskih«, čisto tazaresnih razprav. Preberemo lahko npr. čisto resen članek o oblikovanju in konjaku, vodja centra za raziskavo okolja nas pouči, da mesto ni drevo in tako lepo naprej. Profesor Frampton pa definira, v čem je v obdobju postmodernizma razlika med neohistoricisti in neosituacionisti. Kaj je potem sploh lahko šibka točka knjige? Stvar je čisto enostavna. Nima ilustracij. Konec koncev pa je knjiga o oblikovanju brez ilustracij res zanimiva. Kupite jo lahko za 17 funtov. V Londonu seveda.

Ian Mc Ewan – THE CHILD IN TIME

Ian Mc Ewan je star 40 let (močje nekaj mesecev manj ali več), v Ljubljani ga poznajo samo tisti, ki so prebrali njegovo zgodbo z zgovornim in zavajajočim naslovom *Mrtve, ko jim prihaja v Literaturni-Problemih* št. 3 (letnica 1987). V Angliji in še kje pa se res lepo prodaja njegov roman *The Child in Time*, knjiga, ki je iz obetajočega pisatelja naredila porednega romanopisca, ki ga je enostavno treba upoštevati. Tako kot *Einstein's Monsters* njegovega sodobnika **Martina Amisa**, je tudi njegov roman napisan v obnebu katastrofičnosti sodobne družbe, zgodba se odvija v svetu, v katerem je mesto otroka zdrsnilo na samo margino družbe. *The Child in Time* je roman precej manj nagajivega in precej bolj resnega pisatelja: »Moj novi roman je moja prva knjiga, ki izstopa iz ozkega sveta posameznikove zasebnosti. Je knjiga, v kateri sem poskušal odvresti vse svoje puritanstvo.« In tega že v njegovih prejšnjih knjigah ni bilo veliko.

Rade Krstić – NA SRCU ZEMLJE

Rade Krstić piše svojo najboljšo prozo z magičnostjo poezije. Njegove zgodbe so kratki pesniški ekskurzi v resničnost, fikcija, skozi katero se ves čas da razpoznavati realno. Toda prav v trenutku, ko bi to postalo preveč veristično, nastopi odmik od realnega k poetskemu, ki je lahko tudi samo kombinacija različnih »realnosti« v nekaj, kar izgublja oprijemljivost, »normalnost«, postaja »paranormalno«. Ne gre toliko za »poetiko morbidnosti«, Krstićeva proza je v svojih najbolj konsistentnih delih bolj poetična kot veristična, bolj poetološko igriva kot morbidna. Gre enostavno za branje kot začaranost z besedami. In pa padce iz te začaranosti. Poetično prozo se očitno da pisati tudi o res banalnih stvareh, pečeh, hotelih, poteh, be-

sedah na steni... Seveda pa Krstiću včasih tudi spodrsne. Vseh enainvajset zgodb ni enako dobrih. Škoda, ampak Na srcu zemlje s tem še ni slaba knjiga.

Maja Vidmar – NAČIN VEZAVE

Prva knjiga **Maje Vidmar** *Razdalje telesa* je bila slovenski pesniški bestseller. Izdali so jo v nakladi 15000 izvodov, te so tudi dokaj hitro razprodali. Načini vezave, se pravi druga knjiga njenih pesmi, bodo, vsaj če sodimo po opremi knjige, še večji bestseller. Naklada knjige je spet 15000 izvodov, oprema pa je dobesedno izvezena. Lahko bi jo uporabili tudi za kakšen vezeninski priročnik. Ampak v bistvu poezija **Maje Vidmar** sploh ni povezana z gledanjem televizije in pletenjem ali pa vezenjem ob njej. Njena druga knjiga poskuša povezati senzualnost in eksistencialije. Seveda je jasno, da s tem slednja preide velikokrat v drugi plan, razni teoretični in kritikastrski pa imajo s tem velike probleme: Kako lahko »ženska lirika«, pesnica, ki so jo vsi označevali za novo **Lili Novy**, piše refleksivno poezijo, če so pa vsi lepo povedali, da gre za eklatanten primer ženske lirike. No, vsaj po opremi bi lahko rekli, da je problem rešil **Jurij Miklavčič**: njeno refleksijo je uvezel oziroma izvezel v vezanine.

Vladimir Bartol – MED IDILO IN GROZO

»Il fatto è serio! Ma credete, si farà!« zagotavlja **don Bartolo**, ki predstavlja v Figarovi svatbi nekaj med srednjo in majhno glavno vlogo. In ker naj bi bil nekaj podobnega v slovenski literaturi **Vladimir Bartol**, je to že druga podobnost med njima; tretja, ob kateri se razideta, pa je še najmanj spregledljiva; **doktor Bartolo** samo obljublja (nesmisle), **Bartol** pa se več kot uspešno loti reševanja resne zadeve literarne stvari. Panegirično bombardiranje teoretikov plehekkejšega postmodernizma, ki naj bi primer Bartie napravilo za zgodnjo praktično potrditev njihovega diskurza in enačba: Bartol = freudist so pač, kar so, drži pa tudi, da se strastno spletnje zgodbe želi prignati tako daleč, da bi ga njegova nezaključljivost substancijalizirala. To pa se ne dogaja povsem brez šarma in neke simpatične napetosti: Veni, vidi, scribebam.

Maja Vidmar NAČIN VEZAVE pesmi

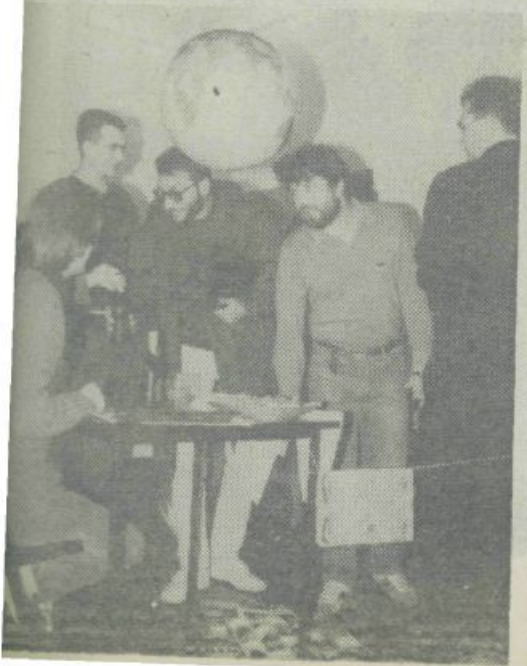
MLADINSKA KNJIGA

TRIBUNA V ŠKUCU, 88

foto Borut Krajnc

Moj veliki (2 metra osemdeset) prijatelj Andrej Ilc ugotavlja, da je bil nedavni Tribinin žur enkratni medijski dogodek in pun pogodek. Zato se tulele ne bom posvečal glorifikaciji oz. glorifikaciji omenjenega multimedialnega hepeninga, marveč bom po lepi in ustaljeni razvadi preskočil kar naravnost na vaša pisma. Če dobro premislite, se mi le to sploh še splača, zakaj, če bi pisal svoje članke sam (hvala, Ruža, men samo eno žličko cukra), bi jih moral zaračunati troduplo, kar bi seveda rezultiralo v tem, da bi naopake letel iz vredništva. Človek se znajde kakor ve und zna. Jaz, denimo, žicam cigarete, znikam ostarelim ženičkam torbice in prek Pasjih obvestil vračam »najdene« pse und mačke lastnikom proti dostojni nagradi, se ve. Drugi pa... kradejo npr. knjige:

Moja draga Vava, imam problem, od katerega me že boli glava. Naj uvodoma predočim svojo nezavidljivo situacijo. Sem mlad strokovnjak (prav zato, ker moj problem velja širše in ne samo v moji stroki, ne bom preciziral, kaj sem konkretno po poklicu) na prvem delovnem mestu. Na fakulteti so me navadili določenega načina dela in moram reči, da sem bil pri tem razmeroma uspešen (dobil sem celo štipendijo na ta račun in celo vrsto nagrad in priznanj). Gre za to, da sem se ukvarjal z raziskavami, zamislili in izboljšavami v delovnem procesu. S pomočjo bogato založene knjižnice na fakulteti sem namreč proučeval največje probleme in ozka grla raznih produkcijskih procesov in s spretno kombinacijo raznih metod nemalokrat povečal produktivnost konkretne delovne organizacije ali obrata tudi za 100 odstotkov. Tu pa nastopi catch: moja zdajšnja DO je v razmerju do tistih, s katerimi sem navezoval stike v času študija, relativno moderna, s sodobno tehnologijo in računalniško administracijo, kar prej ni bil slučaj. Nastopi torej težava, kako se seznaniti z vso to sodobno tehnologijo, o kateri ni nikjer dobiti literature (še najmanj v moji stari dobri fakultetni knjižnici). Pripravljen in voljan, še več, **zagret** sem za inovativno delo, ki bi moji zdajšnji organizaciji prineslo nemajhne dobičke; rad bi do skrajnih danes dosegljivih meja izpilil proizvodno dejavnost, zmanjšal režijske in druge stroške, s ceneniimi prijemi drastično izboljšal kakovost izdelkov in s tem neizmerno povečal izvoz in devizni preliv, a kaj, ko moram konstrukcijo strojev malodane sam proučevati kar na licu mesta, beroč prospekte, ki smo jih iz tujine dobili skupaj s stroji, prebijajoč se skozi navodila, razstavljajoč stroje ipd. Skratka, moje delo, ki je bilo v prejšnji situaciji čisti dobiček tako zame kot za razne DO, je postalo zdaj zamudno, silom prilik amatersko, nerentabilno in pomanjkljivo. Problem je seveda zgolj in edino **pomanjkanje knjig in literature**. Zadnjič sem v knjigarni povsem naključno naletel na ozko (ozko!) specializirano knjigo, eno od mnogih, ki jih nujno potrebujem. Kaj ni stala **sedemintrideset** (s številko: 37) starih milijonov! Skoraj bi me fršlog. Konec koncev mi ta knjiga toliko pomeni, da bi bil celo (!) pripravljen odriniti to groteskno vsoto, a kaj, ko je nimam (začetne plače niso nikoli bile megalomanske, danes pa še najmanj). Zato sem knjigo ročno spravil v aktovko in jo **odnesel iz knjigarne**. To je bilo pred enim mesecem. Danes na račun te knjige moja DO že sklepa delovne pogodbe s tujino v milijonih dolarjev. »Nakup« se je torej nedvomno splačal. Tebe, Vava, pa sprašujem: kako naprej? Naj še dalje

kradem (kradem!) literaturo, da bi lahko svoji DO doprinesel tisto, kar najbolje znam? Mora človek zato, da naši družbi doprinese milijone dolarjev dobička, najprej ukrasti 37 starih milijonov dinarjev? Kakšna družba sploh je to, če kar sama stremi k zaostalosti, stagnaciji in posredno tudi revščini?

Za konec sem ti prihranil še nekaj vprašanj svoje sestre: Petindvajsetletno dekle sem. Imela sem daljšo ljubezen, a je ugasnila. Zanima me, ali bova še kdaj skupaj in se bom kmalu poročila. Kako bo ime mojemu možu? Kaj bo po horoskopu? Katero številko čevljev bo nosil? Bo nežen? Bo smrčal? Zanima me tudi ali bom kdaj imela svoje stanovanje?

Toliko od moje sestre, ljuba Vava. Jaz pa že povsem resno razmišljam, da pobrem tistih nekaj knjig, ki jih imam in se odpravim v tujino. Tam so cenejše.

Tvoj Leon

Dragi Leon, kaj naj ti rečem. Kot prvo, mislim, da si svoje pismo poslal na nepravi naslov. K sreči sem ga posredoval naprej, tako da te na koncu moje rubrike čaka tudi Vavin odgovor, ki si ga tako želiš. Kar se mene tiče, me, žal premočno spominjaš na Leonarda, dragi Leon. Tudi on je moral krasti trupla iz grobov, da je lahko proučeval anatomijo in se naslajal nad še toplimi telesi mladih, sveže pokopanih deklet (in dečkov, kajpada). Potolažim te lahko le z enim: s tem, da ti povem, da nisi edini, ki mora »poklicno« krasti knjige. Pomisli, koliko znanstvenikov, recenzentov in kritikov se čisto brez sramu ukvarja s tem poklicem! Tudi sam tupatam zmaknem kako knjigo in moram reči, da sem celo ponosen na to. Ljudje se, kaže ne zavedajo dejstva, ki ga imava ti in jaz še kako pred očmi: namreč dejstvo, da je knjiga **RES orožje ali, bolje rečeno, orodje**. Prava knjiga v pravih rokah lahko povzroči milo rečeno **REVOLUCIJO** v človeštvu. Pomisli: kaj bi se zgodilo, ko Lenin ne bi nikoli prišel do Marxovih del? Kaj bi se zgodilo, ko bi bil recimo prepovedan uvoz Newtonovih **Principov**? Kaj bi se zgodilo, ko bi stal broširan Zakon o združenem delu 37 starih milijonov? Kdo bi ga sploh še upošteval? Vseh teh paradoksov se žal ljudje vse premalo zavedamo, vse dokler nas ne treščijo po denarnici. Pa še eno reč ti prišepnem, preden te dokončno prepustim Vavinemu odgovoru: tudi v svojem razmišljanju o prebegu na ono stran meje nisi osamljen...

Vava speaking:

Vaša ljubezen je ugasnila tudi po vaši krivdi. Preden boste srečali »pravega« fanatika, ki vas bo osrečil, boste dvakrat mem udaril. Malce več pozornosti in nege posvetite drobčevju. Tudi bedra niso na odmet. Sicer pa so mi najbolj pri srcu pitani kuncu. Prav tako pazite, da se ne boste preveč časa zadrževali v zakajenih prostorih ali na sketih. Bolj bi vam koristil svež zrak kot pa sveže zemlje, pa še bolj poceni je. Pogosto boste potovali. Okoli svojega tridesetega leta boste dobili ponudbo, ki je ni moč zavrniti: sam Marlon Brando vam jo bo ponudil. Okoli petintridesetega leta boste začutili bolečine v hrbtenici, a nič se ne sekirajte, saj bolečine ne bodo dolgo trajale: to je kostni rak, ki vas bo pobral prej kot v mesecu dni. Sicer pa je za vas bolje, da pri priči nehate brati tole in dvignete lonce s kuhalnika. Mleko vam bo ravnokar prekipelo. Vava vidi sve!

JEZDE OPET MAKIJAVELISTI

Izsledki iz pradavnih časov so dokazali, da so že stari Babilonci in stari Egipčani imeli pijačo iz žita, ki je sličila današnjemu ... Izdelovali so jo iz raznih vrst žita in se tedaj lahko reče, da je prav ... najstarejša pijača. Te babilonske in egipčanske pijače so vsebovale tudi že alkohol in istotako so jim dodevali razne začimbe, temveč ne kakor danes hmelj, temveč vsakovrstna začimbna zelišča in tudi narkotične rastline. Te iz raznih vrst žita izdelane pijače so se vedno znova obdržale pri vseh narodih.

